מסכת עוקצים הגיחה לאחרונה. מפני שהוליאוהו בדרכי הסברא ואין להם עיקר בכתוב. הרמב"ם. ור"ל שהחלוקות שמחלקין. איזו הוא שומר או יד. ואיזו לריכין הכשר כו' הכל סברא. ואין מקרא מורה אשר יאמר כי הוא זה אשר יכשר בלא מחשבה. ואשר הוא שומר או יד. אבל בעיקר הדינין. הרי יש להן על מה שיסמכו כמו שבא בפירושן של הרמב"ם והר"ב שמן הכתוב ללמדין. ועוד דהגע עצמך. והרי לידים אין עיקר כלל מן התורה. כל' הר"ב במשנה ג' פ"ח דדרכות. ועיין מ"ש שם בס"ד. וכן במס' ידים פ"ג משנה ב'. ושוב אין בהם סברא כמו בחלו. ומיהו בגמרא פ' כל הכשר [דף ק"ז] רבא אמר כר"א בן ערך. דדרים ליה מקרא וידיו לא שטף וגו' ובתוספתא מסכת טבול יום ועוקצין בחדא מכילתא. וידים מסודרת קודם להן. אבל גם דברי הר"ב בסוף מכילתין שהיא תמימת המשנה:

ר' עובדיה מברטנורה

פרק א א כל שהוא יד. הענן המחובר אל הפרי. ואדם אוחז בו בשעה שאוכל הפרי. כגון עוקצי תפוחים וענבים ואגסים. קרויין ידות. וכן עצם שיש בראשו בשר. ואדם אוחז בעצם כדי לאכול הבשר שבראשו. הוי העצם יד לבשר: ולא שומר. לאפוקי חלק העוקץ הנוגע בפרי ודבוק לגרעין שאותו החלק שומר הוא לפרי: מיטמא. יד. ואע"פ שאינו ראוי לאכילה. אם נגעה טומאה באוכל דאשיב היד חבור לאוכל וכאילו הוא גוף א': ומטמא. אם נגעה טומאה ביד נטמא האוכל אע"פ שלא נגעה הטומאה באוכל. ולמדוהו רבותינו מן המקרא. דכתיב (ויקרא יא) וכי יפול מנבלתם על כל זרע זרוע אשר יזרע וגו' טמא הוא לכם. לכל שבארכיכם כלומר כל דבר הצריך לאוכל מקבל טומאה כמותו וטמא ומטמא עמו: ולא מצטרף. אם היה האוכל פחות מכביצה שאין טומאת אוכלין בפחות מכביצה. אין יד האוכל מלטרפת עמו להשלימו לכשיעור: שומר אע"פ שאינו יד. כגון קליפת הפרי שאומר אותו שלא יפסיד: מיטמא ומטמא ומצטרף. דכתיב על כל זרע זרוע אשר יזרע. ומאי אשר יזרע כדרך שמ"א מוליאין אותן לזריעה. הטין בקליפתן ושעוריס

תוספות יום טוב

פרק א **א יד**. כתב הר"ב והן עצם שאין בו מות. רש"י פרק ט' דחולין דף קי"ח. ובהכי לא תקשה אדתנן בפ"ב משנה ו': **ולא** מלטרף. כתב הר"ב שאין טומאת אוכלין בפחות מכביצה. ומשמע בין לטמא ליטמא. והארכתי בזה ברפ"ב דטהרות: **שומר** אף ע"פ שאינו יד. פי' הר"ב כגון קליפת הפרי. וכ"ש העוקץ הנוגע ודבק בו כדלעיל: ומלטרף

מסכת עוקצים

פרק א א כל שהוא יד א) ולא שומר ב) מיטמא ג) ומטמא ד). ולא מצטרף ה). שומר. אע"פ שאינו יד. מיטמא ומטמא. ומצטרף

מלאכת שלמה

ובעה"י אשר אין לו סוף וקצין בתחיל **מסכת עוקצין**

א מיטמא ומטמא כך ל"ל. ופי' הר"ש ז"ל מיטמא מכנים טומאה כנוגע באוכל עצמו מטמא מוליא טומאה וכן הוא בפי' רש"י ז"ל שם פ' העור והרוטב אבל רע"ל תפס בפי' הרמב"ם ז"ל: שומר. הרמב"ם ז"ל פי' מה שבתוך הפרי כגון גרעיני תמרים נקראים

ג מיטמא ומטמא כך ל"ל. ופי' הר"ש ז"ל מיטמא מכנים טומאה כנוגע באוכל עצמו מטמא מוליא טומאה וכן הוא בפי' רש"י ז"ל שם פ' העור והרוטב אבל רע"ל תפס בפי' הרמב"ם ז"ל: שומר. הרמב"ם ז"ל פי' מה שבתוך הפרי כגון גרעיני תמרים נקראים

ד ומטמא וכמו שכתב רע"ל בשמו בפירקי' דלקמן סי' ב': **מיטמא** ומטמא ומלטרף אע"ג דכי שקיל לי' עהור השתא מיהא מלטרף נמי אי שומר או מיטמא ומטמא מיהא אי יד הוא כל עוד דלא שקיל ליה:

כפי'

יכין תפארת ישראל יכין

פ"א א) לאחזו בו כגון עוקצי תפוחים וענבים ואגסים. וכן הכך דאשיב לקמן במשנה ג'. וכן עצם שאין בו מות. אבל יש בראשו בשר. דכל הכך אדם אוחז בהן לאכול המאכל שבראשן השני: ב) לאפוקי חלק העוקץ המובלע בפרי. שאומר לפרי מרקבון: ג) בנגע טומאה בהאוכל נטמא עמו היד. וממילא כשאחזר היד ונגע בטהרות נטמאו: ד) בנגע טומאה ביד נטמא המאכל. דשניהן כגוף א' דמי: ה) שהשלים האוכל לשיעור כביצה לטמא אחרים. מיהו יד אע"ג שהוא עצמו א"ו

מלאכה ונהי דחבור דהתם מדרבנן הוא לטומאה ולא להוצה. אמאי לא נימא הכי בכל הכלים והאוכלין דבתלושין נמי ניהוו חבור מדרבנן. התם נמי לאו תלוש הוא אלא מחובר יפה שתחבו בחוזק שבעצין אחר א"א לעשות מלאכתו. אבל לא קבעו בהמדרים דבהא מוכחא מלתא שאינו אלא לפי שעה לעשות מלאכתו ולכך אינו חבור אלא לאותה שעה. וכה"ג אמרי' לקמן פ"ב מ"ו בגד שהוא תפור בכלאים חבור עד שיתחיל להתיר. משום שסופו להתירו משום איסור כלאים אינו חבור אלא לפי שעה. ולא אמר בשעת מלאכה כמו בקורדס. דשאני קורדס שעשאו יד לעורך המלאכה ומהני מחשבתו לשעת המלאכה. אבל בגד לא תפרו לעורך ומלאכה דבגד היא הלביש והרי אסור לעזבו אלא שקנאו מכנעני והוא תפור בכלאים ודעתו להתירו ולתופרו בהכשר ואזלי' נמי בתר מחשבתו עד שיתחיל להתיר. והא דילפי' הכא ידות מלכם לכל שבארכיכם. קשיא לי סוגיא דפ' העור והרוטב דף קכ"ח גבי אבר המדולדל בעי רבה בהמה בתרי' מהו שתעשה יד לאבר. ותמהו התו' מאי קמיבעיא ליה אי משום דבתרי' לא מקבלת טומאה כל הידות נמי הא לא מקבלי טומאה ומכניסין ומוליאין ע"כ. ולע"ד קשיא איפכא כיון דידות לא שייכי אלא מה שהוא צורך לאוכל ומשמש לו. והכא אין הבהמה משמשת לאבר כלום ואין צריכין זה לזה ואמאי תיהוי יד. ולכך נראה דלאו בתורת יד קמבעיא ליה הכא אלא כדאשכחן באוכלין דעלמא הנושכין זה בזה חיבור משוי להו גוף אחד ואם נטמא זה נטמא זה וא"כ ה"ג הכהמה והאבר המחוברין הוי כגוף אחד. אי דלמא הני כמוכדלין חשיבי כיון שזה מקבל טומאה וזה אינו מקבל טומאה ותורת יד נמי ליכא שא"ל זה לזה. ואם דנקט יד לאו דוקא אלא משום להביא טומאה כמעשה יד קרי ליה יד:

שהוא יד. מ"ש הרב כגון עוקצי תפוחים וכ"כ דכמ"ם. אגב שיטפא כ"כ דכמ"ם תנן כל העוקצין לא מיטמאין חוץ מאותן הענוביים שם ועוקצי תפוחים לא נטמא. ובהגורו כתב כגון עוקצי תאנים ואגסים: ולא שומר. פי' הרב חלק העוקץ הנוגע בפרי הוי שומר. בפ' בתרא דטהרות מפורש יותר והתם קרי ליה חוהם:

מיטמא ומטמא. פי' הרב מיטמא היד מחמת האוכל. ומטמא שהיד מטמא את האוכל. ורש"י בחולין מפ' בהפך וליכא נפקותא לדינא דבין כך ובין כך היד מכנים ומוליא. ובגמרא פריך התם אימא יד להכנים ולא להוליא. ומאי השתא עיולי מעיילא אפוקי מיבעיא. ופי' רש"י השתא עיולי מעיילא אע"פ שעדיין לא ירדה לו טומאה להוליא מבעיא ע"כ. ולכאורה אינו מובן דלהוליא נמי מכיא טומאה לטהור שעדיין לא ירדה לו. ונראה דה"ק דלהכנים הוי חידוש עפי שהיד אינו ראוי לקבל טומאה ואפ"ה מקבל טומאה ומטמא האוכל. כ"ש שהאוכל שראוי לטומאה מיטמא להוליא טומאה. אלא דבסוף שמעתא פריך אימא יד להוליא ולא להכנים. מסיק דמעיקרא כי כתיבי ידות אהכנסה כתיבי. ופירש"י דכי כתיבי ידות באוכלין אתחלת טומאתן שהן מקבלין טומאה מן הארץ וכיון דמכנסת כ"ש דמוליאה ו"כ. והשתא נמי דאהכנסה כתיב דלמא אחירי שנגע הארץ באוכל ולא ביד ונהא לא שייך דלהוליא כ"ש מלהכנים. ולולי פירש"י אפשר לפרש השתא עיולי מעיילא

וט'

ציונים

א ב"ש יד חולין קיח מי פ"ה מה' ט"ל הל"ב:

תוספות חדשים

א תוי"ט ד"ה ולא מצטרף כו' ברפ"ב דטהרות. ועיין בתוספות דפסחים דף ל"ג ע"ב ד"ה לאימת מתכשרת:

משנת אחרונה

פ"א א כל שהוא יד. פי' הרב העוקץ המחובר וכו' וכן מוכח בכמה דוכתי שאין דין ידות אלא במחובר וכ"כ הרמב"ם בפ"ה מהט"א בידות ובשומרים שהן מחוברין. ואע"ג דמלכם כל שבארכיכם משמע אפילו תלושין כשהוא צורך לו כגון כלי המיוחל למשקין שא"א למשקין בלא כלי י"ל דהכלי הוי יד ואם נגע הכלי בארץ הוי משקין ראשון דאוריתא כמו הכלי. אפשר דמשומרים ילפינן דקרא דשומרים במחובר אייתי כדרך שמוליאין לזריעה חטין בקליפתן וילפי' דה"ה לידות ולא משמע לחלק בזה בין שומר לענין לירוף ובין יד להכנים ולהוליא. ועוד י"ל דכל עיקר דאיצטריך קרא לידות דהוו כגוף משום שהיד אין ראוי לקבל טומאה וגלי קרא כיון שמשמש לאוכל חשיב כמו האוכל. ואם שני אוכלין מחוברין זה לזה אין מביא אחד טומאה לחברו אא"כ מחוברין יפה כמו בשיכה ולא תהא היד חשובה יותר מאוכל. והא דתנן פ"כ דכלים מ"ג מקל שעשאו יד לקורדם חבור לטומאה בשעת מלאכה. ופי' הרב שעשאו לפי שעה ולא קבעו בתוכו ואפ"ה הוי חבור בשעת

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

ומצטרף. כתב הר"ב דכתיב על כל זרע זרוע אשר יזרע ומלי אשר יזרע. שאין לורך לאחרו אשר יזרע בתחלת הענין. לפי שכל זרע אין ספק כי הוא יזרע. הרמב"ם. ועיין בפי' הר"ב רפ"ט דחולין. ומ"ש שם. ועיין בספ"ק דטבול יום והקשו התוספות דחולין שם [ד"ה שומר] דלמאן דבעי כביצה לקבל טומאה מצלן לירוף בשומר להכניס דאימא לא ומצטרף ו). לא שומר ולא יד ז). כמו שיער שבפירות. לא מיטמא. ולא מטמא ח): ולא מטמא. ואין נ"ל שאינו מלטרף

ומטוריס בקליפתן. דהיינו עם השומר שלהן. למאי אילטריך קרא. אי למיטמא ומטמא. השתא יד הפרי מיטמא ומטמא. כדלעיפין מלכם לכל שבארכיכם. שומר מיבעי. הא לא אתא קרא אלא למלטרף עמו. דיד אינו מלטרף עמו. שומר מלטרף עמו: וכל שאינו לא יד ולא שומר.

משנה אחרונה

וכו' כדאיתא בת"כ פ' שמיני מרובה מדת לעמת ממדת ליעמת שכלי חרס מעמת מגבו ואינו מיטמא' מגבו והייט אפוקי מבכיא דמדת לעמת מרובה. אלא דכתי"ב שם אחר נמי בהפך מליט מדת ליעמת מרובה ממדת לעמת וכו' אפשר דגם דיון לא סבבה להן שיש לדקדק בה כמ"ש רפ"ב דעוקצות:

ומצטרף. פי' הרב לכביצה לעומאת אוכלין. וה"ה דמצטרף לכזיתי פרס לפסול את הגויה וכ"כ הרמב"ם בהלי' רפ"ה מהט"מ וכ"מ ר"פ העור והרוטב דלא מיעט התם אלא שאין מצטרפין לטומאת' אמור' דאוכלין' ומיהו דוקא לענין טומאה אבל לאיסור בגון כגרוגרת להוצאת שבת ומזון שתי סעודות לעירוב ולשאר מילי דהשיב רפ"ד דתעילה אפי' שומר אינו מצטרף כמ"ש התוי' ר"פ העור והרוטב דיומא ריבויא הוא ולא יצפי' מינה אלא לטומאה. והא דלא אשכחן בשום דוכתא בני כלים דין שומרים להכניס ולהיליא דהא אמרי' דשומרים ק"ו מיד אתי. אפשר דבכלים ליכא שומר שאינו יד ועי' בסוף מס' פרה בשלמא המפתחות. ומ"ש הרב לא שומר ולא יד בגון שער שבפירות. דפירות דרכן לאוחזן בעוקץ או בעלה ובקלא כדאמרי' רפ"ג דע"ו ואין השער מצטרף לכלום אבל שער המת הוי יד וכן שער הארן פ"ע דטהרות מ"ח. וכן שער בגלה פ"ע דאהלות מ"ד ועיין לקמן פ"ב מ"ב.

א תוי"ט ד"ה ומצטרף כי' כיון דיד מכנים בי'. פי' דגב יד אית לן בהם הכי קראי ע"ש:

א לא שומר ולא יד לא מטמא ולא מיטמא. פירש הר"ב ז"ל כמו שער שבפירות ע"כ. ומלה דהיינו כשות של קטן דתנן לקמן נרפ"ב וכתב הרמב"ם בפ"ח מהלכות טומאת אם וכשות שעל הקטן אינה כשור הבשר ע"כ והשיג עליו הראב"ד אמת שכך פירש בעבור כשות של קטן שער הדק שעל גשר הקטן ודומה לכשות שעל קשות שבמסכת שוקין וקשיא לי מ"ש אלו שהוזרין במת הכיעים והשער והלפון ובשעת תנורו בכל עמת וכו' ע"כ. ומהן בכ"מ כתב ולי נראה דמ"ש העיקר שהוא שער הדק של בשר הקטן אינו בשר ממש אלא כעין שער הגדל על בשר הקטן ונקרא בערבי זגא"ב ובלשון לעז ווליי והוא טהר מאליו ולכך אמרו שאינו חשוב כגוף משא"כ בשער ממש ע"כ. והנה כדברי מהן כן פירשו המפרשים ז"ל זולת הראב"ד וכן הוא בודאי בוחת העיקר ועל הראב"ד יש להמוה איך הקשה מהשיעים והלפון והשער דהוהו שער ממש הוא ומ"מ כדי לישב לדברי מהן התוספתא שהקשה ממנה הראב"ד ז"ל דהתם כשות לחוד והכיא התוספתא לחוד והניח דתוספתא ודאי הוי לדפיעים הראב"ד ז"ל. אבל הא דמתני' דמסכת מקואות הוי במ"ש מהן ואין זה מן הקושי דהא אוקמא כשות אחריתא בכ"ש בר"ש שמונה שרצים כתי מאלן דתלש כשותא מהיחמי והיינו מיתייב מכוש עוקר דבר מגידולו והסוא כשות לא הוי פי' כפי' מהן אלא כפי' הראב"ד וכן פי' שם הערוך אלא ז"ל שהני מיני כשות יש. והנה לכאורה קשה על הראב"ד דפיעים דכשות זה דאימר לענין טומאה הוא עצמו מלי דאיתמר לענין שבת מ"ש דלענין שבת הייב משום עוקר דבר מגידולו ובשלמא לפי' מהן מ"ש דכשות הזה דלענין טומאה הוא שער מאליו ולהכי לא הוי יד ולא שומר אמנם הכיא דלענין שבת אינו נוסר מאליו וכל המחובר לקרקע כקרקע דמי. אמנם לפירוש הראב"ד קשה. וכדי לנוח עד תכונת יסוד דבר זה נאמר שהנה מהברי הרמב"ם סותרין זה את זה דהכא בפ"א כתב דכשות של קטן עשור מטלים ואלו בספ"ג כתב דשער העומד ליגזז ספיקא הוי יש"ם וכשות של קטן הנוסר מאליו הוי כשער העומד ליגזז ומ"ש דהכא הוי ודאי טהור והתם הוי ספק. ועוד קשה דהכא לענין טומאה כתב הרמב"ם דשער העומד ליגזז ספיקא הוי ואלו לענין מעילה פ"ה מהלכות מעילה כתב דאין מועלין בשערו של עבד אפילו עומד ליגזז וע"ש ומשמע מלשונו שם וגם מסוגיית דפרק הסולת שבכיה שם הכ"מ דאלו מעשה ספיקא הוי דאמרינן דאין מועלין בשערו אלא משום ודאי הוא דכל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע אפילו עומד ליגזז. והנה לקושית הראב"ד היינו יכולין לאלק בין שער העומד ליגזז בידי אדם דמחובר מעשה בידי אדם אי אמרינן כל המחובר לקרקע כקרקע דמי אפילו עומד ליגזז אבל בכשות של קטן הוא דאלו מחובר מעשה בידי אדם אלא הוא נוסר מאליו לא השיב מחובר אלא כתלוש דמי וסברא הוא לא נפלאת ולא רחוקה היא מלאמוה להרב בעל העיטור כתבה לענין דרכה דממונא בדיני מוב דף ס"ז ע"ב הביאה הבש"ך ח"מ סי' ל"ה סק"ע וז"ל כתב בעל העיטור קיי"ל כל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע ואפילו ענבים העומדות לגזור לאו כבכורות דמיין ודוקא ענבים וכל המחובר מעשה ידי אדם אבל אמרי דמנפשייהו מהן קיי"ל דכל העומד ליגזר כגזור דמי ע"כ. הא קמן שהעיטור מאמת היתוק זה ואף כי הוא ז"ל אמרו לענין דרכה דממונא גם אנו נאמר אותו לענין טומאה זה לפשר לאמר ליישב קושית הראב"ד. אמנם מה שעמה לקושית הסגייה ומה גם הבש"ך דחה סברת אלו דסרב בעל העיטור בשתי ידים יע"ש. ול"ל דהוי אין לאלאוסה יש מקום לחיתוק הלו דמחובר והיה לו לבש"ך ז"ל לקרב בימיו. ולכן אני הדל אומר דשמא דרכה דממונא ושאר עניני כמו מעילה מדין טומאה מת דאה"ל דבכולהו עניני אמרינן כל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע אפילו עומד ליגזז ועומד ליגזר אלא לענין טומאה והטעם נזה דהתם הוס' בפרק כ"ג ומיר דהא דשער ונפוקן בשעת חיבורן טמא הוא מטעם דהוו יד לטומאת המת יע"ש. ומלאה לע"ד דכוונת דבריהם ז"ל הוא משום דהנה בספרי זוטא הביאה הרמ"ם בפי' למסכת אהלות פ"ג הנוגע במת פרט לנוגע בשיניו ובשערו ובלפרניו בזמן שפרשו יכול שאני מרבה בזמן שהן מחוברין ת"ל ומת ע"כ. וס"ל ז"ל דפ"ה דמדכתיב הנוגע במת משמע בעצומו של מת לאפוקי שיניו שערו ולפרניו אפילו מחוברין אלא דבדינהו קרא לאמחוברין בחלת ומטעם דמשמע בעצומו של מת וכיון דמטעם יד הוא דאתיין עלה

חזון נתום

דמיהא הלכך דבר הנוסר מאליו ככשות של קטן לא חשיב יד כלל ודבר הנומד ליגזז בידי אדם ספיקא הוי לי חשיב יד. אמנם לשאר מילי אמרינן כל המחובר לקרקע כקרקע דמי ואפילו עומד ליגזז ואין לחלק בין העומד ליגזז בידי אדם לדבר הנוסר מאליו דכל המחובר לקרקע בלא הוא דהוי כקרקע בכל גוונא וכמ"ש הכש"ך סימן הנ"ל זולת לענין טומאה דמחובר. ומעתה גם לדעת הראב"ד יש לישב דבריו דאי קבלי להיזמה יבבא כשותא דאיתא בפרק בכל מערבין לא חשיב יד לענין טומאה.

שומר. בפרק כיצד מברכין מסיק דלא הוה שומר לפרי אלא היכא דבי שקלת דתנן הטעורה וכוכמה בזמן שאינם קלופין וכו' כתב וז"ל וקסבר ר"מ דאין קליפתם מיטור דאפילו כשומר לא חשיבא לאב טומאה וכל שכן לטבול יום ודבר תימה הוא דשומר לזרעים נפקא לן בריש פרק העור והרוטב מדכתיב על כל זרע זרוע אשר יזרע כדרך שבני אדם מוליאין לזריעה חטה בקליפתה ושעורה בקליפתה ומוכחת סוגיית דליבא מאן דפליג והכא קתני שעורה לרבנן נמי קשה כו' יע"ש באורך בדברי הר"ב ז"ל. ומה שהיכן הוא ז"ל והתוי"ט הביא שם בקיצור דברי הר"ב. ועוד כתב ע"ש מהרי"ש ישיב אחר לקושיא זו יע"ש. ואני הדל אמסני על שלשה הרועים הר"ם ומהרי"ש ותוי"ט אין נעלה מסס ז"ל סוגיא המסכת מתחת פרק רבי ישמעאל דהתם מייתי הא דתניא חטה בין קליפה בין שאינה קלופה מצטרפת שעורה קלופה מצטרפת שאינה קלופה אינה מצטרפת ופריך עלה אינו והא תנא דבי רבי ישמעאל על כל זרע זרוע אשר יזרע כדרך שבני אדם מוליאין לזריעה חטה בקליפתה ושעורה בקליפתה ומוכחת דבי שקלת בקליפתה ועדשים בקליפתן. ומשני לא קשיא הא בלחות הא ביבשות וז"ל הרמב"ם פ"ה מהלכות טומאת אוכלין הטעורים בזמן שהן יבשין קליפתן מצטרפת עמהן ובזמן שהן לחין אין מצטרפין. אבל החטה בין לחה בין יבשה קליפתה מצטרפת ע"כ. וכתב הכ"מ דמפרש הרמב"ם הא דקאמר הא בלחות הא ביבשות דיבשות מצטרפות שהן דרך לאוכלה לזריעה יבשות ולחות אין מצטרפות ומעתה מתני' דטבול יום אתי כפשוטה דשעורה וכוכמה בזמן שאינן קלופין וכן לחין אינן לזריעה ולכן ס"ל לר"מ דטהורין באב הטומאה ואל"ל דטבול יום ר"ל לענין חיבור דלא הוו חיבור וכמ"ש הוא ז"ל עצמו בראשית. דבריו וא"ק סבר דאין קליפתן חבור ואפילו כשומר לא חשיבא אף לאב הטומאה וכ"ש לע"י ול"ק יש להמוה על המיבחו במ"ש אחר כך ותימה דזרעים נפקא לן וכו' אלפי דרכו הלא נימא דזאת הקושיא עצמה הקשה אותה הש"ס ומשני לא הא בלחות הא ביבשות: וראיתי בספר כי לאחד קדוש שהעתיק בלבון הר"ם בזה הלשון אחר סיום הקושיא הנ"ל ואתרגנו נמי קשה מ"ש טבול יום משאר טומאות הא שומר לאוריתא ועבול יום לאוריתא ואפשר לומר דמיירי שאתרועעה הקליפה ואינה מחוברת היבב ולא חשיבא חו שומר ופליגי אי הוי חיבור ולפ"ז שבל לענמים בלשון הר"ם הקושיא והתירון של הש"ם עצמה כי הוא ז"ל הקשה עלה דמתני' הקושיא שהקשה הש"ם דמנחות עלה דבריהא הנ"ל והיכן התירון עצמו של הש"ם שהיכן הא בלחות הא ביבשות ופרש"י לחות מצטרפות דשומר הוא יבשות לא הוו שומר דמיפרכי ונפלי ע"כ. וז"ל הש"ם ואפשר לומר דמיירי שאתרועעה וכו'. אמנם אכתי קשיא ליה להר"ם ז"ל מאידך בבא דתנאי החטה והכוכמה בזמן שהן קלופין וכו' דאי מיירי מתני' בחבור מה חבור שייך בקלופין ולכן הוצרך לפרש דמתיתין לא מיירי לענין חיבור אלא לענין דלא מקבלי טומאה כלל שאין הורת אוכל עליהן ואם כן נהי דהסיא בריאתא דמנחות מוקמינן לה ביבשות ומחלקינן בין לחות ליבשות סייעו לר"מ דס"ל דשאינן קלופות אינן רחויין לאכילה אדם ומחלק בין לחות ליבשות דיבשות לא חשיבי אוכל בשוד קליפתם עליהם ולכן אין בהם דין זירוף אבל לחות חשיבי אוכל ומצטרף ג"כ קליפתם. אבל רבנן דמתני' ס"ל דשאינן קלופות נמי חשיבי מאכל אדם מדרבנן ואין מחלקין בין לחות ליבשות דכיון דבולהו טהורין מדאורייתא אולת דמדרבנן נזור בשאר טומאות מדרבנן ובטבול יום אוקמוה אדין תורה וכיון דגזרת חכמים היא עשו חיזוק לדבריהם ולא פלוג בין לחות ליבשות. אבל אכתי קשיא על בריאתא הנ"ל דס"ל דמנחות דהני חטה בין קלופה בין שאינה קלופה מצטרפת ומה זירוף שייך בקלופה וכיונא נזה קשה

יכין תפארת ישראל יכין

אינו מלטרף. עכ"פ מצרף הוא לכל גרגרי הפירות המחוברין בחיד. שאם כולן יחד כביצה מטמא כל אחד מהן לאחר [ובלקמן סי' כ'. ועמ"ש בפ"ד נרפ"ג דטהרות]: ו) כלומר ואם הוא דבר שרק שומר המאכל או הפרי מרקבון כל עוד שמחובר בו. וכגון שהוא קליפת הפרי. וכ"ש חלק העוקץ מה שמובלע ממנו בהפרי. והרי טמון לגמרי תוך הפרי. וחשיב טפי כגופו. וכן כל הנך דחשוב לקמן במשנה: ח) וכל שכן דאינו מלטרף. והשתא מפרש במשנה ב' מהו שומר. והדר מפרש במשנה ג' מהו יד. ובסוף במשנה מפרש מהו דבר שאינו שומר ולא יד. ואע"ג דלא נפרש לא

דמשנה הלכך דבר הנוסר מאליו ככשות של קטן לא חשיב יד כלל ודבר הנומד ליגזז בידי אדם ספיקא הוי לי חשיב יד. אמנם לשאר מילי אמרינן כל המחובר לקרקע כקרקע דמי ואפילו עומד ליגזז ואין לחלק בין העומד ליגזז בידי אדם לדבר הנוסר מאליו דכל המחובר לקרקע בכל גוונא וכמ"ש הכש"ך סימן הנ"ל זולת לענין טומאה דמחובר. ומעתה גם לדעת הראב"ד יש לישב דבריו דאי קבלי להיזמה יבבא כשותא דאיתא בפרק בכל מערבין לא חשיב יד לענין טומאה.

שומר. בפרק כיצד מברכין מסיק דלא הוה שומר לפרי אלא היכא דבי שקלת דתנן הטעורה וכוכמה בזמן שאינם קלופין וכו' כתב וז"ל וקסבר ר"מ דאין קליפתם מיטור דאפילו כשומר לא חשיבא לאב טומאה וכל שכן לטבול יום ודבר תימה הוא דשומר לזרעים נפקא לן בריש פרק העור והרוטב מדכתיב על כל זרע זרוע אשר יזרע כדרך שבני אדם מוליאין לזריעה חטה בקליפתה ושעורה בקליפתה ומוכחת סוגיית דליבא מאן דפליג והכא קתני שעורה לרבנן נמי קשה כו' יע"ש באורך בדברי הר"ב ז"ל. ומה שהיכן הוא ז"ל והתוי"ט הביא שם בקיצור דברי הר"ב. ועוד כתב ע"ש מהרי"ש ישיב אחר לקושיא זו יע"ש. ואני הדל אמסני על שלשה הרועים הר"ם ומהרי"ש ותוי"ט אין נעלה מסס ז"ל סוגיא המסכת מתחת פרק רבי ישמעאל דהתם מייתי הא דתניא חטה בין קליפה בין שאינה קלופה מצטרפת שעורה קלופה מצטרפת שאינה קלופה אינה מצטרפת ופריך עלה אינו והא תנא דבי רבי ישמעאל על כל זרע זרוע אשר יזרע כדרך שבני אדם מוליאין לזריעה חטה בקליפתה ושעורה בקליפתה ומוכחת דבי שקלת בקליפתה ועדשים בקליפתן. ומשני לא קשיא הא בלחות הא ביבשות ע"כ. הא קמן דעלה דתניא דשעורה שאינה קלופה אינה מצטרפת דבאלה דאתיא כר"מ דמתני' דטבול יום ומשני לה הא בלחות הא ביבשות וז"ל הרמב"ם פ"ה מהלכות טומאת אוכלין הטעורים בזמן שהן יבשין קליפתן מצטרפת עמהן ובזמן שהן לחין אין מצטרפין. אבל החטה בין לחה בין יבשה קליפתה מצטרפת ע"כ. וכתב הכ"מ דמפרש הרמב"ם הא דקאמר הא בלחות הא ביבשות דיבשות מצטרפות שהן דרך לאוכלה לזריעה יבשות ולחות אין מצטרפות ומעתה מתני' דטבול יום אתי כפשוטה דשעורה וכוכמה בזמן שאינן קלופין וכן לחין אינן לזריעה ולכן ס"ל לר"מ דטהורין באב הטומאה ואל"ל דטבול יום ר"ל לענין חיבור דלא הוו חיבור וכמ"ש הוא ז"ל עצמו בראשית. דבריו וא"ק סבר דאין קליפתן חבור ואפילו כשומר לא חשיבא אף לאב הטומאה וכ"ש לע"י ול"ק יש להמוה על המיבחו במ"ש אחר כך ותימה דזרעים נפקא לן וכו' דאי דרכו הלא נימא דזאת הקושיא עצמה הקשה אותה הש"ם ומשני לה הא בלחות הא ביבשות: וראיתי בספר כי לאחד קדוש שהעתיק בלבון הר"ם בזה הלשון אחר סיום הקושיא הנ"ל ואתרגנו נמי קשה מ"ש טבול יום משאר טומאות הא שומר לאוריתא ועבול יום לאוריתא ואפשר לומר דמיירי שאתרועעה הקליפה ואינה מחוברת היבב ולא חשיבא חו שומר ופליגי אי הוי חיבור ולפ"ז שבל לענמים בלשון הר"ם הקושיא והתירון של הש"ם עצמה כי הוא ז"ל הקשה עלה דמתני' הקושיא שהקשה הש"ם דמנחות עלה דבריהא הנ"ל והיכן התירון עצמו של הש"ם שהיכן הא בלחות הא ביבשות ופרש"י לחות מצטרפות דשומר הוא יבשות לא הוו שומר דמיפרכי ונפלי ע"כ. וז"ל הש"ם ואפשר לומר דמיירי שאתרועעה וכו'. אמנם אכתי קשיא ליה להר"ם ז"ל מאידך בבא דתנאי החטה והכוכמה בזמן שהן קלופין וכו' דאי מיירי מתני' בחבור מה חבור שייך בקלופין ולכן הוצרך לפרש דמתיתין לא מיירי לענין חיבור אלא לענין דלא מקבלי טומאה כלל שאין הורת אוכל עליהן ואם כן נהי דהסיא בריאתא דמנחות מוקמינן לה ביבשות ומחלקינן בין לחות ליבשות סייעו לר"מ דס"ל דשאינן קלופות אינן רחויין לאכילה אדם ומחלק בין לחות ליבשות דיבשות לא חשיבי אוכל בשוד קליפתם עליהם ולכן אין בהם דין זירוף אבל לחות חשיבי אוכל ומצטרף ג"כ קליפתם. אבל רבנן דמתני' ס"ל דשאינן קלופות נמי חשיבי מאכל אדם מדרבנן ואין מחלקין בין לחות ליבשות דכיון דבולהו טהורין מדאורייתא אולת דמדרבנן נזור בשאר טומאות מדרבנן ובטבול יום אוקמוה אדין תורה וכיון דגזרת חכמים היא עשו חיזוק לדבריהם ולא פלוג בין לחות ליבשות. אבל אכתי קשיא על בריאתא הנ"ל דס"ל דמנחות דהני חטה בין קלופה בין שאינה קלופה מצטרפת ומה זירוף שייך בקלופה וכיונא נזה קשה

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

מלטרף: **ב** והקפלוטות. כרמי חליר כל' מקרא. בערבי כורחת. ובלע"ז

ב שרשי השום. והבצלים. והקפלוטות ט). בזמן שהן לחין. והפיטמא

קרא אתא להוציא וי"ל כיון דיד מכניס ומוציא ושומר מכניס ומוציא לענין לירוק שומר כמי ל"ש. ע"כ: והנפוש

ציונים

ב שרשי השום. מיי' פ"ט ס"ט

חלופי גרסאות

ב שרשי השום נכ"מ הגי

תוספות חדשים

מלאכת שלמה

ב בפי' רעז"ל צריך לכתוב סימן הבית קודם הדבור המתחיל והקפלוטות ופי' בערוך קפלוטות פי' כרישין שיש להם ראש שמן קפלוטות בלשון יון קורין לראש קיפאלי:

שרשי השום וכו' שרשי החזרין והלטון והנפוש דברי ר"מ אלה כולם סבר ר' מאיר שהן מלטרפים לאוכל הרמב"ם ז"ל: ופי' הרא"ש ז"ל ושרשי אלו המינים משמרין את האוכל כל זמן שהם להים כי ע"י הפרשים נשארין בלחותם:

שרשי השום וכו' (א) השתא מפ' מאי ניהו שומר ואדסליק מיני' מפרש ובאידך בבא מפ' מאי ניהו ידות והדר מפ' הנהו דגריעי טפי דלא מיטמאו כלל דאפי' תורת ידות לית להו:

ספקרן

חזון נהום

קשה בסיפא שעורה קלופה מלטרפת שאינה קלופה אינה מלטרפת ומה לרוף שייך בקלופה וכמו שקשה הכ"ם דמה חיבור שייך בזמן שהן קלופין. ועוד אדתני שאינה קלופה אינה מלטרפת ליתני שאינה קלופה אינה מטמאה דהא לא חשיבא אוכל. ותפסר דהסיא בריישא דכמן דר"מ היא ובשאר טומאות חוץ מטבול יום ומדרבנן דאע"ב דגזור טומאה מדרבנן אלרוף לא גזור ומוקי לה הכ"ם ביכשות שאינן ראויות לאכילה בעוד השומר עליהם לאכלם עם השומר כיון שנתרוטבה הקליפה שוב אינה ראויה לאכילה ומפסיד כמי הפרי על ידה אבל בלחות הם ראויים לאכילה והוי הקליפה שלהם שומר לפרי לענין לירוק. אמנם קושית הראשונה במקומה עומדת דמה לרוף שייך בקלופה וי"ל דלא דוקא ואגב שאינה קלופה נקטיה. ולדברי מהר"ם שהכיל התוי"ט ז"ל דמתלק בין קליפה חלוטה לפנימית ק"ק אמאי הוצרך לשנות הא בלחות הא ביכשות ליתני הא בפנימית הא בחלוטה ולרוץ ישוב. וגם על הכ"ם קשה במ"ש וקרא דעל כל זרע זרוע מיתוקם כתמה בקליפתה דיש בה תורת אוכל ושעורה בקליפתה נקט משום שאר לרבן דמטמו מדרבנן ע"כ. ודברים אלו קשה להולמן בלחות. ופי' הרמב"ם ביכשות וי"ש. ומ"כ זה תעבב הקליפה שעליהן שלא יקבלו טומאה אבו בילה בקליפתה ולמון ולגנו בקליפתה לא מקבלי טומאה ובעוקלין תנן דכולהו מקבלי טומאה ומורי הכ"מ פירש דמיירי כגון מתני' דמסאר ולהלר לעיל וכן שעורה וכוסמת שאינם קלופין ותיתה ותלתית ואלנס ולר' יהודה אף אפופים שחוצים שנתחכלו עם הפת לא הוו חיבור לאיסור אבל שעורה וכוסמת קלופין ותיבה אפילו אינם קלופה ולר' יהודה אפילו אפופים לכנים אם נתחכלו עם הפת הוי חיבור שנאכלין לפעמים קלויין ואי קשיא לך כיון דתנא שעורה וכוסמת שאינם קלופין דלא הוו חיבור ל"ל למיתני לרוב וי"ל דסד"א דכיון שנתנו לסימן בטל לגבי ככר והוי חיבור קמ"ל דלא. עכ"ל הרא"ש. ושוב כתב ז"ל השעורה כו' בזמן שהיא קלופה לפי' הכ"ם דלענין חיבור מייבי מה שייך להחיל כאן חיבור אחרי שנטלה הקליפה לגמרי וגם לפי' הרמב"ם הא אמרינן בפרק בשור והרוטב דשעורה בקליפתה כמו שמוליטין אותה לזריעה מקבלת טומאה וסיים על כרחך הקליפה הפנימית עמה אוכל נמור הוא ע"ש. ומהגלאה דמהר"ם הגז' בדברי הרא"ש אלו הוא מהר"ם המוכר בדברי התי"ט בכתב וז"ל ושמא הכא בקליפתה החיצונה דיש לשעורה ולכוסמת שתי קליפות ורגילים היו לשרותה בימים להכיר הקליפה החיצונה וזהו חולצת שבתלמוד ולאחר שהכירו קליפה החיצונה היו רגילים אז לזורעה ולכרי קליפה החיצונה לא חשיבא אומר מדאורייתא אלא מדרבנן גזרו אטו קליפה הפנימית לרבן בשאר טומאות אבל בע"י דקלבה טומאתיה לא גזרו על קליפה החיצונה כלל ע"כ. ולדברי מתני' מיפרשא לענין חיבור וכך כתב בהדיא עכ"ל התי"ט. וקבה עובא דמהאי דבעינן לבטל משמע דס"ל לאוכל נמור הוא ולא אומר דלא חיבור אלא לענין לירוק אבל לענין לאכילה אינו אוכל נמור הוא ולא אומר דלא חשיבא לאכילה דס"ל דשומר הוי הקליפה הפנימית לרבן בשאר טומאות אבל בע"י דקלבה טומאתיה לא גזרו אטו קליפה החיצונה דלא חשיבא אומר מדאורייתא אלא משמע בהדיא דס"ל דשומר הוי הקליפה החיצונה ועלה אמרו ז"ל שעורה בקליפתה ואולי ג' קליפות יש ואינו לא ידעתי ע"ש. ועוד קשה מה זו שהקשה מהר"ם על דברי הכ"ם מה שייך לחיבור כאן חבור אחרי שנטלה הקליפה לגמרי לימא דהכ"ם מייירי בקליפה הפנימית אוכל נמור הוא ולא אומר. ומה"ש הוא ל"ל עלמו אח"כ ובקליפה החיצונה שייך לומר לרוף וחבור. ועוד דמסקינא הכ"ם מסכים הולך עם פי' הרמב"ם ז"ל והר"ב וזה ז"ל דפריך לס"ד הכ"ם וגם זה לריך ישוב. עוד קשה על מ"ש התוי"ט על דברי מהר"ם ולדבריו מתני' מיפרשא לענין חבור וכך כתב בהדיא ע"כ. דגלאה מדבריו אלה למעיין בהם בענין יפה דמהר"ם מפרש למתני' לענין חבור וכס"ד דהכ"ם דסליק אדעתיה מעיקרא דמתני' מייירי לענין חיבור ואלו בדברי הרא"ש כתוב לאמר דלא יתכן לפרש למתני' כפי' הכ"ם דמתני' מייירי לענין חבור וכך כתב בהדיא אלא לענין חבור עם הפת כמדובר בדברי הרא"ש הגוכר בדברי הרא"ש אינו מהר"ם מלוי מרוטבודק מתני' מיפרשא לענין חבור וכך כתב בהדיא הנ"ל אלא לענין חבור עם הפת כי אין הלשון מורה על זה כלל ואולי מהר"ם הגוכר בדברי הרא"ש אינו מהר"ם מלוי מרוטבודק כי אם מהר"ל מנחם. וכך ראיתי כתוב בפי' בדברי הר"ל דלעיל אלא דמלאתי כתוב עלה ז"ל הנהה גראה מלוי ל"ל ע"כ. אמנם לייסב הקושיות הנ"ל אומר אני דגירסת מורי הר' מנחם היא הנכונה ושני מורים היו להרא"ש הר' מלוי והר' מנחם שניהם שוין לשונה. השעורה דהר"ם והרמב"ם והר"ב וז"ל סדרין תלתא ס"ל דמתני' לענין אי הזיבי אוכל או לא מייירי. ומה שהקשה הרא"ש דכתב ודברי תימה הם כיון דאוכל ניהו למה תעבב הקליפה שעליהן אלא יקבלו טומאה אטו בילה בקליפתה ולמון ולגנו בקליפתה לא מקבלי טומאה ובעוקלין תנן דכולהו מקבלי טומאה אטו בילה בקליפתה ולמון ולגנו בקליפתה לא מקבלי טומאה ובעוקלין תנן דכולהו מקבלי טומאה ע"כ. וי"ל דבילה ולגנו ולמון דאוכל לאדם כמו אדם. ולהכי קליפתה בטל אצלם וחשיבי שפיר אוכל. אמנם השעורה בשהיא חיה בקליפתה אינה ראויה לאוכל אדם ואינה מקבלת טומאה. ועוד יש לדחוק ולומר דכ"מ הוא דס"ל דלא ר"ייבי אוכל בעבור הקליפה שעליה ולית הלכתא כוותיה אלא כדבון דס"ל דחשיבי אוכל ומקבלי טומאה אלא לענין טבול יום וכ"כ הרמב"ם פ"ז מה' טומאת אוכלין ... לאנו ופוד הקילו בעבור שם אוכלין בהן מיוחדין לאדם ומתטמאין בכל הטומאות וכן שהוכות בע"י ואלו הן השעורה והכוסמת בזמן שאינן קלופין כו' ולפ"ז נראה דגם בילה ולגנו ולמון אינן מתטמאין בעבור יום. ולאיתי לבאר דברי רש"י דפרק ר' ישמעאל אע"פ שאין לריך ביאור שכתב וז"ל לחות מלטרפות דשומר הוא יבשות לא הוי שומר דמיפרכי ופלי ולגנו שמעתי קשה לי הא דקיי"ל שומרין מלטרפין לטומאת אוכלין. ונראה בכונת הקושיא היא דאי טעמא דלחות מלטרפות משום דחזיין לאכול אם כן אוכל נמור הוא ומה לרוף שייך בזה וכמו שהקשה מהר"ם על פי' הרמב"ם כמדובר לעיל. אמנם לפי' הראשון דאינן ראויין לאכול אע"פ שהן לחות דיבשות קלת וש"מ שומר הוי ומלטרף. ועל פי זה יש לייסב קושית מהר"ם עליה דהרמב"ם ז"ל וק"ל. כתב הרמב"ם ז"ל פ"ה מהל' ט"א הי"ב יד לפחות מכזית יום שומר לפחות מכפול ושומר שחלקו חיטו מלטרף עם האוכל ע"כ. וכתב הכ"מ בכ"פ העור והרוטב ע"כ נראה מדבריו שדין זה פשוט שם וקשה דהתם אמרי רב אושעיא שומר אוכל שחלקו קמיבשיא ליה וכו' ולא נפשטה הבעיא והו"ל למפסקה לתומרא. והנה בכל דיש יד לפחות מכזית אז לא דהוי פלוגתא דרב יר"י פרש"י ז"ל בגון סול אז כתלי זית בשר ולו יד והרי הוא עם כביצה אוכלין ואין נראה כו' יע"ש עד ונראה לפרש שזה תלי זית מתוכר עם כביצה אוכלין אבל אינו מתוכר כ"כ ואם היה מגביה אותו היה ניתק אותו כביצה אוכלין מאותו פחות מכזית אלא הוי יד לשאר אוכל אלא לפחות מכזית ע"כ. ולפי זה לר"י דקיי"ל כוותיה אע"פ שאם היה מגביה תלי זית היה ניתק אותו כביצה אוכלין הוה דיבור ואם נגע בכאותו תלי זית כאלו נגע בכביצה אוכלין ונקבה דזה לא הוי חיבור לרבן דקיימא לן כוותייהו בר"ש אליבי דר"י גבי אוכל שנפרש ומעורה קלת כו' יע"ש. וכן פסק הרמב"ם פ"ו מהלכות ט"א וי"ל אוכל שנפרש ומעורה במקלת ונגע טמא בחדד אם אחז בזה שנגע בו והשני עולה עמו הרי זה חיבור ואם בשאוחז בזה הטמא ומגביהו ישמע האחר ויפול אינו חיבור אלא הרי זה כאחר בנוגע בראשון שנטמא ע"כ וע"ש. עוד כתב הרמב"ם שם הקולר לסיבור אין לו ידות בהרי אינו לריך ליד ע"כ. וכתב הכ"מ שם פלוגתא דאמוראי ופסק כמאן דמיקל ולריך טעם למה וכתב הר"י קורקוס דטעמא משום דלמאי דבעי לאוקומי דרב מגבית כתלאי מתוקם כת"ק ושעשה חלוצה הוא ע"כ. ואני הדל אומר דטעמא דהרמב"ם משום דיש לו קיום שני מאמרים אלו ר"ל מאמר ר' אבא ומאמר רב מגבית כיון דשניהם מבמיה דרב אוקמה אותמרו. ועוד איך יתכן לומר אליבא דר' אבא דרב הוא שביק רבנן ומביל לאחרים. אבר על כן יש לנו לומר דרב הוא מעיקרא בריתא לא הוה שמיע ליה ומסברא דנפשה הוה סבירא ליה כאחרים ולהכי קאמר הכולר לגת אין לו ידות אבל קולר יש לו ידות ולכסוף דשמיע ליה לבריתא הדר ביה ואמר דלף הקולר לסבר אין לו ידות וכת"ק ואמטו להכי פסק הרמב"ם כרב מגבית לקולא ומטעם הגו' דהלכה כרב מגבית מהדר תלמודא לאוקומי לרב מגבית ופי' אליבא דאחרים:

מיטמא ומטמא. פי' הר"ב והרמב"ם פעון אומרו מיטמא ומטמא ר"ל אסיד מיטמא כשיטמא האוכל והאוכל מטמא כשנטמא היד ע"כ. והר"ש ז"ל פי' **מיטמא** מכנים עומאה כנוגע באוכל עלמו מטמא מוליא עומאה ע"כ. והכי משמע ברים פרק העור והרוטב יע"ש:

ב שרשי השום וכו' (עיין מלאכת שלמה אות א'). הכוונה בדברים אלו דקשיא ליה להמ"ל דאין סדר למשנה לא למעלה ולא למטה. ולהכי קאמר דקאי אדסליק מינה דסיינו שומר שנטי אחר היד. ואין לומר דהו"ל בתחלה מה שאינו לא שומר ולא יד שאין להתחיל מהאין אלא מהיש:

שרשי השום כו' שרשי החזרים והצנון והנפוש דברי ר"מ. אלה כולם סבר ר"מ שהם מלטרפין לאוכל. הרמב"ם. ואין הכוונה דר' יהודה חולק **עליו** בכל

יבין

להו בסדר דנקט להו ברישא. מלינו דוגמתו הרבה במשנה מפרש תחלה האומנעיס ואח"כ הרישא יסיפא: ט) מינו בצלים ענו' ולחין לאכולהו ג' מינים קאי [ר"ל דמלת שהן הברשים קאי וכמו בזמן

תפארת ישראל

שהיא לחה בסיפא. דוודאי אפיטמא קאי. ולהכי דוקא בהגך ג' מינים שברשיהן הן דקין. לריך הגה לפרש שם תלוק כין שהברשים לחין לו יבשים. דמדקן דקין להכי כשיבשו אין מועילין כלום להפרי. ומה"ש לריך גמי לפרש דהפיטמא אפ"ג שמחוה

יבין

תוי"ט ד"ה ומצטרף כו' ע"כ. ול"ל למסקנא שם דעיקר הכא אייירי בהכנסת העומאה א"כ הוצאה"כ"ם נבי יד וה"ם שומר ניחא בהכי וק"ל (מהרש"ל):

ב במשנה והקפלוטות. הן מין בצלים קטנים ושרשי אלו המינים משמרין את האוכל כל זמן שהן להים. כי ע"י הפרשים נשארים בלחותן (הרא"ש):

משנה אחרונה

ב בזמן שהן לחין. נראה דלאו משום שומר מיטמו אלא בשהן לחין אינהו נופייהו אוכל ניהו אבל יבשין לא חזו. והפיטמא דמשום שומר בין להה ובין יבשה שומר הוי. וכן משמע פ"ח דשבת עלי שום ועלי בצלים לחין כגרוגרת יבשים כמלא פי גדי. ושרשי חזרין והבריו דבשמוד משמע נמי דאינהו נופייהו אוכל ניהו כדמוכח פ"ב דפסחים דחזרת ואחר מיני מרור יולאין בהן בין לחין ובין יבשין

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

ב והנפום. וכבלאים פ"ק מסכת ג' וה' גרסינן והנפון. ואין תימה דסמ"ך ולד"י ממולא אחד זס"סרן. ובערוך גרס גם בכלאים (פ"ק מסכת ג') בסמ"ך. וכן הר"ש: **שרש** צנון גדול. הסרס הטמון בקרקע מן הצנון. יש בקלהו גיד יק. והוא אשר נקרא (סרס) צנון גדול. הרמב"ם: **המיתנא.** והר"ב העתיק והמיתנא. וראיתי בפירוש הרמב"ם שכתב הלוף והמיתא'. וגם הר"ש לא העתיק אלא המיתנא: הפרכיל

ב במשנה המיתנא: הוא עשב המוליא ריח ומביאין אותו בס עם הגמי בבית הכנסת לרית עוב (הר"ם בשם הערוך):

אליהו רבה

ב והעמוד שהוא מכוון כנגד האוכל. הטוס העב שהוא באמצע הסרסים הדקין והוא מתעקם והולך. וכשהוא נגד האוכל אפילו יבש מצטרף וכשאינו כנגד האוכל לא אינו מצטרף כדקתני סיפא:

שורש צנון גדול. שורש גדול של צנון:

משנה אחרונה

שורש צנון גדול. פי' שורש הגדול של צנון מצטרף. והסיב הם הקטנים:

שעקרן לשתלן. שכן דרכן כמ"ש הרב רפ"ה דמעשרות. והא דלא תני כשעקרן לאכילה מה דינם. נ"ל דרישא דקתני סוס וכבלים וקפלוטות הם ירקות גינה דהכא שנזרעו בגיות והמיתנא והפיגם הם ירקות שדה שאין נזרעים דלאו לאכילה קיימי דהמיתנא אינה אלא לריח והפיגם ג"כ לא חשיב כדמוכח רפ"ט דשביעית. ורישא שעקרן לאכילה או לשום תשמיש מפליג בשרשי הכלאים בין לחין ליבשין. ובשל שדה לא מפליג. והשתא קאמר שאם עקרן לשתלן בין ירקות גינה דהיינו הסוס והכבלים. ובין ירקות שדה היינו המיתנא והפיגם בין לחין ובין יבשין מצטרפין לומר דשרשן שלהן מצטרפין לירק:

הרי אלו מיטמאין ומטמאין ומצטרפין. וכפ"ה הסיב תו עוקלי תאנים וגרוגרות ואיכך ג"כ מיטמאין ומטמאין ומצטרפין ולא תני להו הכא דהכא לא איירי עוקלן:

חלופי גרסאות

שרש צנון. מי' סס: ‡ שסאין ומצטרפין ארשי השום. הסיב כנ"ע והסין. המיתנא כד"ל וכד"ו וכד"ד וכמכ"ג המינתא וכד"מ המנתא. הרי אלו מיטמאין ומטמאין כד"ל הרי אלו מטמאין:

תוספות חדשים

ב במשנה המיתנא. הוא עשב המוליא ריח ומביאין אותו בס עם הגמי בבית הכנסת לרית עוב (הר"ם בשם הערוך):

ב והעמוד שהוא מכוון כנגד האוכל. הטוס העב שהוא באמצע הסרסים הדקין והוא מתעקם והולך. וכשהוא נגד האוכל אפילו יבש מצטרף וכשאינו כנגד האוכל לא אינו מצטרף כדקתני סיפא:

שורש צנון גדול. שורש גדול של צנון:

מלאכת שלמה

שעקרן לשתלן כך נ"ל. ויש להסתפק אם שם ביד בפ"ה גרים לשתלים ביוב: והשדרה של שבלת בערוך גרים והשזרה בזין והיא היא:

הסיג של רצפות אית דגרסי הסג בלי יוד. ובהרבה ספרים כתוב רצפת וכן הביאו בערוך בערך סג ופירש שהוא העפר שעל שרשי הירק ומצטרף שהוא שומר כדתני עלה בתוספתא ר' אלעזר אומר הסיג של אשכול ושל רצפות מצטרפין מפני שמשמר את האוכל ע"כ ומלאתי מוגה והסג בלי יוד. וכתב הר"ש ז"ל וי"מ שהוא עלה כרוך על הרצפות: בפי' רעז"ל והליף בהן בקורא עכבים נראה שריך להיות ורלוף בהן וכו':

יל

חזון נחום

בכל אלו דבא אינו תולה עליו כי אם בלשון אבל באיכך בולהו מודה ליה וכן פסק בפ"ם מהל' ט"א. אמנם הסומה דכולה ריבא ר"מ אמרה ואה"נ דגם ר' יהודה מודה ליה אולם בלשון ואומרן לדברים אלו משום דקבינא ליה דסו"ל לתנא למיתני לשון בסיפא דבלשון הוא דפליגי ר"מ ור' יהודה אבל אידך כולהו הם דברי הכל. ולהכי קאמר דכולה ריבא ר"מ אמרה ותנא דמתני' הכי שמעינהו מר"מ ובלבינהו שהייב אדם לומר בלשון רבו אבל אה"נ דר"י לא פליג אלא בלשון:

והשדרה של שבולת מ"כ בערוך גרים והשזרה של שבולת בזי"ן והוא היא ע"כ ונראה שזאת היא גירסת הרמב"ם בפ' ביד ול"ל ז"ן במקום וי"ו. אמנם בפי' המשנה גרים והשדרה:

הסיג של רצפות. מ"כ בפי' ר"ע ז"ל והליף בהם בקורי עכבים אמר המלקע בלע"ד ב"ל והוא לף בהם וכו' ע"כ. ואחר המתילה רבה גירסא מבוכבת לאמנה לו וגירסתנו ולוף בהם בקורי עכבים והיא גירסא נכונה שהוא לשון לפה למתני':

יל

יכין תפארת ישראל יכין

שמנה יולאין הסרסים הדקין הם. אפ"ה אין מלוק בסביעית. דבין שהיא לחה או יבשה. היא שומרת לגוף הפרי מקרבן. אבל בשאר מילי דקא כמאנתו בשומרים מרקבון. כגון עמוד וסרסי תוריס וכו'. כולן מדהן עביס. ת"ל לפרש דמייריי בין שהסרסים לחין או יבשים דסביעית]: י) הוא הראש עלמו של ג' מיני פירות הנ"ל שמנה יולאין הסרסים כמין שער: יא) הר"ב פירש שהוא הלב שבאמצע הבצל והשום. ולא הבנתי. ת"כ מה כנגד או שלא כנגד האוכל שיך בהלב שבאמצע הפרי. אולם הר"ש בשם הערוך כתב. וכשמזקיקין השומים והבצלים. יגדל מאמצעיתן ויולמה כגון עמוד. ובראשו תומל שבתוכו הזרע עמון. והוא מכוון כנגד האוכל. וכפי הנראה יולאין מהעמוד הזה ענפים קטנים. שגם בהן זרע בראשן. והן שלא כנגד האוכל. ורב"א פי' דהעמוד היינו הסורס הזותר עב שיש באמצע הפרי. ומה שמסתעף ומתעקש ממנו שרשים קטנים לגדדין. היינו שלא כנגד האוכל: יב) היינו חזרת. י"א שהוא מעבר רעעיך. וי"א שהוא קלפף זאלאתו [ועיין בת"ת בח"י פי' תע"ג]: יג) הוא הנקרא שטעק רובע. והוא מין רובע המורגלת רק שמעמה מבושם עפי. אמנם יש לה דמיון גדול במראית זרעה ובעלים. ובתבנית הפרי בעצמה לגמרן [כך כתב בתוספ הערוך. וכדבריו נראה מדאמרינן [כלאים פ"ח מ"ג] הלפת [הוא רובע] והנפון [הוא פום בחילוף וסבר"ן] אינן כלאים זה בזה. וע"כ היינו מדמיינן מין ת'. ואם מ"ה אמרינן. הגמון והנפון. אע"פ שדומין זה לזה. הן כלאים זה בזה]. אמנם מלת שרשי דנקט בריש אכולהו ג' מינים קאי: יד) ר"ל החוטין הקטנים שמסתעפין כעין שרשים מהגמון: טו) הגירסא הנכונה היא המיתנא והוא מין ירק. ואמרינן בשבת [קי"ח ת'] מאי אמיתנא אמינא. ופי' בערוך

שמנה יולאין הסרסים הדקין הם. אפ"ה אין מלוק בסביעית. דבין שהיא לחה או יבשה. היא שומרת לגוף הפרי מקרבן. אבל בשאר מילי דקא כמאנתו בשומרים מרקבון. כגון עמוד וסרסי תוריס וכו'. כולן מדהן עביס. ת"ל לפרש דמייריי בין שהסרסים לחין או יבשים דסביעית]: י) הוא הראש עלמו של ג' מיני פירות הנ"ל שמנה יולאין הסרסים כמין שער: יא) הר"ב פירש שהוא הלב שבאמצע הבצל והשום. ולא הבנתי. ת"כ מה כנגד או שלא כנגד האוכל שיך בהלב שבאמצע הפרי. אולם הר"ש בשם הערוך כתב. וכשמזקיקין השומים והבצלים. יגדל מאמצעיתן ויולמה כגון עמוד. ובראשו תומל שבתוכו הזרע עמון. והוא מכוון כנגד האוכל. וכפי הנראה יולאין מהעמוד הזה ענפים קטנים. שגם בהן זרע בראשן. והן שלא כנגד האוכל. ורב"א פי' דהעמוד היינו הסורס הזותר עב שיש באמצע הפרי. ומה שמסתעף ומתעקש ממנו שרשים קטנים לגדדין. היינו שלא כנגד האוכל: יב) היינו חזרת. י"א שהוא מעבר רעעיך. וי"א שהוא קלפף זאלאתו [ועיין בת"ת בח"י פי' תע"ג]: יג) הוא הנקרא שטעק רובע. והוא מין רובע המורגלת רק שמעמה מבושם עפי. אמנם יש לה דמיון גדול במראית זרעה ובעלים. ובתבנית הפרי בעצמה לגמרן [כך כתב בתוספ הערוך. וכדבריו נראה מדאמרינן [כלאים פ"ח מ"ג] הלפת [הוא רובע] והנפון [הוא פום בחילוף וסבר"ן] אינן כלאים זה בזה. וע"כ היינו מדמיינן מין ת'. ואם מ"ה אמרינן. הגמון והנפון. אע"פ שדומין זה לזה. הן כלאים זה בזה]. אמנם מלת שרשי דנקט בריש אכולהו ג' מינים קאי: יד) ר"ל החוטין הקטנים שמסתעפין כעין שרשים מהגמון: טו) הגירסא הנכונה היא המיתנא והוא מין ירק. ואמרינן בשבת [קי"ח ת'] מאי אמיתנא אמינא. ופי' בערוך

שהוא עשב המריח טוב. ומביאין אותה עם גמי לבהכ"נ. והוא הנקרא בלשון לטינא אינגא. ובלשון אשכנז בלזאם מיגלא. שגדל אצלנו בגנים: טז) מין עשב רוייטא בלשון אשכנז. והיינו אפילו בעקרן לבלי לשתלן במקום אחר. דאל"כ הרי הוא בכלל ירקות שדה או גינה דתנא בסופא: יז) ירקות היינו גידולין שאין נאכל מהן השורש רק העלין. וירקות שדה היינו שגדלין בשדה מעצמן בלי זריעה: יח) הם כל מין ירקות ששייר לזרען. ולאתמ"ו עשרת ראשי הגאון זצוק"ל ירקות גנה היינו שצריך האדם להשקותן. וכמ"ל והשקית ברגלך כגן הירק: יט) רק אירקות שדה וגנה קאי. שעקרן ממקומן על דעת לשתלן במקום אחר. דאז ניחא ליה שישאר בהן שרשן. ומחשב שפיר שומר. דמלת שרשי דנקט גבי מיתנא. אכולה דנקט עד הכא קאי: כ) חוט האמצעי של זקן השבולת: כא) הקרוס שבל הגרעין מבחוץ. והוא כמו לבוש המכסה השדרה של השבולת. כ' אלו. דהיינו השדרה והלבוש הם שומרים להגרעינים שמחוברין בהן. מיטמאין ומטמאין. וגם מצטרפין לכביעור בילה לטמא אחרים. דאע"ג דכל השבולת אין בה כבילה. אפ"ה אם בגזע הוא מחוברין כמה שבלים. וכולן יחד כבילה. כיון שחיבורי שמיס הוא. ודרכן להאחז יחד. כולן הו"ל חיבור ומצטרפין [כרפ"ג דטבו"ל]: כב) כמין קמח דק שבכמה עלי ירקות. ובר"ש בשם הערוך פי' שהוא הטפר הדק של רלפת האדמה שנשאר על שרשי הירק כשעקרוהו. גם הוא שומר רטיבות של הפרי. ונחשב שומר: כג) לכולן הו"ל שומר. ומדהשתא מפרש במשנה ג' מהו יד

ולא

*) פורש לור כל"ל. *) סאלאנא קרוים. *) מיגנא מיגנא אין קרוים יוכל היות שהוא הנקרא אלנו מיפנטא. *) רודא רוים אין קרוים.

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

הלכה כר"ח: **ג** מיטמאים. ומטמאים ולא מצטרפים. לפי שהן ידות בלבד. ולאין משמרין את האוכל: ויד הפרכיל. כשהעגבים כרותים עם הזמורה נקראים פרכול. לשון פרכילי עגבים: טפח מבאן וטפח מבאן. הזמורה שנקלפה והאכולות תלוין בה. טפח מן הזמורה מימין להאכול וטפח משמאל תכוב יד. טפי לא: יד האשכול. עוקן האשכול. שהלוי בזמורה. הוא יד האשכול: כל שהוא. אפילו ארוך הרבה: זנב האשכול. סופו של האשכול: שריקנו. שהוסרו ממנו גרעיני העגבים. אף הוא יד לעגבים שברחבו מחוזיק לאוכו בזנבו ואף הוא שיעורו בכל שהוא ואפילו ארוך הרבה: והמכבד של תמרה. מכבדות של תמריס. ובהן תמריס. שיעור אורך היד שלהן להביא את הטומאה ארבע טפחים אבל טפי לא: ומלעין של שבולים. זקן העליון של שבולת שילא

ג אלו מיטמאין ומטמאין ולא מצטרפין. כד) שרשי השום והבצלים. והקפלוטות בזמן שהם יבשים. והעמוד שאינו מבוון כנגד האוכל. ויד הפרכיל כה). טפח מבאן וטפח מבאן כו). יד האשבול כל שהוא כח). וזנב של אשכול שריקנו כט). ויד המכבד של תמרה ל). ארבעה טפחים לא). וקנה של שבולת לב) ג' טפחים. ויד כל הנקצרים לג) שלשה. ושאין דרכן לקצר. ידיהם ושרשיהם כל שהן לד). ומלעין של שבולין לה) הרי

ג הפרכיל. כתב הר"ב לשון פרכילי עגבים. בגמ' רפ"ד דבילה: **וזנב** של אשכול שריקנו. פי' הר"ב ואף הוא שעורו בכ"ש. וכך כתב הר"ש. וכן נראה מפירוש הרמב"ם. ובחבורו פרק ה' מהט"ח (הלכה ב') הפתיק המשנה בלשונה: **ויד** המכבד של תמרה. לשון הרמב"ם ידועה כי עוקלי התמריס. יש להם קלה עבה. יחבר אותן כדמות קנה הלולבין. והוא נקרא יד מכבד של חמרה. לפי שהיא דמות יד המטאטאים. ועיין עוד במשנה ה':

ויד כל הנקצרים שלשה טפחים. הרמב"ם פ"ה מהט"ח (שם): **ומלעין** של שבולת. כתב הר"ב זקן העליון כו' מסייס העורך כמו והלחייס דמתרגמינן דלועה. ובפ"ח דחולין דף קי"ט. למלי חזי. פרש"י הא נפסק מחלין כשאוחזין בו ח"ר אלעי במלאי שבין המלאין

ג אלו מטמאין ומטמאין ולא מצטרפין.

ציונים

אלו מטמאין מיי' שם פ"ב. ומלעין מולין קיט.

חלופי גרסאות

ג מיטמאין ומטמאין ולא מצטרפין בכ"מ ומצטרפין וכן בפוף המשנה. שריקנו ויד כד"ל שריקנה ליד. ומלעין בד"ג ומלעין:

תוספות חדשים

ג תוי"ט ד"ה וזנב של אשכול וכו'. דעת הרא"ש לא כן אלא דזנב של אשכול והמכבד של תמרה הוא בכח אחת. ולשניהם שיעורם כד"ט. דכפחות מכאן לא יהיה לאשכול עולה עמו לאשכולות שלהם הוא גדולים עכ"ל:

ראשון לציון

ג בתר"ב ד"ה ויד הפרכיל כו'. לשון פרכילי עגבים (בפת כב): ג תוי"ט ד"ה הפרכיל. כתב הר"ב כו' כגמרא רפ"ד דבילה דף ל':

ניומוקי הגרי"ב

ג תוי"ט ד"ה וזנב של אשכול כו'. וכן נראה מפי' הרמב"ם כו' ובתו"ת ד"ה ודעת הרא"ש הוא כן כו' כ"כ המעיין בדברי הרמב"ם ז"ל יראה שגם דעתו כדעת הרא"ש ז"ל. כאמרו ועל כן נראה ממנו שעור גדול כו' ע"ש. ודברי הרא"ש לקוחים מפי' הרמב"ם עולה בשתפת פי' כל שהוא אפילו קטן כמאותר בהרא"ש ובזה הם מתוקנים עם הר"ש ועי':

חזון נחום

ג יד האשכול כל שהוא. פירשו המפרשים כל שהוא אפילו ארוך הרבה אבל מ"כ בזה הלשון והרא"ש ז"ל פירש אפילו קטן עכ"מ. ונראה לי שכך פירשה אפילו קטן כל שהוא חשיב יד דלא מיתא דכיון דהוי קטן אינו ראוי ליטול בו ולא חשיב יד קמ"ל דאפילו כל שהוא חשיב יד וכל שכן אם הוא ארוך הרבה. אבל הרב בעל קרבן אהרן בפרשת שמיני סוף פ"ט כתב וזה לשון יד האשכול כל שהוא כלומר יד שלאשכול לי הוי כל שהוא מעטא ומיעטא לאשכול דבהשוא כל שהוא סגי ליה לגרמו אבל לי הוי טפי אלו לגרמו הוא ע"כ. ובקצה שפירוש זה אינו עולה כשום אחד מהמפרשים וא"ע. ומהנראה אע"פ בק"א דכל שהוא דוקא קתני הוא על פי הר"ש וכמ"ש אחר זה גבי זנב של אשכול שריקנו שלדעת הרמב"ם ז"ל זנב של אשכול שריקנו ויד מכבדת של תמרה סתומים ולאינם יש להם יד ד' טפחים שכן נראה מדברי רב' סיד וכ"כ בפירוש המשנה וכן מ"כ ע"ש הרא"ש וז"ל ולפי שהזנב הוא דק ארוך שיהיה בו ד' טפחים בפחות מכאן לא יהא האשכול עולה עמו ואשכולות שלהן היו גדולים והוא מה שפי' ג"כ הרמב"ם ז"ל ולפי זה זנב של אשכול גזרתו שנו' לאחריו עם גזירת יד המכבד של המרה:

ומלעין של שבלים (ב) התם בפ' העור והרועב דף קי"ה הלשון מלאין באלף והתם

מלאכת שלמה

ג יד האשכול כל שהוא חפי' ארוך והרא"ש ז"ל פי' אפי' קטן: בפי' רעז"ל שהוסרו ממנו גרעיני העגבים אמר המלקט פי' גרגירי העגבים או שמא צריך להגי' גרגרי במקום גרעיני:

עוד בפי' ז"ל ואף הוא שיעורו בכל שהוא אפי' ארוך הרבה אמר המלקט כן פי' הר"ש ז"ל וז"ל וזנב האשכול הוא סוף שדרה של האשכול שבו גרגירין ותו ויהו המובין יד לעגין טומאה לאשכול בכל שהוא דאשכול שהוא קלי ואע"פ שריקן אותו זנב מן הגרגירין ע"כ אבל הרא"ש ז"ל פי' וז"ל ולפי שהזנב הוא דק ארוך שיהיה בו ד' טפחים בפחות מכאן לא יהא האשכול עולה עמו ואשכולות שלהן היו גדולים והוא מה שפי' ג"כ הרמב"ם ז"ל ולפי זה זנב של אשכול גזרתו שנו' לאחריו עם גזירת יד המכבד של המרה:

ומלעין של שבלים (ב) התם בפ' העור והרועב דף קי"ה הלשון מלאין באלף והתם קאמר וכדעת הרא"ש ז"ל: **ומלעין** של שבלין (עיין מלאכת שלמה אות ב'). וסעריך פירש מלאי כין המלאין לומר נימא שכין הנימין שמגיעין ושומרין ע"כ

יכין — תפארת ישראל — יכין

ולא שומר: כד) מדלאינן רק יד. דכיון דכבר נתיבשו השרשים לא מחשבו תו שרשן לשמור רעוביתן. רק שע"י השרשים מחוברין בשן. עוד לאחזן בשן: כה) פרכול הוא עקר שבגזע ה"ן. ובפרכיל תלויין כמה אשכולות: כו) מוטין ומשמאל להאשכולות התלויין בה. אבל טפי לא. מדשו"ל יותר מלרכים [בפוכה דף י"ד ח']. כך כתב עטרת ראשי הגאון זצוק"ל. וא"ל דה"ס בפחות מטפח לא מחשב יד. דמדמשאה כבד. א"א שנשאר בחין במקום אחיזה רוחב טפח: כז) הוא העיקר של האשכול שהגרגרין תלויין בה: כח) אפילו פחות מטפח [כך כתב הרא"ש]. וא"ל דה"ע דמשום דאשכול יחידי קל. עוד לאחז בעוקץ אפילו הוא קטן [והר"כ פי' דבפרכיל רק עד טפח הוה יד. ובאשכול אפי' ארוך הרבה הוה יד. ולא זכיתי להבין. דהרי מייריו ע"כ שבפרכיל מתוכרין לאשכולות. דאם לא כן לא הוה מקבל טומאה כלל. וא"כ כלפי לאיי. ואני תיפצא מפ' תברא וכדלמרן: כט) מעגבים. ונשארו גרגרין ברחבו

ג"כ שיעור אחיזתו בכ"ש אפילו בפחות מטפח. וקמ"ל דלא תימא כיון שנשארו בחזנב כמה עוקלין קטנים של הגרגרין. ואין עוד לאחזן שם. ולגבי שיעור אחיזה אפי קמ"ל: ל) הוא עקר של עץ התמר. שבכל עקר מחוברין כמה לולבין וכין לולב לחבירו גדלין התמרים והסרביטין. וכל העקר עם הלולבין המחוברין בו נקרא מכבד. מדלאפשר לפאתא ולכבד בו הבית [עיין סוכה דף מ' ע"א רש"י ד"ה ילפו]: לא) דמדהוא כבד הרבה לריך אפי ליד [ועיין כלים פכ"ב מ"ו]. אבל אפי לא: לב) הוא התבן שברחבו השבולת עם הגרעינין: לג) כ"ל דה"ש דכל שבלים הנקלרים. ממלא כפו קולר ומניח טפח סמוך לשבולת. וטפח למטה שלא יחתוך ידו במגל. הרי ג' טפחים: לד) בכל אורך שיהיה בין אורך או קלר. דכיון שעקרו או תלשו. אינו מקפיד כמה ישאר בשבולת: לה) הוא השער שברחב

משנה אחרונה

ג ויד הפרכול טפח. פי' הרב וטפי לא וכ"כ הר"ש והכי איתא בתוספתא ד כ ול הו שיעורי דמתני' יתר מכן לא מיטמאין ולכאורה משמע אבל פחות מכן הוי יד. אבל הרא"ש כתב טפח לריך לה ליד משמע דפחות מכן לא חזי וכ"כ בשמיך גבי יד האשכול שריקנו כל שהו אפילו קטן ויד המכבד של תמרה אחרבעה כתב שבפחות מכן לא יעלה עמו האשכול ע"כ. וגם הרמב"ם גבי זנב של אשכול שריקנו דבפחות מכן לא שלריך להתלות בו העגבים ע"כ. משמע שמפרש זנב של אשכול אלקמי' קאי שדינו כמו מכבד של תמרה וכ"כ הרא"ש והרב ואדלעיל קאי. ותוי"ט כתב מפי' הרמב"ם נראה כהר"ש והר"ב. ואינו כן. וג"ל דלמא דמפרשים בפחות מכן לא חזי הא דתני בתוספתא יתרים מכן לא. ובפחות לא לריך למיתני דפשיטא כיון דלא חזי לא הוי יד. אבל קשה לפי' זה מדאמרי' בסמ' נדה פ' המפלת דף כ"ו ממשה שיעורן טפח ופריך וליתשיב נמי אכן היולא מן התנור ומשני כי קא חשיב הני דבליר מטפח לא חזי אבל אכן כ"ש דבליר מטפח הוי יד. א"כ מוכח דהני דמתני' נמי דכ"ש בליר מטפח הוי יד דאכ"ב ליתשיב להו התם. ודע דבפכ"ע דכלים נבי ידות הכלים תנן דביתר מכשיעור ורוצה לקיים יש מכן בטמאין וים מכן דטהורין אפילו רצה לקיים. והקשה לכלים דהשיבי מהני בהו מתשבה טפי כדאמר בפ"ק דסוכה דף י"ד ואפילו רצה לקיים לעולם לא מהני באוכלין. ונראה שדבר זה במחלוקת תליא וכמ"ש בתוס' דלקמן דפלוגתא דתנאי הוא בידות אי חולי בתר רובא דעלמא אמתמטין בו ליד הוי יד ואי לא לא הוי יד אפילו אחד רוצה בו ליד בטלה דעתו או דלמא לכל חד בדידי' תליא וכ"כ עוד מזה כר"ש דלקמן. ולמאן דאזיל בתר רובא דעלמא יתר מכשיעור לאו יד הוא אפילו רצה לקיים אלא אע"ע מהל דאמרי' לקמן כל ידות שבכסן בגורן טהורין. ובסוכה דף י"ד הקונר לסכך אין לו ידות משמע דבדידיה תלי:

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

המלאין. (דגרס באל"ף. וגם בערוך כתב גי' זו) ופרש"י שאוחזן בכל המלאים של שבולת. ולא באחד מהן. והערוך פי' מלאי בין המלאים כלומר נימא שבין הנימין שמגינין ושומרין: **ד שרשי** קולסי כרוב. הר"ב העתיק קולסי כרוב. וכתב רמב"ם פי' ראשי הכרוב כו' אבל סיומא דהרמב"ם. והם שרשי קולסי כרוב:

וחלפות תרדים. פי' הר"ב שרשי התרדים כו' ובמשנה ז' פ"ג דערלה מפרש בע"א: **והלפת**. כלומר חלפות הלפת. וכ"כ הרמב"ם בפ"ה מהע"א (הלכה כ"א):

ר"י מטמא בכולן. כתב הר"ב דכולן תשובים יד לאוכל. ובתוספתא הביאה הר"ם. כל הנעקרים כו' רי"א אם לקטן לתלותן בחופתו או בבסיס לשון בוסמו מקדשך (ישעיה פג). ורבי יוסי מטמא הואיל ורלוים

הרי אלו לו) מיטמאים ומטמאין ולא מצטרפין לו): **ד** אלו לא מיטמאין ולא מטמאין ולא מצטרפין. שרשי קולסי הכרוב לח). והלפות תרדים לט). והלפת מ). את שדרכם ליגזז מא) ונעקרו מב). ר' יוסי מטמא בכלן. ומטהר בשרשי קולסי הכרוב. והלפת מג): **ה** כל ידות האובלין שבבסן בגורן מד) טהורים. ר' יוסי מטמא מה).

פסינה

שילא בראשו כמין שערו של זקן: **ד** אלו לא מטמאין. שאין תשובים לא שומר ולא יד: קולסי כרוב. רמב"ם פי' ראשי הכרוב שיולאים מהם גידים שסובבים *(מסובבים ל"ל). ודרך מוכרי הכרוב שכורתים אותן ומסליכין אותן: והליפות התרדים. שרשי התרדים שמשאיריס בקרקע כשחותכים התרדים כדי שיחליפו ויעלו אחרים תחתם: את שדרכן ליגזז. הדברים שדרכם לגוזזן לא לעקרן עם שרשיהם. אם עקרן אין השרשים מטמאין. לפי שאינן לא יד ולא שומר: ר"י מטמא בבולן. דכלם תשובים יד לאוכל. חוץ מקולסי כרוב והלפת שאותן גידין הסובבים *(מסובבים) אינן תשובים לא יד ולא שומר ואין הלכה כר' יוסי: **ה** שבבסן. שדש אותן ברגלי הבהמה. או במקלות עם התבואה.

*) בד"ו מסוככין. *) בד"ו ובד"פ המסוגכים.

פ"ב דטבול יום. דגרס מפני שגמכרין עמהן: **ה ר"י** מטמא. לשון הר"ב הואיל ורלוים להפכן בעתר עם התבואה כלומר

ציונים

ד אלו לא מיטמאין מדי' שם הר"ש: ה בל ידות טוהר יד מדי' שם הר"ב.

תוספות חדשים

ה בהר"ב ד"ה ור"י מטמא כו'. כתב הר"ב הואיל ולוים להפכן בעתר עם התבואה. ומעמא דת"ק כיון שבבסן בטולו בטלן. וכן משמע בהש"י בסוכה דף י"ד וכל זה לר' יותן שם. אבל לר"א דבכר דבבסן שייט התיר אגדן. אתי פלוגתא' בפסיעות יותר. דת"ק סבר דשאני אוכל מבלי. ורבי אוכלים אמרינן במתבבה נעשה. ובמתבבה סלקא. ורבי יוסי פליג ואמר לאוכלים ובלים שוין ואינם עולים מטומאתן אלא בשיעור מעשה וע"ש בסוכה:

משנה אחרונה

ד אלו לא מיטמאין. וה"מ למיתני תו יד הפרכול היתירה מעשה ויד מכבד של תמרה היתירה מחרבע וקנה של שבולת יתירה משלשה והכי תני להו בתוספתא. אבל תנא דמתני' סמיך אמתני' דלעיל דתני להו דוקא בכשיעורן ומעני' דיתר מכן לא מיטמו. ואע"ג דבמתני' דלעיל בשרשי הסוס ובגלים והעמוד שאינו מכוון איכפל למיתניהו אף ע"ג דשמעי' להו מהך דלעיל. התם משום דבהך דלעיל תני מיטמאין ומטמאין ומצטרפין צריך למיתני הכא דמיטמאין ומטמאין מיהת אלא שאין מצטרפין:

את שדרכן ליגזז. מלתא באקי נפשה היא כלומר שדרכן ליגזז ונעקרו וכן העתיק הרמב"ם וכל שדרכן ליגזז. ומתני' נמי דיקא דקתני ר"י מטמא בכולן ומטהר בשרשי קולסי כרוב והלפת. וא"כ לא פליג אלא בחלפות תרדין ומאי בכולן אלא גם בהני שדרכן ליגזז נמי פליג שדרכן ליגזז. כלומר לקוצרן ולהשאיר הבשרים בקרקע לפי שאין צורך בהן ואינם משמשין ליד והלכך אפילו נעקרו לא אתני למיהוי יד. ומשמע אותן שדרכן ליעקר הוו יד ובתוספתא תני סתם כל הנעקרין לא מיטמאין ולא מטמאין: ר' יוסי מטמא. במתני' דלקמן נפרש טעמו: ה ר' יוסי מטמא. פי' הרב הואיל ורלוין להפכן בעתר. מפי' רש"י פ"ק דסוכה נראה דלר' יוסי לא נתכוון להוציא התבואה כבבסן אלא דאכתי ניחא ליה שיהו מחוברות בחוכל כמו שהן בסוסות וכבבסן לא לבטלן נתכוון אלא לרבן מכ"ל משמע דמפרש שאחר הבסיסה עדיין נשאר בהן תבואה. ואע"ג דכל דישה היא לפרק התבואה. מ"מ מ"מ שלא נשאר מעט תבואה בהן כדתנן פ"ה דמעשרות מ"ד. וזה דלא כתוי"ט שהביא שנתרוקנה כל התבואה אלא ראשי השבולין נזה להפכן. ואין

מלאכת שלמה

והתם מפ' רש"י ז"ל טעמם דאין מצטרפין דאין המלאי שומר אלא יד ובאי התם מלאי למאי חזי דהא נפסק מיד מאליו כשאוחזין בו ומשני במלאי שבין המלאים פי' רש"י ז"ל שאוחז בכל המלאים של שבלת יחד ולא באחד מהם שאינם נפסקים מהר הלכך מיטמאין ומטמאין דיד הוא ואין מצטרפים אלא הוי שומר ע"כ. אח"כ מצאתי בערוך בערך מלגן שהביא שתי המוסחאות ופי' שהוא זקן השבלת כמה דמתרגמינן לחיים לועא ולפיכך יש שגושים מלגין והם כמו שער עבה ע"כ: ד קולסי כרוב פי' בערוך בדי כרוב קטן שילא מן הגדול שמהם מלין יוצאין וכן חלפות תרדים. ומ"מ אכרוב באלף בין במילתי' דת"ק בין במילתי' דר' יוסי. וכתב הרי"א ז"ל שכן מצא בכל הספרי' ע"כ:

וחלפות תרדים והלפות חלפות קאי אתרדים ואלפת: את שדרכן ליגזז ונעקרו כלומר וכן כל השרשים שדרכן להגזז אם נעקרו עם האוכל וכן הוא לשון הרמב"ם וז"ל שם כיד:

ה ובערוך שבבסן אית לאמרי שפסבן ובסיסא ופסיסא אחד הוא וכשאלו רשתונות

חזון נחום

פ"ב. והרמב"ם בפ"ח מהלכות ע"א סתם דבריו ואין הכרע בלשונו כא' מן הפירושים ולאו היה לו לפרש אלא שסתם דבריו בלשון המשנה ושוד נראה לומר שסמך על מה שכתב שם בפ"ו בכא יו"ד המתחלת כל האוכלין שהיו מלין וכו' יפו"ש והוא הדין נמי לגבי מלאין של שבלין:

ד אלו לא מיטמאין וכו'. תוספתא הביאה הר"ם אגד את הבריה בין לפיים מן בשיעור בין יתר מבשיעור אינו טמא אלא בשיעור בלבד ומתקנה מלילות לבבסן בתוך ביתו שיעורן טפח ומשמע שדברי הכל היא ולית בה פלוגתא ואינו יודע למה השמיטה הרמב"ם:

ה ר' יוסי מטמא. (עיין תוי"ט ד"ה ר"י מטמא). נלע"ד שיהיה הר"ב נאוקו עמו דלפרש"י ז"ל כיטו מלת להפכן קאי אבבלים וזה דוחק בלשון דכיטו להפכן אידות קאי כמבואר ולפרש"י הו"ל הואיל ורלוין להפכן הבבלים בעתר ולהכי מפרש הר"ב דה"ם דר' יוסי כשמטמא אע"פ שבבסן אינו משמא אלא אם כן הידות אתוכות קלת עד שרלוין להפכן בעתר נלומר בלומר שם הנאה בהפוכן לתבואה ומלאו משמשין לתבואה והיינו דקאמר עם התבואה ובודאי אינו אלא נתרוקנה התבואה מהם לגמרי על ידי הדישה דאם נתרוקנה הא ודאי אף ר"י מטהר דהוי בספינה וברביע של תמרה דבסמוך שאם נתרוקנו לגמרי מודה דטהורים וכן מוכח התם הסוגיא דמיירי בשם שם אוכל וכ"כ רש"י שם בפי' יפ"ם אבל אם היו הידות קלות שאין רלוין להפוך אף ר"י מודה דטהורין בגלע"ד. כתב הר"ם תניא בתוספתא תבואה שבבסה בגורן לא מיטמאה ולא מטמאה ולא מצטרפת ר' יוסי אומר מצטרפת מפני שהופכה בעתר פי' בריתא זו בר' יותן דסוכה דאמר בבסן ממש ולשון מצטרפת קשה דהא אין ידות מצטרפות פ"ב. ובקשה דהא ודאי

יכין

שבראש השבולת: לז) מדאוחזן לא יד ולא שומר: לח) ר"ל דקולסא הייטו ידן: לט) מדאוחזן לא יד ולא שומר: לח) ר"ל דקולסא הייטו כובע מלחמה. הטלם בלשון אשכנז כדמתרגמינן וכובע נחושת כובע מלחמה. וקולסא דנחשא בריטיה. והייטו משום דעלי ראשי בראשו. הכרוב מתפשטין כפופין לכל הצדדין כעין כובע מלחמה. ור"ל הכרוב מתפשטין כפופין של ראשי הכרוב. קרויט שטרעמנ בלשון אשכנז. ואין דרך להניח השורש בראשי הכרוב. מדבלא זה יכול לאחזן שפיר בעליו שעגפין סביב לו מכל לדדיו: לט) מיני עשבים הגאכלין הן. ומניחין שרשיהן בארץ כדי שיחליפו וינדלו שוב לאחריס תחתיהן בשלא הבאה: מ) שרשי רובנן גם כן רגילין להניח שרשיהן בארץ: מא) כלומר וכן כל הגידולין שדרך לגזזן ולהניח שרשיהן בארץ. לא מחשב כיד. אע"ג שהוא עקרן

תפארת ישראל

ורוחב שיהיה כיד. בעלה דעתו אגל כל אדם [כפסחים מ"ד א']: מב) דס"ל דמדעקרן וגלי דעתיה דניחא ליה שיהיה כיד. לא אמרינן דבעלה דעתו: מג) דהכך א"ל להשורש להיות להן יד. מדבלא זה יכול לאחזן שפיר. וכן חלפי תרדין מטמא ר"י לגמרי כשאר אוכל. מדאתכל עם התרדין כמפורש בתוספתא: מד) שגדרכו בדישה ע"י רגלי בהמות. או ע"י חביטי מקלות. ועי"ז אין הידות עוד חזקין כדי לעלמל השבולת על ידן: מה) מדעדיין ניחא ליה בחיבורן. כדי להפוך התבואה על ידן בעתר. והייטו מזגא. וכ"ל דטעמייהו דרבנן. דכיון דידות נמרינן מדכתיב לכם לכל לרכיכם [חולין קי"ח א']. וכיון דבבסן גלי דעתיה דלא לריך להו לידות. דהרי כיון שדשן. לא אסיק אדעתיה שישאר עוד אחר הדישה גרעינין בהשבלים. שילערך להפוך

יכין

ורוחב שיהיה כיד. בעלה דעתו אגל כל אדם [כפסחים מ"ד א']: מב) דס"ל דמדעקרן וגלי דעתיה דניחא ליה שיהיה כיד. לא אמרינן דבעלה דעתו: מג) דהכך א"ל להשורש להיות להן יד. מדבלא זה יכול לאחזן שפיר. וכן חלפי תרדין מטמא ר"י לגמרי כשאר אוכל. מדאתכל עם התרדין כמפורש בתוספתא: מד) שגדרכו בדישה ע"י רגלי בהמות. או ע"י חביטי מקלות. ועי"ז אין הידות עוד חזקין כדי לעלמל השבולת על ידן: מה) מדעדיין ניחא ליה בחיבורן. כדי להפוך התבואה על ידן בעתר. והייטו מזגא. וכ"ל דטעמייהו דרבנן. דכיון דידות נמרינן מדכתיב לכם לכל לרכיכם [חולין קי"ח א']. וכיון דבבסן גלי דעתיה דלא לריך להו לידות. דהרי כיון שדשן. לא אסיק אדעתיה שישאר עוד אחר הדישה גרעינין בהשבלים. שילערך להפוך

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

ציונים

פסיגה מו' אם תש

חלופי גרסאות

ה שרביט של תמרה נד"ו של תרומה.

משנה אחרונה

ואין בזה טעם דמה איכפת ליה בראשי שבולין בלא תבואה ומה טימאה שייך בהו והשתא א"ש לר' יוסי ס"ל תע"ג דרובא דעלמא לא חשיבא להו מעט תבואה שנשאר אחר הדישה ואינו חשוב אלא לענייט אפ"ה הוי יד לדידי' וח"ק סבר כיון דלרובא דעלמא לא חזי לא הוי יד. וכה"ג יש לפרש נמי בתתי' דלעיל דר"י משמא בכולו אפילו אותן שדרכן ליגזז דלא חשיבי הערשים לאיהוי יד. כשנתקרו ס"ל דהוי יד הוא"ל ועקרן גלי דעתי' דחשיב ליה ובתר דידי' אזלינן בדאתר נמי בתוספתא אם לקחן לתלותן בחופתו ממאין: שריקנה טהורה. נראה דלקמ"ל תע"ג דעד השתא הוה טמאה וקו"ל דאין עולין מטומאה אלא בשינוי מעשה וריקנה לאו שינוי מעשה בגופו הוא. אפ"ה טהרה דהא דבעי שינוי מעשה היינו בדבר הראוי לקבל טומאה כיון שקיבל טומאה אין עולה ממנו. אבל ידות שבעלמן לאו בני קבולי טומאה ניהו כשריקן האוכל מהם כעפר בעלמא חשיבי: שייר בה גרגיר אחד. וכ"ש אם לא היה בו מתחלתו אלא גרגיר אחד דהוי יד לאותו גרגיר ונקט שייר לרבותא דתע"פ שריקן וגלי דעתי' דלא צריך להו אפ"ה שייר מהני ולא דמי לבסמן בגורן דלעיל דאפילו נשתייר מקלת טהורין לת"ק כמש"ל. דשאני דישה שמתכוון לפרק את הכל ומה שנשתייר הוא שלא מדעתו אבל הכא שייר קתני מדעתו:

פסיגה מו) **של אשכול שריקנה, טהורה** מז). **שייר בה גרגיר אחד** מח) **טמאה** מט). **שרביט של תמרה** נ) **שריקנו טהור** נא). **שייר בו תמרה אחת, טמא. וכן בקטניות** נב). **שרביט שריקנו, טהור** נג). **שייר בו גרגיר**

נוחין להפכן בה. דמתוך שהם קלרים יולאין מבין ב' עוקלים של עתר ונשמטין ממנה: **פסיגה** של אשכול. פי' הר"ב דרך האשכול כו' ואותן האשכולות נקראו פסיגי עגבים. לא ידעתי למאי קאמר שנקראו פסיגי עגבים. או באיזה מקום שנקראו כן. ולפי לשון המשנה פסיגי אשכול נקראים. ובפי' הר"ש פ"ז דפאה משנה ד' ולאותן אשכולות קטנים קרי פסיגים. בירושלמי ובתוספתא. וכתב עוד פסיגים. מל' נחתים. כדכתיב (ויקרא ז) ונחת אותו לנחתיו. ומתרגמינן בירושלמי ופסיג יתיה לפסיגייהו: **שריקנה**. ל' הר"ב שתרוקנה מן הפסיגים שבה. כלומר שהסירו ממנה הפסיגים הקטנים ונשארה רקנית. יש לפרש כדכ' שם עוד הר"ש. דיש באשכול סמוך לעוקלה פסיגים גדולים. ומכל פסיגה ופסיגה יולאין כמה פסיגים. ע"כ. אבל לא ידעתי מאי דוחקיה דהר"ב למוקי למתני' דוקא באותן פסיגים גדולים. ועוד דקתני שייר בה גרגיר א'. ולדבריו ה"ל למתני שייר בה פסיג א'. אלא נראה לפרש דמיירי בסתם פסיגים. שיש בהן גרגירי עגבים וכן הוא לשון הר"ש הכא וכפלה ותרוקנה סיגו מן העגבים שבה והוי דומיא דשרביט שפירש הר"ב שהסיר התמרים. עכ"ל התו"ט. ועע"ד נראה שגם כוונת הר"ב ז"ל כן הוא ולא כיון כלל על הפסיגין הסמוך לעוקלה שמכל פסיגה יולאין כמה פסיגין שהרי כפי' כתב פסיגה של אשכול דרך האשכול לאות מן השדרה שלו כמה אשכולות קטנים ואותם אשכולות נקראים פסיגי עגבים ע"כ. הרי שלא דבר הר"ב כי אם בפסיגי השדרה לא בפסיגין הסמוך לעוקל. ונראה שמתוך שהיו שלא אותם הפסיגין באומרו ואותם אשכולות נקראים פסיגי עגבים הכוונה בזה לפי שבלשון המשנה דתני פסיגה של אשכול יש לפרש דבפסיגין הסמוך לעוקל קאמר שתרוקנו הפסיגין הקטנים היולאין מן הגדולים ומשום דקשית קושית התו"ט בשלמה דהול"ל שייר בה פסיג אחד לכך פירש דבפסיגי השדרה הייני דקאמר שנקראים פסיגי עגבים כלומר דפסיגה של אשכול דתתי' כלו אמר פסיגה של עגבים דלין ראוי לייתם אותם הפסיגין שבשדרה כי אם לעגבים ולאפוקי פסיגין הסמוך לעוקל שראוי לייתם אותם לאשכול או לפסיגין הגדולין אמנם אלו הפסיגין הקטנים שבשדרה אין ראוי לייתם אלא לעגבים וגם הר"ש בפשטת פלה לא קאי עלה דמתני' דידן כי אם עלה לאתריגן התם בירושלמי איתו כתוב פסיגין זה על זה. אמנם עלה דמתני' דידן כתב שם כזה הלשון ולאותם אשכולות קרי פסיגין בירושלמי וכתוס' ד"ה אית בהם פסיגה של אשכול שריקנה טהורה דאין מחשב עוד יד לאשכול לקבל טומאה על ידו. עכ"ל הר"ש אלא"ה שם. ואני הדל שותיה דעד לא ידעינא דנראה מדברי אלה דהפסיגה אם נתרוקנה לגמרי לא חשיב עוד יד לאשכול אע"פ שיש עוד גרגירים באשכול ואם יש בפסיגה גרגיר א' אז חשיב הפסיגה יד לאשכול. ועע"ד אין טעם בדברים אלו דאמה יקרא יד הפסיגה כשיש בה גרגיר וכשאין בה לא יקרא יד לאשכול ופשטא דמתני' משעם הפסיגה הוי לגרגירים שבה אתיגן עלה ואין עגבים באשכול כי אם בפסיגין ולכי תני אלם כשאר גרגיר א' בכל פסיגה ופסיגה לענין התוס' אז גרגיר א' בכל הפסיגות. וכ"כ הר"ב שייר בה גרגיר א' ממאה שנעשית כלה יד לאותו גרגיר. ונראה לע"ד דקשיא ליה להר"ש דאי מתני' אייני דאין עגבים באשכול כי אם בפסיגין מאי אתא לאשמועינן פסיגה של אשכול שריקנה לגמרי טהורה דכיון שריקנה לגמרי הרי אין שם אוכל ואמאי טומאה וטהרה שייך לומר בה ולא הול"ל אלא פסיגה של אשכול שריקנה אם נשתייר בה גרגיר א' טמאה לרבי מפרש הר"ש דיש עגבים באשכול חוץ מן הפסיגין וה"ק פסיגה שבאשכול שריקנה הו לא ניחא ליה בפסיגה זו וכשהו דמי ולכבי טהורה אם נגע בה טומאה דלא חשיב עוד יד לאשכול לקבל טומאה על ידו. אבל אם כשתייר בה גרגיר א' אתי ניחא ליה בפסיגה זו על ידי הגרגיר הלו ומדיין שם יד עליו דלהוי יד לאשכול כגלע"ד פירוש דמתני' לדעת הר"ש וגם שרביט של תמרה ושל קטניות דבסמוך יש לפרש כפין זה:

עוקלי

יבין **תפארת** **ישראל** **יבין**

להפוך השבלים בעתר. ותע"ג דהשתא על כרחך נשארו גרעינין בהשבלים. ואף שבסמן. אבל אם חזו להפכן בעתר. אפ"ס כיון שלא בכוונה נשארו בהן גרעינין. לא מחשבו ידות. וכי קיו"ל: מו) פסיגה הוא כמין אשכול קטן שבו ב' או ג' גרגרין ופסיגה מחוברת לאשכול גדול. ולקט כל הגרגרין מן האשכול הקטן: מז) ר"ל לא מחשב הפסיגה כיד להאשכול הגדול. תע"ג שנשארו כמה גרגרין באשכול הגדול: מח) בהפסיגה: מט) ר"ל הו"ל הפסיגה יד. וכ"ל דקמ"ל דאף שבהאשכול הגדול לא נשאר שום גרגר. לא אמרינן דבטל פסיגה לגבי האשכול הגדול. ואף שבסמן. אבל אם חזו להפכן בעתר. אפ"ס כיון שלא בכוונה נשארו בהן גרעינין. לא מחשבו ידות. וכי קיו"ל: מו) פסיגה הוא כמין אשכול קטן שבו ב' או ג' גרגרין ופסיגה מחוברת לאשכול גדול. ולקט כל הגרגרין מן האשכול הגדול: מז) ר"ל לא מחשב הפסיגה כיד להא

שרביט של תמרה. יצא מן הקלה הזה העבה. אשר הוא דמות קלה הלולבין (כדפי' במשנה ג') שבטיס דקיס ארוכיס יהיה באורך כל א' מהם שני זרתות. או ג'. והאחד מן השבטיס הדקיס נקרא שרביט של תמרה. ובו יהיו התמרים לומחים. הרמב"ם לעיל משנה ג': **וכן** בקטניות. ופול נמי בכללן. וכן מוכח נמי לשון רש"י דפרק העור והרוטב דף קי"ט: **ומטמא** בשל קטנים. לשון הר"ב דשומר הוא וכן לשון הר"ש גם בפי' הרמב"ם כך הוא. ולכאורה מתני בידות קמיירי כדתני ריש"א כל ידות כו' וכן מדקתני בכולהו טמא. ולא קתני מלטרף. ובפסיגה פי' הר"ב לענין יד. וכ"כ הר"ש בפ"ז דפאה. ומיהו בגמרא דפרק העור והרוטב דף קי"ט מייתי לה להך דרא"ב לענין שומר. ושם כתבו התוס' לפי דרכם דבכל הספרים כתוב שייר גרגיר א' בכל שומר ושומר טמא. אבל גי' רש"י כני' דידן שייר בה גרגיר א' טמא. מ"מ משמע מסוגיא דהתם דשרביטין שומרים הן. והרמב"ם בפ"ה מהט"א [הלכה ט'] כתב פסיגה כו' ואם נשייר כו' הרי זה יד כו' וכן שרביט תמרה וכו' וכן שרביט קטנים כו': **ו והכלוסין**. פי' הר"ב מין קטניות. ובפרק בתרא דתרומות משנה ד' מפרש בשם הרמב"ם מין תאנים. וכ"פ הרמב"ם גם בכאן וכן נראה דדבר הלמד מעצמו הוא. ועל הר"ש ג"כ תימא דהכא מפרש מין קטנים. והביא לראיה מסוף פרק אלו טרפות [דף ס"ז] יחושין שבכלוסים שפירש"י מין קטנים ובתרומות מפרש מין פירות. והביא ג"כ להא דאלו טרפות. עיין עוד בפ"ג משנה ב' ולשון מהר"ם מין קטניות שקורין טורל"ש בלע"ז: עוקץ

ר' אלעזר בן עזריה מטהר וכו' חולין פ' העור והרוטב דף קי"ט ע"א ע"כ: ורש"י גרים כגרסתנו שרביט שרקנו טהור שייר בו גרגיר אחד טמא אכל תוס' ז"ל גראה שהיו נוהגין שרביט שרקנו טהור שייר גרגיר אחד לכל שומר ושומר טמא וגראה שאותה ברייתא היא ע"ש:

[הגה"ה וגם ה"ר יהוסף ז"ל כתב שמצא ספר שהגיהו בו בכל שומר וכתב שגראה לו שהוא טעות ע"כ]. וכתב פי' זה שפי' רש"ז"ל שנעשית כולה יד לאותו גרגיר פי' זה קשה דהא תנן שהיד אינה מצטרפת וא"כ למה היא טמאה בשום שם גרגיר אחד הרי אינו כביצה ותו קשה מה כח להשמיענו שפסיגה שרקנה שהורה פסיגה ותו דמהו זה דתנן פסיגה הל"ל אכל וכ"ל דה"פ שם אכל שם בו פסיגין הרבה מלאים ענבים ויש בו פסיגה א' שרקנה הנה אותה הפסיגה היא שהורה שהרי אין לה שייכות עם הענבים שבאכל כי אינה להם לא יד ולא שומר אבל אם שייר בה גרגיר אחד אז מצטרף אותו הגרגיר עם שאר ענבים שבאכל וכל הפסיגה היא להם ליד ועל כן היא טמאה וכן הענין בי תמרים שם כאן אכל של תמרים שם בו שרביטין הרבה אותו השרביט של תמרה שנתרוקן הוא שהור אם שייר בו תמרה אחת טמא וכן הענין בקטניות אלא שבקטניות יש שני מיני שרביטין האחד שהוא כמו שרביטי התמרים והשני הוא הבית של הקטניות שהקטניות הן בתוכו והוא נקרא במסכת שבת שער דתנן שער של אפונים ושל עדשים שהוא מטמא מטעם שומר:

ר' אלעזר בן עזריה מטהר בשל פול ומטמא בשל קטנים בפ' העור והרוטב קכ"ד דמיירי בשומר וה"ק רא"ב מטהר בשומר של פול שרקנו ולא שייר בו אלא גרגיר אחד שזה השומר אינו מצטרף לשיעור הטומאה ומטמא בשל קטנים כלומר שהוא מצטרף אע"פ שרקנו ולא שייר בו אלא גרגיר א' כי הוא רואה במשמושן של השומרים לאכול את הקטניות ע"י השומר ומשני דלא מיירי אלא בקלה ומשום יד ולא מיירי לענין צריף ומאי במשמושן בתשמישן כן נראה לפרש הלשון אך יש בו

ר' אליעזר בן עזריה מטהר בשל פול ומטמא בשל קטנים. מ"מ כרבי אלעזר בן עזריה: **ן** והכלוסין. מין קטניות: ומלטרפים

תוספות חדשים

ה תוי"ט ד"ה וכן. ועיין עוד, הר"ש שכתב סוגיא דשם דמסיק דמייתי נקולת'. ומשום יד:

משנה אחרונה

ראב"ע מטהר בשל פול. שהן גסים וא"ל ליד ומשמע לפ"ז דלאו דוקא בריקנו ושייר שלש אלא אפילו השרביט אלא מטהר ביד. וא"ת אי טעמא דרא"ב משום שהם גסין ליפלוג נמי בריש"א בפסיגה של אשכול שהרי עכבה שבא"ל גדולה מן הפול כמ"ש הפוסקים כי"ד סי' מ"ד גבי כוליא. וי"ל דהתם הוי יד שצריך לאחוז בהן בשעת אכילת הפרי אבל קטני' אין נאכלין אלא אחר שנפרכו מתוך השרביט: **ו** עוקצי תאנים. עד השתא איירי בידות ארוכין כמו זמורות של אילנות והשתא מיירי בעוקצין קטנים שהפרי נתלה בו: הרי אלו מטמאין ומטמאין ומצטרפין. פי' הרב דפעמים שהם נאכלין וכ"כ הר"ש ולא ניחא לפרש משום שומר דכפ' בתרא דתרומות תנן דעוקצין האלו אסורין לזרים ס"מ דהשיבי אוכל והכי אמר בירושלמי שם שמובלעין באוכל. והא דלענין שבת פסיק ותני כל העוקצין אין מצטרפין לגרוגרת בפס"ז. משום דהתם בעינן אוכל חשוב כמ"ש תוי"ט שם והכי אין נאכלין אלא אגב האוכל והכא לענין טומאה נמי אילטרופי דוקא ובאמי נפשייהו לאו אוכלא נינהו אלא דהתם לא השיב אלא כמין בשר דבעי למיתני עלה אבל לא עומאת נבלות:

מלאכת שלמה

קלת גמנוס מכמה טעמים חדא דמה שהוא רואה טעם לגרוף אלא לענין יד ותו דמה לי משמושן או תשמישן ואי לא מסתפינא הוה אמינא דהכי ס"ד דהאי מפני שהוא רואה במשמושן לא קאי אלא אריש"א וה"ק רא"ב מטהר בשל פול מפני שהוא רואה במשמושן של פולים עצמן והרי שומר זה אינו מצטרף ומטמא בשל קטניות מפני שהם צריכין לשומר שלהם ומשני לי' בקלה ומשום יד והשתא אין במשמושן מיושב כלל ועל כן (נקרעה שורה א' וק"ל למעיין לח"ג):

עוד כתב על מה שפי' רש"ל ומטמא בשל קטנים דשומר הוא וכו' כתב כמה דברים מנומנמין דבתחלה קאמר דשומר הוא ואח"כ קאמר ונתנה לי' וכו' לעלעלן באותו שרביט שרקנו וא"כ הוי יד ע"כ. אמנם הר"ש ז"ל כתב וז"ל שרביט שרקנו בפ' העור והרוטב מייתי לה ופריך מינה למ"ד אין שומר לפחות מכפול דס"ד דהאי שרביט היינו כגון אותן שהפולים גדלין בהן ור' אלעזר בן עזריה מטהר בשל פול מפני שהפולים גסין ואין לריכין שומר דעות למשמשן ולוקחן:

ומטמא בשל קטנים דשומר הוא דקיס הן ואין יכול לנקרן ומתא ליה שיהיו באותן שרביטים אלא יתערב בהן פסולת ומשמושן שמתמעם בהן על ידי השרביטין ומדמטמא בשל קטנים ס"מ יש שומר לפחות מכפול ומסיק בקולתא ומשום יד פי' שהטומאה נגעה בקלה ולא בשרביט ומשום שומר והאי יד הוי לדבר השוב שהוא יותר מכוית שבשרביט מחובר בו וכפולין שהן גסין לא אכפת לי' בהאי יד ומשמושן לשון תשמיש שהקלה תשמיש לאוכל דמעלעלה באותו קלה עכ"ל ז"ל. וי"ל דנרסי בשמושן:

ו והכלוסים מין קטנים והרמב"ם והרא"ש ז"ל פירשו מין מתיני תאנים קטנים. ועיין במה שכתבתי ס"פ בתרא דתרומות סי' ד':

וכתב עוד הרא"ש ז"ל והא דמצטרפים משום דהוו שומר וכשניטל העוקץ הפרי ממהר להתייבש אז יטמא משום שנאכל אגב הפרי כמו עוקצי דלעת לר' יוסי דקתני בתוספתא וכן הי' ר' יוסי אומר עוקץ דלעת טמא מפני שנשלק עמה עכ"ל ז"ל:

עוקצי

יכין — **תפארת ישראל** — **יכין**

גד) מיהו פולין גם כן סם בכלל קטניות. שגם פולין דרך גידולן הוא כך. ואף שמחוברין גרגרין בשרביט. אין השרביט להן יד. שהפולין גסין וטח לנקותן מהפסולת. גם כשאין מחוברין לשרביט: גה) בשאר גרגר א' בהשרביט. דמדשגרגיר דק וקשה ליטלו. לפכי הו"ל השרביט יד להגרגיר: גו) לאחוז בהשרביטין בשירלה לנקות הקטניות מהאבק ופסולת [וכן משיק בחולין קי"ט א' דטעמא משום יד]: גז) מין קטניות. וי"א מין תאנים. וכן מסתבר דמלבד דלקטניות אין עוקצין. הוא גם כן דבר הלמד מעניינו דבתאנים מיירי: גח) זאת שאנון. ונקראין כך מדסן רפואה לאוכלן מי שיש לו כאב הזאת ברשונגן ומדדומה

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

ומצטרפים. דפעמים שהן נאכלין עם הפרי: ר"י אומר אף עוקץ הדלעת. מפני שהוא נשלק עמה. ואין הלכה כר' יוסי: אגסים. בערבי אג"ס. וכלע"ז פירא"ש*: קרוסטמלין. תפוחים קטנים שדומים לעפלים. הקרוי' מילי"ן: פרישין. בערבי ספרגיל. וכלע"ז קודוניי"ש*: עוזרדין. בערבי זערו"ד. וכלע"ז סורבא"ש*: טפח. לעוקץ דלעת יונית דוקא קאי. ולא לאחריני הנמנויים במשנה. דעוקליהן קטנים: קונדס. ירקות מרים וממתקים אותן על ידי האור ברותחים. ואין הלכה כרבי אלעזר ברבי לדוק: לא מיטמאין ולא מטמאין. ואין לריך לומר שאין מלטרפין:

*) ביגן. *) קוויטען. *) שפילינגבלעטער.

עוקץ דלעת טפח. הסמוך לאוכל הרמב"ם פ"ה מהט"א [הלכה כ'] **דלעת**. ל' הר"ב דדוקא דלעת יונית. ונמלא בספ"ב דכלאים שעליהן ארוכין. אפשר שגם עוקליהם ארוכים מדלעת אחרת אבל הר"ש כתב וכל אלו עוקלן טפח וכ"כ מהר"ם:

ומצטרפין נט). רבי יוסי אומר אף עוקץ דלעת. עוקצי האגסין ס). והקרוסטמלין סא). והפרישין סב). והעוזרדין סג). עוקץ דלעת סד) טפחסה). עוקץ קונרס סו). טפח סז). רבי אלעזר ברבי צדוק אומר טפחיים. הרי אלו מיטמאין ומטמאין ולא מצטרפים סח). ושאר כל העוקצים. לא מיטמאין. ולא מטמאין:

קונרס. הר"ב העתיק קונדס בדלי"ת וכן הרמב"ם בחבורו פ"ה מהט"א [שם]. אבל בפירושו העתיק ברי"ש וכן במתני' סוף פ"ה דכלאים. ובחבורו שם גם הר"ב במשנה דכלאים העתיק ברי"ש. והר"ש העתיק בשניהם ברי"ש. והערוך כתבו בערך קונרס ברי"ש. אבל בערך עכביות העתיק בדל"ת. ועיין לשון בראשית רבה שאני מעתיק בפ"ג משנה ב':

ציונים

עוקצי האגסים אמי' שם ביב. עוקץ דלעת ירושלמי כלאים פ"ב ה"ח שם. ושאר כל העוקצים ביי' שם בבלי:

הלופי גרסאות

ו קונרס בד"ל קירנס. ראב"ש אומר וכו' ולא מצטרפין ביי"מ וסצטרפין. ושאר כל העוקצין לא מיטמאין ולא מיטמאין ביי"מ ולא מיטמאין ולא מצטרפין:

תוספות הדשים

ו במשנה והפרישין. ולמה נקרא בשם פרישין שאין לך מין אילן פרוש לקדרה אלא זה בלבד. (הר"ש בשם ירושלמי):

ו תוי"ט ד"ה עוקץ. וכן כתב הרא"ש. וכתב עוד הא דמלטרפין מבוש דהוי שומר דבטעמא העוקץ הפרי ממהר להתיבש א מבוש שנאכל אגב הפרי כמו עוקלי דלעת לר' יוסי:

אליהו רבה

ו רבי יוסי אומר אף עוקץ דלעת. מלטרף דתני' נמי לאוכל עם הדלעת כדתניא בתוספתא ר' יוסי אומר עוקץ דלעת שמא שנשלק עמה. ופליג אדרבנן בתרתי דרבנן סברי עד טפח הוי יד ומטמא טפי אפילו יד לא הוי ועד טפח נמי מיטמא ומטמא מבוש יד אבל אלעזר אומר לא מלטרף וכי יוסי סבר אפילו טפי מטמא אלעזר אומר לא מלטרף אוכל וחזי למיכל עם הדלעת:

חזון נחום

ו עוקצי האגסים כו'. אסיפא קאי ושלש מחלוקות בדבר ופי' הר"ש דכל הני עוקלין טפח דטפח דקתני בסיפא קאי אכולהו ע"כ. אבל מדברי הרמב"ם פ"ה לא משמע הכי אלא דטפח לא קאי אלא אדלעת וקונדס ופ"ז שיעור עוקלין דהכי נראה דהוי כל שהן מדלעת פירש שיעורא:

מלאבת שלמה

עוקצי האגסים וכו' אסיפא קאי דלא מלטרפין ושלש חלוקות איכא בתתני'. ופי' הר"ש ז"ל דכל הני עוקלין טפח דטפח דקתני בסיפא קאי אכולהו:

יבין תפארת ישראל יבין

ומדלומה הפרי ג"כ לקרן חוש. קראוה בארלות פולניא בחקס הארן: נט) מיטמא ומטמא ומלטרף. ובתוספתא מפרש מדנשלק עמו. ור"ל דאע"ג דבפני עלמן לא חזו לאכילה. עכ"פ אגב הפרי עלמה מתאכלת [הר"ש]: ס) בירן בלשון אשכנז. שטוליס שלו דק. ולכן רגילין לאחזו בעוקץ. משא"כ תפוח ואתרוג שעוקץ שלהן מחובר בשקוע. לפני אינו מהודק כ"כ לאחזו שם: סא) ווילדעספעל והן קטנים: סב) קוויטען אמריקן בירושלמי למה נקרא שמו פרישין. מדאין לך מין פרי עץ פרים לקדרה [ר"ל שאינו ראוי לאכילה עד שיבשלו]. אלא זה בלבד. ועקריאוס בשם"ס גם כן בשם חבושין. כדאמרינן [בילה כ"ו ב'] וכן אתה מוצא באפרסקין וחבושין: סג) מיספעלן בלשון אשכנז. כל הנך שיעור עוקליהן כפי מה שהן. מדהן פירות קטנים נוחין לעלטל גם בעוקץ קטן [ולהרא"ש טפח דוקא אתי דלעת. גם אהנך קאי. וקשה לי דא"כ הל"ל ועוקץ דלעת]: סד) יונית דוקא: סה) דמדהוא גדולה. לריך לה כדי אחיזת היד לעלטל בעוקלה: סו) מין ירק מר שמתמתק בבישול: סז) אבל הא כללה בחדי דלעת. מדפליג עלה רא"ל: סח) אבל הנך דתנא בבבא זו קאי. דכל א' מהנך לפי שיעור עוקץ שלו מחשב יד:

משנה אחרונה

ר' יוסי אומר אף עוקץ דלעת. פי' הרב שנשלק עמה. כלומר ולאחר שליקה נאכל עמה וכ"מ בהר"ש. וכ"ל דלר"י אפילו קודם שליקה מלטרף הואיל ודאי ע"י שליקה. ולת"ק כיון דמחוסר תיקון לא הטיב כדלקמן פ"ג מ"ז. אבל לאחר שליקה משמע דמודה ת"ק. ור"י לטעמי' דמהמיר בידות אי הזי בשם ענין כמ"ש במתני' דלעיל: עוקץ דלעת טפח. פי' הרב בדלעת יונית והיינו דקתני דלעת ולא דילועין דקתני כולהו בלשון רבים משום דרגילין לבשל יונית אחת בלבד שהיא גדולה.

הלכות גבירתא בללא דפרק א

משנה א נ' מדרגות יש בדבר המחובר למאכל. א) אם הוא עשוי רק לאחז בו המאכל נקרא יד להאוכל ולפיכך בשנטמא המאכל נטמא היד. וכשנטמא היד נטמא המאכל. אבל אינו מצטרף להמאכל לטמא דברים אחרים. ב) ואם הדבר המחובר להמאכל משמר המאכל מרקבון או מלכלוך. אז נקרא שומר להמאכל ומטמא ומטמא ומצטרף. ג) וכל שאין בו לא זה ולא זה. אע"ג שמחובר להמאכל. לא מטמא ולא מטמא ולא מצטרף:

משנה ב אלו הן בכלל שומר שרשים לרום של שום ובצלים או קפלוטות ופיטמן של ג' מיני פירות אלו. כל שהוא נגד הפרי ושרשי חזרת צנון וגפוס [אבל שרשים קטנים שמסתעפים מהשורש הגדול של צנון לא מחשב יד או שומר] ושרשי מיתנא וכן שרשי כל עשבים הנאכלים. בין שגדלין בזריעה או בלי זריעה וכן השדרה האמצעי שבאמצע גרעיני שבולת התבואה והמוץ של הגרעיניין המחובר בשדרה שהגרעיניין טמונים בתוכה כל אלו שומרין הם:

משנה ג אלו הן ידות. שרשים ובשים של שום בצל וקפלוט והענפים היוצאים מהעמוד הצומח מאמצעון והענף שבו תלויין האשכולות מפח מכאן ומפח מכאן. לא פחות ולא יותר ועוקץ של האשכול כפי מה שהוא וזנב של אשכול שריקנו שנשאר גרגר בראשו וענף של עץ תמר שבו תלויין שרביטי התמרות. אורך הענף ד' טפחים וכן כל גידולין הנקצרין. אורך קנה שלה ג' טפחים. אבל גידולין הנעקרין. ארבע כפי מה שהוא וכן השער שבראש השבולת כל הנך הן ידות:

משנה ד אלו אינן לא יד ולא שומר שרשי ראשי כרוב שעליו מתפשטין לבאן ולבאן ויכול לאחז בהן שרשי תרדין ולפת שדרך להניחן בארץ. והוא לא עשה כן רק עקרן כולן אינן לא יד ולא שומר:

משנה ה ידות השבלין שבסבן בגורן לא מחשבו הן כידות להגרעיניין שנשארו אחרי הרישה בשבלין. פסיגה שמחוברת לאשכול. וריקן הפסיגה. אף שנשארו גרגרין בשאר הפסיגות שבאשכול. זו הפסיגה שבאשכול שריקנה. לא מחשבה יד. ואם נשאר בהפסיגה גרגר א'. אף שכל האשכול מרוקנת פסיגה זו הוה יד להגרגר שבה. ואפילו תמרים שאינן השובין כ"כ כענבים. אם ריקן השרביט שמחובר לתמכבר. הו אין השרביט יד להתמרים שמחוברין בשאר השרביטין שבמכבר. ואם נשאר תמרה א' בשרביט. אף שכל שאר השרביטין שבמכבר מרוקנים. אפ"ה שרביט זה הוה יד להתמרה. ולא תימא דהטיים הוא דאע"ג שאין התמרה חשובה כענב. עכ"פ גידולה הוא יותר מענב. אלא איפלו תרתי לריעותא כגון גרגר קטנית. שאינה חשובה. וגם קטנה מענב. אפ"ה שרביט שרקנה מהקטניות שבה. הו אינה יד להקטניות שבשאר השרביטין. ואם נשאר קטנית א' בד"שרביט. הרי השרביט יד להגרגר. אף ששאר השרביטין המחוברין לה כולן רקנין:

משנה ו אבל בעוקצי פירות יש ג' מינים. א) עוקצי האגסין וקרוסטמלין וחבושין ועוזרדין כפי מה שהן עוקץ. דלעת קונרס שניהן שיעור עוקצין טפח כל אלו עוקציהן מחשבו ידות. ב) ושאר כל עוקצי פירות. לא מחשבו יד או שומר ושהורים:

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

ציונים

א זיתים שכבשן בכרכות ל מפנים כל מקבדין קו מיי' שם פ"ח הלכה ט"ז: כשות מיי' שם פי"ח:

תוספות חדשים

א בהר"ב ד"ה טהורים כו'. מתוך שהעלים להיס ולאין יכבים. (הר"ש והכלא"ם):

א תוי"ט ד"ה טהורה כו'. ולא לאה כפ"ל מהט"ל הלר"ה ט"ז וי"ז דשם הכיא כל המאמר:

אליהו רבה

א כל זמן שהיא לפני התנר טמאה. דגיתה ליה לתנר שיהו אוחזין בכבות כי היכי דלא לטמאי לכשות והוי יד:

משנה אחרונה

פ"ב א שלא כבשן מלה למרחה. ואיכא למיקם מי דרך לאוחזן בעלה בשעת אכילה הא תנן רפ"ג דט"י דהוי יד. ואי אין דרך לאוחזן בעלה אפילו לא כבשן למרחה לא הוי יד וצ"ל דקודם כביסה דרך לאוחזן בעלה. אבל כשבא לכובסן אין דרך לכבסן עם העלין אלא תולש העלין קודם כביסה וזה שכבשן עם העלין לא אמרי' שזה דעתו לאוחזן בעלין גם אחר הכביסה ו' וו יד קמ"ל דלא כבשן אלא למדאה דרובא אין משתמשין ביד לאחר כביסה. ולפ"ז תשמע דאי ידוע שזה כבשן ליד הוי יד דבתר דידי' אזלינן ולא בתר רובא דעלמא. ובפ' דלעיל כתבנו שם מחלוק' בזה. ומיהו י"ל דהכא לרווחא דמלתא אמר דאפילו אי בתר דידי' אזלי' שדינן ליה בתר רובא דעלמא. והרמב"ם לא ניחא ליה בהא ולכך בחר לו דרך אחר במשנתינו דלאו לענין ידות איירי אלא לענין עיקר שומאת העלין אם כבשן לאכילה הרי מקבלין שומאה ואמרי' אלא כבשן אלא למרחה וטהורין ואין מקבלין טומאה כמו שביאר פ"ח מהט"ל דין ס"ו וכ"כ התוס' בברכות בכשות של קישות והכן שלה טהורה. פי' הרב שאינם לא יד ולא שומר וכ"כ הר"ש. והרמב"ם בהכורו שם פ"ל מהט"ל מפרש גם בבא זו שהכשות והכן אין מקבלין טומאה ומשמע דכשנתלבו מן הקישות אירי אבל קשה דמאי קמ"ל ומאי איריא של קישות בכל הפירות נמי לאו אוכל הן. עיין פ"ק דערלה מ"ח. ועוד שאינם אוכלין מילתי' דר' יהודה אין לפרשה אלא מטוס שומר וכ"כ הוא עצמו בפירושו וצ"ע: ר"י אומר כ"ז שהיא לפני התנר עמאה. פי' הרב דהתנר ניחא ליה בחיבורן והוי שומר ודריך

מלאכת שלמה

פ"ב א זיתים שכבשן בטרפיהן וכו' ופי' בעריך זחים שכבשן במרפיהן וגנע שרן לטרפא שהן חוץ לקדרה לא טומא למה שבקדרה: האשה בכובשת ירק בקדרה ותולה ממנה ירק חוץ לקדרה וגנע בשרן אין מטמא למה שבקדרה ע"כ:

כשות של קשות והכן אלה טהורים גרסי' ואית דגרסי טהורה והכי מסתברא מטוס סיפא דר' יהודה אלא שאשם אית דגרסי טמא אלא הא:

ר"י אומר כל זמן שהן לפני התנר טמא דייתא ליה לתנר וכתב כדפי' רעז"ל ותימא לטעם זה וכי אין זה למרחה ובריטא לא פליג ר' יהודה ושמא הי נו עטמא דר"י לפי שהקשואים רכים וכו' כדפי' רעז"ל בטעם שני:

חזון נחום

א זיתים שכבשן כו'. בפרק מי שמתו אמרינן כי הוה מטי רב יהודה בעוקלין האשה שכובסת ירק בקדרה ואמרי לה זיתים שכבשן בטרפיהן טהורין וכו' יע"ש. וכתב רש"י וז"ל האשה שכובסת ירק או זיתים שכבשן בטרפיהן מטמא היא במסכת עוקלין טהורין שמוסקין זיתים עם העלין כדי לאוחזן בהן דהוו להו עלין יד לזיתים להכיא להם טומאה כדאמרינן בהטור והרוטב שביד מביא טומאה על האוכל ואם כבשן בטרפיהן בחומץ בעלה תוכת יד מן העלין לפי שהכבישה מבקעתם ומרכבתם ואינו ראויין שוב לאחוז בהן ע"כ. ולכאורה נראה דהא דכתב רש"י מטמא היא במסכת עוקלין לא קאי אלא לזיתים דסליק מינה לא האשה שכובסת כו' דהכיא ליתא במכילתין כי אם בגרים פ"ב דטהרות איתא. אבל קשה דמלשון הש"ס מטמא דזיתים בעוקלין דקאמר כי הוה מטי רב יהודה בעוקלין ואולי לא הוה גרים רש"י מלת בעוקלין אלא גרים כי הוה מטי רב יהודה האשה שכובסת ירק כו' והכי גרסינו לה בספר שלפני בפרק חלק. אבל קשה דהתם כתב רש"י ז"ל האשה שכובסת ירק בקדרה לא אכיתתיה במסכת עוקלין ובפרק סדר תענית כתב הכובסת ירק בקדרה במסכת עוקלין היא בפ"ב גבי ידות כו'. ואמרי לה כי מטא לאידך בפ"ב דטהרות זיתים שכבשן מ' והשה שהיא דהכיא דזיתים היא בפ"ב דטהרות והא דזיתים שכבשן ט"ס לשון רש"י מ"מ ק"ק דמשמע מדבריו שם וכ"כ בפי' דהכיא דהאשה כובסת וכו' לענין ידות מתניא ומדברי המפרשים לא מצאתי הכי. ולי אני הדל נראה שבגרסא הכונה בכ"ס היא כמו שמ"ב כי הוה מטי רב יהודה האשה שכובסת ירק בקדרה ואמרי לה זיתים שכבשן בטרפיהן דעוקלין דהשתא דעוקלין לא קאי אלא לזיתים וכמ"ל. וכן נראה מדברי הר"ש בפ"ב דטהרות ויש לי פי' ראוק על פי הגירסא כי הוה מטי רב יהודה האשה שכובסת ירק בקדרה ותולה ממנה ירק חוץ לקדרה וגנע בשרן בעודן זיתים שכבשן בטרפיהן וגנע בשרן לטרפא שהן חוץ לקדרה לא טומא למה שבקדרה אלא שבקדרה האשה שכובסת ירק בקדרה ותולה ממנה ירק חוץ לקדרה וגנע בשרן אין מטמא למה שבקדרה ע"כ. וקשה לפמ"ז הא דזיתים שכבשן בטרפיהן ט"ל לאתייה בטהרות גבי הכיא דהאשה שכובסת כו'. והנה התוס' ז"ל במסכת ברכות הנ"ל כתבו וז"ל זיתים שכבשן בטרפיהן כיון דכבשן בקדרה בעלים מתוכת יד להכיא טומאה ולא הכיא דאי"ב מאי הוי דקאמר עלה אלא שלא נכבשו אלא למרחה מה נתינת טעם יש דבטלינהו מתוכת יד לכך נראה לפרש דטהורים מטוס דאיתם עלין לא תביאו אוכל שאינן ראויין לאכילה אלא על יד אותה כבישה בקדרה אלא נכבשו אלא למרחה כלומר מה שכבש העלין עמהם לא כבשן אלא להחלות שהזיתים נאים וחדשים ומבוש הכי טהורים אבל כבשן להיות ראויין לאכילה מטשת שיהו מתוקנין לראיית אכילה טמאים ע"כ. ועל"ד פי' הלא דחוק הוא בלשון המבואר לתמיין. לכך נלע"ד בכפר"ל דיסטא פשט לשון המשנה ולמה שהקשו התוס' ז"ל דה"פ דמתניתין זיתים שכבשן בטרפיהן טהורין דכיון שכבשן בטרפיהן העלין הו"ל לתמדיהו לבדה ויתא דאה"ל דבטלינהו מידות. אמנם מאי דלא שדא לה לבדה לא הייתם שם אלא לחוותא בשלמא ופי' הלא נראה מדברי רש"י בהדיא בפרק חלק שכתב וז"ל האשה שכובסת ירק בחומץ או בגיר טהורה ואין מקבלים טומאה ע"י עוקלין שאם נגע טומאה בשרשי העלין שאינן נעבין יד לעלין מלאחר שבכבס שאין מגיעין לשם אלא למרחה ע"כ הרי זה מבואר כמ"ש ומירוק בלמד לזיתים. ונראה שגם זה כוונו הר"ב והר"ש למעיין בדבריהם הדק היטב. והנה מבואר בלשון רש"י הנ"ל דעלין כל זמן שלא כבשן תשיבי לא אכל היכא דכבשן תו לא תשיבי יד דבטלינהו מתוכת יד. אמנם מלשון הר"ש והר"ב הוה נראה לאחוה דאם לא כבשן לא תשיבי יד שאי עורך בהם. אמנם היכא דכבשן הוה עולה על הדעת שיש עורך בהם והא דאיתם שכבשן עמהם ולא הסלילן לתוך קמ"ל שאינן אלא למרחה. אמנם אחר שמלאנו בפי' לרש"י דם"ל דאם לא כבשן תשיבי יד יש לנו לפרש דברי הר"ש והר"ב על פי שיטת רש"י וק"ל. עיין בהשגת הראב"ד פ"ם מהלכות ט"א לשון המתחיל

יכין

פ"ב א) שכבשן בחומץ או מי מלח. כדי לקיימן: ב) ר"ל שכבשם הזיתים עם העלין המחוברין להן. (ולרבינו תוי"ט במשנה ב' מייני הכא שאין העלין מחוברין להם. ולפענ"ד נראה דאין להקשות א"כ פשיטא דלא מתאבו מיבור. ר"ל דסד"א דאף לאינן מחוברין מתאבו מיבור. כמו במקפה ושום ומפון דהוו מיבור [כפבו"י פ"ב מ"ג]. קמ"ל דעלין שאינו דאינן אוכל כלל וגם למרחה הן. מיהו מדה"מ בטרפיהן. משמע שפי שעלין הן של הזיתים. דהיינו שמחוברין להן): ג) ר"ל אין על העלין לא דין יד אלא שומר: ד) דכשמחוברין בהן העלין, יהא מראיתן יפה כאלו נתלבו מקרוב. אבל לא התכוון כדי לאכול העלין עם הזיתים אלא כדי לשמור הזיתים מקלקול. אלא כדי לאחוז הזיתים בהן

תפארת ישראל

[והקשה הר"ש מ"ש מתלפת תרדין [פ"ח מ"ד] דמטמא ר' יוסי בהשלינן מתוכיו כדי לאחוזן בהן בתוספתא שם]. אע"ג דג"כ אינו רק למרחה. ותו דהתם לא מטוס מרחה דשאיר העלין בספרי. רק כדי לאחוזן בה. וכו"ל שפיר יד. ול"מ דיה ר"ל דבלא זה התם שאני דגם ספרי עלמו תלה למרחה. לפיכך גם העלין שבו כשהן גם כן למרחה. והשבין יד. מבא"ב הכא. ספרי מיוחד למאכל ואין הטלה שבו למרחה בעלמא מחשב יד]: ה) ר"ל הסטר הקטן שבדל על פני הקישואין: ו) יש מין קישואין שיולא מרחשן כמין שושן קטן. כמו שיש לאיזה מין אתרוגים. והוא נקרא כן: ז) דאינן משתמשין לא ליד ולא לשומר: מי"ל

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

כמו כן אחרוך מעט. מהורים דלא חשיבי לא יד ולא שומר: **לפני** התגר. כתב הר"ב דניחא ליה כו' שמתוך כך גרלה לפני התגר טמאה. דניחא ליה לתגר בשער ובכן. שמתוך כך גרלים הקשוחים יפים וכאילו מחדש נתלבו. וכיון שרלה בקיומם. חשיבי שומר לפרי. ח"כ לפי שהקשוחים רכים ויל הקשוחים יפים וכאילו מחדש נתלבו כו' וכ"פ הרמב"ם. והר"ם כתב על זה הפי' דתימא וכי אין זה למראה. ובדיעבא לא פליג ר"י ע"כ. ואפשר לי לחלק בין הדבר המחובר בפרי עצמו כמו כשות והכן לטרפי הזית דמטיקרא אינן מחוברים בפרי עצמו: **טמאה**. פי' הר"ב דהוי שומר. ולפי' מלטרף ג"כ. וכן פי' הרמב"ם בהאיה חוחל

לפני התגר. טמאה[ח]): **ב** כל הגלעינין[ט]) מיטמאות. ומטמאות[י]). ולא מצטרפות. גלעינה של רוטב[יא]) אע"פ יוצאה[יב]) מצטרפת[יג]). של יבשה אינה

ב כל הגלעינין. מיי' פ"ה הי"ג:

תוספות חדשים

ב בתר"ב ד"ה הגלעינים כו'. וקשה לי היאך תשיב גרעין בתוך הפרי יד לאוכל ונראה לי דגרס"ו כגירסת הרמב"ם. דגרס ומצטרפות דחשיב הגרעין שומר. שאם יעבל הגרעין תתחלקל הפרי (הרא"ש) ובסדרים שלפניהם לא מלאנו לא בפירושו ולא בחיבורו אלא אין מצטרפים:

אליהו רבה

ב כל הגלעינין מיטמאו' ומטמאות ומצטרפות גרסינן. לפיכך לא גרסינן:

משנה אחרונה

ולריך טעם כמאי קמפלגי. ואפשר דת"ק סבר כיון דכ"ע לא כמו לה לשומר אע"ג דלתגר ניחא ליה לאו כתר דידי' חזלינן אלא כתר רוכא דעלמא. ור"י סבר כתר דידי' חזלינן וכדפי' כפ"ק בפלוגתא דת"ק ור' יוסי ור' יהודה נמי בשבת ר' יוסי קאי:

ב כל הגלעינין מיטמאות ומטמאות ולא מצטרפות. פי' הרב דיד חשיבי וכ"כ הר"ם והקשה הרא"ש דמה יד שייך בגרעין וכתב שגרא' בגירסי' הרמב"ם דגרס ומצטרפות דשומר הוי שאם לא הגרעין הפרי נפסד ע"כ אבל בספרי הרמב"ם שלנו בפירושו ובחבורו גרס ולא מצטרפות. וג"ל לייחס גירסת הספרים דגרעינים אע"פ שאין משמשות כיד יש להן דין יחדות כיון שדרך ליטע הפרי עם הגרעין שבתוכו ופעמים שנוטעין הגרעין לבד והרי אני קורא בו מכל זרע זרוע אשר יזרע בדרך שמוציאין אותו לזריעה הוא מטמא וכיון שמוציאין עם הגרעין איתרבי לטומאה מקרא ולענין קליפה דהוי שומר לא לריך לרבויי להכנים ולהוציא דאתי בק"ו מיד כמ"ש הרב בפ"ק. וגלעינין דלאו שומר ניהו אתי מכל זרע זרוע להכנים ולהוציא:

ולא מצטרפות. חוץ מגרעין של רוטב דמצטרף כדמפרש ואזיל: אע"פ יוצאה מצטרפת

מלאכת שלמה

ב כל הגלעינין מיטמאות (א) ומטמאות ולא מצטרפות הרא"ש ז"ל היה גורס על פי' הרמב"ם ומצטרפין אבל ביד פ"ה כתוב ולא מצטרפות וכתב שם מהרי"ק ז"ל כל הגלעינין של פירות היכשין הן יד ולא שומר ולכך אין מצטרפין אמנם של רוטב הוא שומר כי אם תוסר הגרעין תתחלחל התמרה הלחה ותפסל ולכך מצטרפות ע"כ. ומ"מ בכולה מתני' גלעינין נלעינה בלא יו"ד. גם מלאתי מוגה בכולה מתני' כנגד האוכל בלא שין. וכתב החכם הר"ם ז"ל לפיכך חותם של יבשה מצטרף וכו' כתב הרב רבינו שמשון ז"ל צריך לייחס מאי לפיכך ונראה לפרש כדי לייחס לפיכך גרעינה של רוטב אע"פ שיולאה מצטרפת לפי שהתמרים הטובות אם תוסר מהם הגרעינה יתקלקלו שישובו כמו עיסה לפי שמתמעכין ואינו מעמיד אותם אלא הגרעינה ולפיכך תקרא שומר אבל של יבשה אע"פ שתוסר היא עומדת ואינה מתמעכת ולפיכך אינה שומר ואינה מצטרפת לפיכך לפי זה הטעם החותם הוא הפך מהגרעינה לפי שהחותם של תמרה שסותם הנקב של תמרה אם היא רטובה אינה מעלה ואינה מורח לפי שאינם רוצים לקיים התמרים הרטובות אלא לפי שעה קוצים אותם ומיד אוכלין אותם ולכן אותו החותם אינו נקרא שומר שאין הקפדה בין אם יהיה להם אותם כין לא יהיה להם אמנם של יבשה הוא שומר לפי שרוצים לקיימן זמן רב ולכן החותם הוא מועיל להם לקיומן והוא שומר ולכן מצטרף שכ"ל ז"ל:

חזון נחום

החוחל של גרעינה כו'. והנה התוס' אע"פ שנטו אשריהם לידון כפי' תדם אפשר דלפנין דינא לא פליגי התוס' ז"ל עם המפרשים דאם ככבן לאכילה ר"ל להיות הגרעין לאוין לאכילה אף שאר המפרשים מודו ואולי דהנו לאוכל ואם לא ככבן להיות לאוין לאכילה אף התוס' יסכרו לדעת המפרשים דאפילו יחות לא הוי. איכרא שאם היינו אומרים שלדעת התוס' איכא דלא ככבן להיות לאוין לאכילה אע"ג דאוכל לא הוו יחות מיהא הוו הוה ניחא מה שהקשה הכ"ם ז"ל וז"ל והא דתני לעיל אם לקנן לחלותם בחוסתו או על פתח תמונו כו' יפ"ם דאע"ג דהכא נמי עסוקין דקאמר היינו מדין אוכל דלגרעין לבשר אוכל אבל יש לפם מיהא דין יחות. אמנם הנכון להסכים לפת התוס' לדעת שאר המפרשים כמו. ומדברי הרמב"ם פ"א מהט"ל נראה כפי' התוס' דמתני' נאו לענין יחות אילו אלא שאם לא ככבן הא ודאי דלא חשיבי אוכל אם ככבן אם לא ככבן נאוכלין אלא למראה לא חשיבי אוכל ואינן מקבלין טומאה ואם ככבן לאכילה חשיבי אוכל שבתר וז"ל ע"כ. אמנם מ"ם אחר זה וז"ל כשות של קשות והכן שלא אין מקבלין טומאה מפני שאינו אוכל ע"כ קשה דאי משום אוכל אתינן עליהו דלא הוו אוכל היכי קאמר ר' יהודה כל זמן שהוא לפני התנור עמא וכי הנר משוויה ליה אוכלא לדבר שאינו אוכל אבל אי מתני' אייר לענין יד אז אומר מיחא ולריך ישוב:

ב כל הגלעינין וכו' (עיין מלאכת שלמה אות א'). ולא ידעתי אני הדל מהיכא דייק הרא"ש מפירוש הרמב"ם דגלעינין מצטרפין בדין שומר ודבריו ברור מלגו מדין יחות"ים לפם זולת כשהם לחין וכדמפרש מתני' ואזיל ולריך ישוב: **גלעינה** של רוטב וכו'. לשון הרמב"ם פ"ה מהלכות ט"מ כל הגרעינין מתמעטות ומטמאות ולא מצטרפות חוץ מגרעינות הרוטב אבל של תמרה יבשה אינה מצטרפת ע"כ. והנה פליג הרא"ד ז"ל לשון המשנה גרעינה של רוטב דבריו של רבינו מתבארים הדברים שם"ם חוץ מגרעינת הרוטב קאי למאי דסמיך ליה דקתני ולא מצטרפת ולא לפרש אע"פ שיולאת מצטרפת ואני אומר שמחוך ממילא משמע דבכל גוונא מצטרפת אע"פ שיולאת שכ"ל הר"ב ז"ל, ואני הדל תמהני על מרן שנראה מדבריו דס"ל להרמב"ם דגרעינה של רוטב שיולאה מקלתה כל שכנגד האוכל מצטרף והיולאת אינו מצטרף ע"כ. אמנם כוונת הרמב"ם מבוארת דלשמיתה לאיל שפירש כפירוש המשנה דפיפא פירושא דרישא דכי קתני לעיל אע"פ שיולאה מפרש השתא דדוקא מה שנגד האוכל הוא שמצטרף ולהכי נספר היד שאינה שון המשנה וכתב כל הגרעינין מתמעטות וכו' חוץ מגרעינת הרוטב ולא כתב אע"פ שיולאת 'מצטרפת משום דאיכא למיטעי דמצטרף גם היולאת ואת ליתא אלא נתב חוץ מגרעינת הרוטב פירוש חוץ מגרעינת הרוטב דכבעינן למימר קמן דאם יצאה מקלתה מה שכנגד האוכל מצטרף והיולאת אינו מצטרף ומינה שאם לא יצאה כולה

יכין

מכל לגלוף ושיטוף. וגם זה לא הבנתי. האיך ע"י הסערות שכן על פני הפרי אחת הגה ואחת הגה ומכוכן מאד. האיך ע"ז יאמר כל פני הפרי מלגלוף כאלו מונחת כולה בקופסא. אמנם לכל מו"מ הזה מחוי לן הש"ם במתוג [תפנית כ"ד א'] דקאמר דרב יהודה כדמעי וכו'. אי להך מתני' זיתים שבכבן בטרפיהן. אמר הוויה דרב ושמואל קא חזינא הכא. כ"ל הכנה יש לעיון בה מ"מ דר"י. ולמה לא פליג נמי אריש[א]: ט) ר"ל כל הגרעינין. דלמ"ד ורי"ש מתחלפין: י) **לכיד** חשבינן לה ולא כשומר [ותמה הרא"ש האיך על ידי הגרעין שהוא בפנימית הפרי יתבב יד. ולפיכך כתב דמסתבר טפי כגירסת הרמב"ם דגרס ומצטרף. ומשמע דהר"ל שומר. אמנם כפי' הרמב"ם שלפנינו גרס כגירסת הספר. וכן נראה מהרמב"ם בחיבורו [פ"ה מאכלין ה"ג]. ול"ל דעל כתף נכוף תזנינו לשמוש. דאע"ג דהגרעין טמון תוך הפרי. אפילו הכי כיון שבהגרעין כתוכה נותה להאתו ולא תתעבר בין אלבעותיו. להכי דינה כיד. וכן מוכח נמי מגרעין תמרה יבשה. דאתרינן לקמן במשנה דאינה מצטרפת. דמשמע דאכל מטמאה ומיטמאת. ועל כרחך משום דהוה יד. ומטעמא דאתרן] : יא) של תמרה לחה. ונקרלת לחה כל שראויה לטון גרעינתה [בספ"ג דטבול"] : יב) כ"ל דר"ל דאע"ג שהגרעין מונח רפוי תוך הפרי. וכשיקבע הפרי יהיה הגרעין יולא ונופל : יג) דמדראויה למלגה. הו"ל גם הגרעין כאוכל. אע"ג שאינה אוכל כולה. רק מונן ממנה השרף וזורק השאר. ואפ"ה כולה דינה כאוכל. ואע"ג דעכ"פ הגרעין רפוי ואינו מחובר למאכל. אפילו הכי כיון דדיוינן להגרעין כמאכל. לא גרע גרעין זה מגרעינין שתוך הרימון. דאע"ג שהן מופרדין זה מזה. אעפ"כ כיון דהקליפה מסבבן מלגרפין [כמ"ז]. כל שכן הכא שהגרעין

מוקף

תפארת ישראל

ח) אי"ל דטעמא דר"י משום דכשהן לפני התגר. ניחא ליה בהשער והכן. שעל ידן נראין הפירות רטובין ויפין. דא"כ בזיתים בטרפיהן בריש"א למה לא פליג נמי ר"י. דאי"ל דר"י אריש"א נמי קאי. דהרי קאמר כל זמן שהיא. ואי קאי נמי אריש"א הוא"ל כל זמן שהן. ותו דא"כ הוה ליה לת"ק לתכלל תרוויהו ולומר עהורים. ועל זה הא"ל לר"י למפלג ולומר כל זמן וכו'. אלא נ"ל דטעמיה דר"י משום דנוח לו לאדם לקנות דברים שלא משמש בהן יד כל אדם. והכן פירות כיון שנשאר עליהן השער והכן. ניכר שלא היו ידיים מטפחות בהן. לעל ידי המשמוש. השערות נוטרות. וס"ל לר"י דמה"מ חשבינן להשערות והכן כשומר ספרי שהיה חריפא זבוגא טפי. ומשום הכי לא דמי לריש"א. דהתם אינן רק ליפות מראיתן. ואין בזה צורך כל כך [והרא"ש כתב דס"ל דר"י משום דהקישות הוא פרי רפה שמתקלקלת על ידי רבוי משמוש ידי הקונים. ועל ידי אותו שער וכן שבולתו לא יתפכנו תחת ידי הקונים. וגם לפי פי' זה יתורץ הקושיא למה לא פליג ר"י בריש"א. ד"ל דהכא דוקא משומר ספרי שלא יתקלקל שפיר מחשב שומר. משא"כ בריש"א שאין העלין שומרים הפרי מתקלקל רק שפל ידי העלין יהיו נראין יותר יפין. זה לא מחשב שומר. רק דלא זכיתי לפרש. דתיתא שער שהוא על כל פני החיטון של הפרי. אבל כן שהוא רק על מקום קטן שבראשו. והאיך על ידו תשמר הפרי מלהתמעך. ודוחק לומר דכשהכן בראשו. יאחזו בכן ולא תתמעך הפרי על ידי חיטון. ניחא. לכיון דהפרי רך אם יאחזו בכן תתמעך הפרי הכבד מהכן. והגאון ר' מ"ז זצ"ל פי' דע"י הקשות וסכן שמר הפרי מלגלוף ושיטוף. והר"ם והר"כ הרבינו ג' הפזמים. ותכתו שכיון שהפרי רכה. מתקלקלת על ידי משמוש ידי הקונים ועל ידי הספר והכן נשמרים

ב חותל. וג"ל חותם. ופי' הר"ב גרגיר כו' וקשה מאי לפיכך וכ"כ הר"ם. וכתב מהר"ם דל"ל דה"פ כיון דאמרינן דגרעין של רוטב מלטרפת. משום דחשיבא שהוא מוללה מחמת רטיבותא. ומיירי בתמרי ארמייתי שאין מכושלים כל צרכן ונשאר קלת מן האוכל על הגרעין. ולהכי כיון דחזיין למוללן מלטרפין. אבל ביבשה אין נשאר מן האוכל על הגרעין לא מלטרף. א"כ לפי חותם של יבשה דנשיב ונגמר וחזי לאכילה עם התמרה מלטרף. ושל רוטב דלא חשיב. לא מלטרף. ע"כ לשונו. והרמב"ם גרס כגי' הספר חותל ופי' הר"ב בשמו קרוס כו' ושל רוטב כו' אין הקרוס מלטרף וכו' ועוד בפי' הרמב"ם הקרוס הזה ג"כ נפרד מעצם (רוטב התמרה). אמנם הקרוס אשר על גרעיני התמרים היבשים הוא דבק בעצם התמרים. *[ומ"ש הר"ב בשם הרמב"ם דגלעינה כו' הוא שורש לפרי. שאם לא הגרעין היה נפסד. זה לשון הרמב"ם שאם יסור הגרעינים (תתרכך התמרה הלחה) ותפסד]: **גלעינה** שמקצתה יוצאה כו'. פי' הר"ב כגון גרעינה של תמרה לחה שנאכלה חציה כו' אבל כשהתמרה קיימת אף מה שיוצא מלטרף כדקתני רישא אף ע"פ שיוצא המלטרפת. כ"כ הראב"ד פ"ה מהט"א (הל' ט"ו). והרמב"ם [בפירושו] כתב דסיפא פירושא דרישא. דכי קתני לעיל אף ע"פ יוצאה שבנגד האוכל הוא שמלטרף: **עצם** שיש עליו בשר. ל' הר"ב כזית בשר. כן ל' הר"ש וקשיא לי דלסוניא דגמרא שכתבתי בפ"ק משנה ה' אפילו בפחות מכפול יש שומר. וכן פסק הרמב"ם בפ"ה מהט"א (הלכה ט"ז) ובתוספתא הביאה הר"ש רי"א קולית שיש עליו

מחמת רטיבות: לפיכך הותם של יבשה. גרגיר של ענבים ותמרים יש להן חותם. שחותם נקב הפרי ובראש החותם עוקן כך פירשו רבותי וקשה לפירושא מאי לפיכך. ובמשניות דוקניות מצאתי לפיכך חותל של יבשה. וכן גורס רמב"ם ומפרש טעמא דגרעינה של רוטב דהיינו של תמרה לחה מלטרפת. לפי שהיא שומר לפרי. שאם לא הגרעין היה הפרי נפסד. ושל יבשה אינה מלטרפת דשוב אין הגרעין שומר לפרי. שכבר נלחה הליחה שבתמרה. ואין הגרעין שומרה שלא תפסד. לפיכך חותל של יבשה. והוא הקרוס המלופף ודבוק על הגרעין של תמרה. מלטרף עם התמרה כשהיא יבשה מפני שהקרוס הוא שומר. לא הגרעין: ושל רוטב. דהיינו תמרה לחה. אין הקרוס מלטרף. שהגרעין הוא שומר ולא הקרוס. ונקרא אותו הקרוס חותל. לפי שהוא מלופף ודבוק לגרעין. ל' והחתל לא חתלת (יחזקאל י"ז): גלעינה שמקצתה יוצאה. כגון גרעינה של תמרה לחה שנאכלת חציה. וחציה נשארת עם הגרעין: מה שבנגד האוכל. תשוב שומר ומלטרף

אינה מצטרפת יד). **לפיכך חותל** טו) **של יבשה מצטרף** טז). **ושל רוטב** יז) **אינו מצטרף. גלעינה שמקצתה יוצאה** יח) **שבנגד האוכל** יט) **מצטרף. עצם שיש עליו בשר שבנגד האוכל מצטרף** כ). **היה עליו מצד** אחד

ציונים

חותל. וכו' מיי' שם הי"ד גלעינה. מיי' שם הט"ו שבנגד האוכל. מיי' שם

חלופי גרסאות

ב חותל וכו' בכי"מ חותם וכו'

תוספות חדשים

ב בהר"ב ד"ה לפיכך חותם כו'. והראב"ד פ"ה מהט"א הלכה י"ד יש לו גירסא אחרת וזהו חותל של תמרה רעוב אינו מלטרף. ושל תמרה יבשה מלטרף. והיא קליפה שעל התמרה וכשהתמרה רעוב. הקליפה מרה ואינו אוכל. אבל כשהיא יבשה. הקליפה היא מתוקה ונאכלת עמה לפיכך מלטרפת. עיין שם בכ"מ:

משנה אחרונה

הרמב"ם מפרש שיוצאת מקצתה ומלטרף מה שבנגד האוכל וכדמפרש לקמן והיא פירושא דרישא. והראב"ד מפרש דהכא אפילו אלא כנגד האוכל מלטרפת כיון שכל התמרה קיימת. אבל לא ידעתי מי דחקם לפר' כאן שמקצת' יוצאה ומידי מקצתה קתני. ופשטא דמתני' נראה דיוצאה דהכא אלא שעומדת חוץ לאוכל אלא שאינה מתיבשת יפה עם האוכל כדרכה וקמ"ל דאע"ג דאין תורת יד ושומר אלא במהובר כדפי' ברפ"ק זו אע"פ שיוצאת ונשמטת מן האוכל הוי שומר והיינו כדפי' לעיל דגרעינין מאשר יזרע נפקי וכשמוציאין אותן לזריעה אפילו נשמטת מוציאין הגרעין לבד נמי מוציאין:

ושל יבשה אין מלטרפת. כ"ל דיבשה דכולה מתני' היינו שמתחלתה היתה יבשה שיש שהן לחות ויש יבשות וכעין תמרי פרסיית' וארמייתא פ"ב דשבת דף כ"ט. ואין לפרש יבשה לחה שנעשית יבשה דאי בעודה לחה היתה אוכל אפילו נתיבשה אין יוצאת מם ראתה על שתיפסל מבלב כדתנן פ"ח דטהרות והתם במס' שבת משמע דיבשות נמי שלו לחיות והלכך מ"ש הרב גבי חותל של יבשה מלטרף שהקרוס הוא השומר ולא הגרעין שמקצתה יוצאה.

מלאכת שלמה

בפי' רעז"ל מפני שהקרוס הוא שומר אמר המלקט מפני שמדובק בגוף הפרי. גלעינה שמקצתה יוצאה לפי שאמר כי אלו יצא קצת הגרעין מן הליחה שהוא מלטרף ביאר כי תכלית מה שיטרף ממנו הוא מה שבנגד האוכלין הרמב"ם ז"ל:

בפי' רעז"ל גלעינה שמקצתה יוצאה כגון גרעינה של תמרה לחה אמר המלקט דאי ביבשה פלוגתא היא בתוספתא דר"מ ס"ל דמה שבנגד האוכל טמא ומה שלא כנגד האוכל טהור וחכמים אומרים ביבשה הכל טהור:

שבנגד האוכל מלטרף תניא בתוספתא איזהו כנגד האוכל רבי אומר עד שבנגד האוכל מלטרף תניא בתוספתא איזהו כנגד האוכל רבי אומר עד חצי אצבע. חצי אצבע. חצי אצבע.

ומלטרף. אבל אידך לא. וכן עצם שיש עליו כזית בשר: היה עליו. היה על העצם בשר בלד אחד שאינו מקיף את העצם. אמר רבי שמעון רואין אם יש בבשר שיעור שיוכל להקיף ממנו מזבח כחוט של ערב. כטבעת סביב העצם מלטרף ואין הלכה כר"ש: כגון הסיאה והאזוב והקורנית. שגם אלו כך דינם מה שבנגד האוכל מלטרף. ומה שאינו כנגד האוכל אין מלטרף. וסיאה וקורנית מין אזוב הם. סיאה תליי"ן בלע"ז * וקורנית

אחד כא). רבי ישמעאל אומר רואין אותו כאילו הוא מקיפו בטבעת כב). וחכמים אומרים שבנגד האוכל כג). מצטרף. כגון הסיאה יד). והאזוב כה). והקורנית

עליו כזית בשר. גורר את כלה לטומאה. וחכ"א אע"פ שאין עליה* אלא כפול גורר את כלה לטומאה (ע"כ). והכא לא לגרור את כלה היה. והא דתנן בפ' העור והרוטב משנה ד' עור שיש עליו כזית בשר התם משום טומאת נבלה שאינה ממאה בפחות מכזית ולא משום לרוף היא כדתנן התם ברים הפרק: **ריי"א**. והר"ב העתיק ר"ש וכן הוא בפי' הר"ש אבל הרמב"ם העתיק בני' הס'. וכן בכל המוסחאות. גם בתוספתא שהעתיק הר"ש:

רואין אותו. פי' הר"ב אם יש בבשר כו' כחוט של ערב. כ"כ הר"ש מהתוספתא. ושל ערב עב משל שחי כמ"ש במשנה ה' פ"ק דכלים וע"ש: **כגון** הסיאה וכו'. כתב הר"ב שגם אלו כך דינם וכו' וכ"כ הר"ש. ולישנא דכגון לא משמע הכי. והרמב"ם מפרש דתכמים תרתי קאמרי. שבנגד האוכל מלטרף. כלומר מה שתחת הבשר. ולא מה שאינו תחת הבשר. והוא הלד שאין בו בשר. ובתוספתא איזהו כנגד האוכל. כלומר עד היכן. וקאמר אם יש שם חלל. עד חלל. ואם אין שם חלל. אין טמא אלא חיסום העליון בלבד. ולהכי קיימי הא דקאמרינן כגון הסיאה כו' שאנו רואים אותו כאילו כבר סר עד שלא ישאר מגוף העצם אלא שיעור דק מדובק בבשר. כדקות שבט האזוב אשר עם דקותו כבר מלאנוהו שומר למה שעליו מן (העליון) [העלין]. אלו דבריו. ומ"מ תני בתו' ספתא תבילי אזוב והסיאה. והקורנית. כנגד האוכל מלטרף וכו'

*) בד"פ ובד"ק ל"ג אלא

מלאכת שלמה

בפי' רעז"ל א"ר שמעון נראה שצריך להגיה רבי ישמעאל אומר וכו' וכסוף אותו דבור ג"כ צריך להיות ואין הלכה כר' ישמעאל: שלם

חזון נחום

הרמב"ם פ"ם מהט"א וכן עצם שיש עליו בשר כל שבנגד הבשר מלטרף היה עצם הבשר מלד אחד אינו מלטרף ממנו אלא העצם שתחת הבשר עד חלל העצם ואם לא היה לעצם ח"ל רואין אותו כאלו הוא בעובי האזוב ואחר העצם אין מלטרף שהעצמות לבשר כשומר הן חבוכין. קולית שהיה עליה בשר אפילו כפול גורר את כולה לטומאה ע"כ. והנה מה שהמיגו בעצם מלת כזית אבשר אלא הוה גרים ליה במתני' וכן בתוספתא ליתא. וכן בדין ומנו שהקשה על ערכת כזית התו"ט דקיי"ל דאפילו פחות מכפול יש שומר ומ"ש וכן עצם שיש עליו בשר מלד אחד אינו מלטרף אלא עד החלל ואם אין חלל לעצם רואין אותו כאלו הוא בעובי האזוב אלא דהיינו מדתניא בתוספתא עצם שיש עליו בשר וכן מות שבאלה ובקולית כנגד האוכל מלטרף אלא כנגד האוכל אין מלטרף אינו: כנגד האוכל אם יש שם חלל עד חלל ואם אין שם חלל אין טמא אלא חיסום העליון ומפרש הרמב"ם ז"ל דחסום העליון היינו כשיעור עובי האזוב משום דס"ל ז"ל כי הוא ביאור מ"ש דתנן במתני' ותכמים אומרים כנגד האוכל מלטרף כגון הסיאה והאזוב והקורנית ולפ"ז מתני' מיירי בעצם שאין בו חלל דבים בו חלל הוי עד החלל וק"ק לפ"ז ל"ל למיתני תלתא סיאה ואזוב וקורנית אי שיעורן שוה ולא אין שיעורן שוה ה"ל למיקנא הדק שבהם. ואתם בתוספתא תניא תבילי אזוב והסיאה והקורנית כנגד האוכל מלטרף אלא כנגד האוכל אין מלטרף ואינו כנגד האוכל רבי אומר עד החלל. ואפשר דמשום הכי תני תנא הלא לישנא לרמוז על דין זה ומ"מ הרמב"ם לא הזכיר לשונו ומ"ש עוד הרמב"ם וכן קולית שהיה עליו בשר אפילו כפול גורר את כולה לטומאה מתניא אתם כתר מלי דאינו אין טמא אלא חיסום העליון לבד ר' יהודה אומר קולית שיש עליו כזית בשר גורר את כולה לטומאה וחכמים אומרים אע"פ שאין עליה אלא כפול גורר את כולה לטומאה ופסק כחכמים והוא פלוגתא בפאי נפשה ומ"ש מכן ז"ל תמם בזה על הרמב"ד ז"ל כתב הרמב"ד ובאמר העצם אין מלטרף א"ל כל זה בטוב מפני שהם דברי יחידים אבל חכמים חולקים בכוף ואומרים אע"פ שאין עליו בשר אלא כפול גורר את כולה לטומאה שכל החכמים במכיר בתוספתא כולה בחדא מילתא פליגי ואין דעת כן דעת רבינו אלא פלוגתא דר"י וחכמים דסיפא פלוגתא בלפי נפשה היא ולא לאפלוגי אתא"ק אתו ופבטא דתוספתא הכי מוכחא. ולהר"ב ז"ל דבריה מתני' ופביד בברייתא קבה איך כתב שהם בדברי יחידים והם כתם וחכמים וגם רישא דתוספתא סתמא היא אלדבה דברי איתם חכמים דתוספתא תני להו בפרק העור והרוטב בלשון אחרים אומרים. עכ"ל מדן הכ"מ ז"ל. ואני אדל נע"ד להפך בזכות אדומו הרמב"ד ז"ל ואומר דאדרבה מסוגיא דפרק העור והרוטב יש להוכיח כדברי הרמב"ד דהכי איתא התם ת"ס ר' יהודה אומר קולית שיש עליו כזית בשר גורר כולה לטומאה אחרים אומרים אפילו אין עליה אלא כפול גורר כולה לטומאה ורב הלי במלי מוקמי לה אי ביד קבוצת סיפא אי בשומר קבוצת רישא הבע"ל ביד והוא דאמר בר"י ואבע"ל גם מר כאחרים ור' יוחנן אמר כולה בשומר והא דאמר כאחרים ור' יעקב. הא קמן דמוקמינן לר' יוחנן דהלכתא כוותיה כאחרים. ועוד דאין זה הפך פתמא דמתני' דיון דתניגן דבנגד האוכל מלטרף אלא בנגד הא כל אינו מלטרף דמתני' לא תיירי בקולית אבל בקולית כולו חשיב כנגד האוכל וכמ"ש התם רש"י לעיל בסמוך יע"ש. אתמם הא ודאי קשיא דאי אמרינן דהני תכמים דבפא דהיינו אחרים דהתם בפרק העור והרוטב עליני אתק דתוספתא ולדידהו בכל עלא גורר כולה לטומאה נמצא דקולית לאו דוקא הוי אלא בכסתם מתני' ואומר דגם זה אינו כל כך מן התיישב דהא קאמר הכ"ם אליבא דרב אי בעית אימא ביד וכו' אלמא דאמרינן למיתר דקולית לאו דוקא ולא קשיא לן עלה מסתם מתני' ולא אדרבן ודב: **ביד מתני'** ובעיד בברייתא אלא ודאי דס"ל לב"ם דקולית לאו דוקא וגם לר"י הוה מלינן למימר הכי ובכמ"ם רש"י ז"ל ולא הוה קשיא לן מכתם מתני' דס"ל לב"ם דלית הלכתא בהא בסתם מתני' אלא לדווחא דמיל"ת הוא דאמר הכי לר"י כי היכי דלא תיקבי לן ודא קולית קתני ובכמ"ם רש"י אבל לפוס קושטא דמילתא ס"ל לב"ם דתכמים דסיפא אכולה מילתא דרישא פליגי וקיימי גם אבא עלמות וקולית לאו דוקא ובכולהו ס"ל דגורר את כולה לטומאה ודא"ת הכי קיי"ל דים שומר ויד לפתות מכפול ואין קאמרי סגר רבון כפול דמשמע דכפחות מהכי לא סגי. הא לאו קולית דהא אמרינן התם דר' יוחנן ס"ל דהתי בשורת לאו דוקא דאיידי דקאמר ת"ק שיעורה אמרי אינהו אמי שיעורא יע"ש. אלא שבלשון הרמב"ם קבה לפרש כן וגם קולית זו אם היא סתומה ל"ל כזית בשר הא כל בעצם כולה חשיב שומר לאות שבאתוכו וכמ"ש רש"י התם פרק העור והרוטב וגם בלאותה סוגיא ערוך ישוב והא תנן לקמן העצם שיש בו מות תכור עד שיכסם וא"ל דהתיא בסתומה והכא בפתוחה ובתכי נירא הקוביא הראשונה דאע"ג דפתוחה היא וחזינן ליה אלא הוי אומר אכ"ז כיון שיש עליו בשר כולה לטומאה ועדיין צריך להתישב בזה. ויש כדמות ראיה לפירוש הרמב"ד דקולית לאו דוקא מדתני' בתוספ' אחר מלי דקאמרי תכמים אע"פ שאין עליה אלא כפול כו' וכ' ובמעאל אומר רואין את הבשר ב"ה אם שתת יומתת וכו' והדין סברת דר' ישמעאל בכל עצם תניגן לה במתני' אלמא דא ודא אחת היא וקולית לאו דוקא: העילה מדעת הרמב"ד היא דכל עצם בשר שיש עליו בשר יהיה קולית לו אחר עלמות בין שיש בהם חלל בין אין בהם חלל אינו אוחה בשר גורר את כולה לטומאה וכבר כתבתי דאפשר דאפילו פחות מכפול ואולי ס"ל דהלכה בזה כר' תניגא אלא דא"ל הרמ"ב הו"ל להביא עליו לגיל בשבתב דים יד דשומר לפחות מכפול ולדעת הרמב"ם דוקא בקולית הוא דכפול גורר את כולה לטומאה וכבר כתבתי שבע"ד דמיירי בפתוחה אבל בשאר עלמות יש להם דין אחר כמו שבתבאר בדבריו וכבר כתבתי שבע"ד דאפילו בפיל לא

בעינן

יבין — תפארת ישראל — יבין

הא מה שבולט ויוצא אינו רק יד. כא) שאין הבשר מקיפו רק התחיכה יש בלד א' בשר ובלד הב' עצם דבוק זה בזה. כב) ר"ל אם יש בעובי חתיכת הבשר כדי להקיף העצם בעובי חוט הערב. אז מלטרף. וא"ל דמדהוה סגי אי הוה אמר כאילו הוא מקיפו ומה יש כבעבעת ס"מ דלר' ישמעאל א"ל שיכסה הבשר כל חלק העצם שבנגד המאכל בעובי חוט ערב אלא די בשיהיה בהבשר בכדי להקיף העצם בחוט ערב. אז מלטרף כל חלק

*) ווילנער רחומתרין

העצם שבנגד הבשר. כג) אף שאין בו בכדי להקיף העצם ומפרש בתוספתא. איזה כנגד האוכל אם יש שם חלל עד חללו. ר"ל כל מה שיש בהעצם תחת תחיכת הבשר עד חלל של עצם. ואם אין שם חלל אין טמא רק חיסומו ר"ל אותו קליפת העצם שתחת הבשר. שהבשר סוגרו ומכסה אותו [כמו לא תחסום שור בדישו. והרמב"ם שם כתב רואין אותו כאלו הוא חוט אחוב. ואולי היה לרבינו גירסא אחרת בתוספתא]. כד) **פע זבער קרויט.** כה) איזאף בלשון אשכנז

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

ציונים

תסיאה ירושלמי בכיצה פ"ו ה"ח.

חילופי גרסאות

מקיפו בטבעת נר"ו ובר"י ובמאנ"ב בטבעת ו

משנה אחרונה

של רוטב שאין רואין למוצלה ואינו אלא משום שומר הלכך מה שבנגד האוכל לחוד מלטרף וקמ"ל דאפי' דאלה מקלתה הנשאר עדיין חשוב שומר. ולהרמב"ם דמפרש לעיל גרעינה של רוטב משום שומר הוצרך לפרש דלעיל ולהכא חדא מלתא הוא כמש"ל:

אליהו רבה

ה"ג וכן הסיאה והאזוב והקורנית ול"ג כגון:

ציונים

הרפון. מיי' פ"ס הלכה כ"ג ת. הפ מטא כרטם לו מולין קיח מיי' פ"ס הכ"ח:

תוספות חדשים

ג במשנה שנימוק כו'. כיון שנימוח לא הוי אוכלים ולא אומר להלטרף עם האוכל. ולא מיבעיא מלד ר' אלא אפילו השאיר שלם מכל לד ונימוק בחמצע. (הרא"ש):

אליהו רבה

ג ונמוק מן האמצע אינו מצטרף. אפילו פשלם מכאן ומכאן אינו תכוב הוא"ל והנימוק מפסיקן. כדתניא בתוספתא נימוק האמצעי והלדדין קיימין אין הלדדין מכוב זה לזה:

חידושי מהרי"ח

ג תוי"ט ד"ה בגון כו' כדקות שבט בן הוא ברמב"ם שלפניו בתוי"ט ראי"א כו' דמסרק כו' לכאורה קצת קשה הלא הר"ב כ' שהמסרק הוא סביב הנץ א"כ הוא יותר רחוק מן הרמון ואיזה סברת שיראא יותר בכלל אבל אפשר לומר שהמסרק סביב הנץ אבל הוא אינו צומח מחנץ רק הוא צומח מן הרמון גופיה רק למטה מן הנץ ומסבב להנץ וחולך מעלה כל זה הוא לפי פי' הרב תוי"ט אבל לי אפשר לומר דבאמת המסרק גדול מן הנץ רק שר"א אומר אף המסרק צומח לא די שאינו מצטרף ולא הוי שומר אלא אפילו טהור דהיינו אפילו יד לא הוי ה"ת כאילו קאמר טהור ואינו מצטרף ומדאמר ר"א אומר מכלל דפליגי עליו וסברי דעב"פ יד מיהא הוי אע"פ שאינו שומר כך אפשר לומר:

משנה אחרונה

ג שנימוק מקצתו אינו מצטרף. שהנימוק כמתן דליתי'. ומדקתני אינו מצטרף משמע דלאו אוכל הוא אבל מ"מ יד מיהא הוי להכניס ולהוציא דאי אפילו יד לא הוי ה"ל אמיתני אין הנימוק חבור. אלא שהרמב"ם בחבורו כתב אין הנשאר חבור לאותו נימוק ואין הנשאר מן הקליפה מצטרף ע"כ הרי שסיבה לשון המשנה ובמקום אינו מצטרף כתב אינו חבור משמע דקנימוק אינו מצטרף דלעיל דאין עולה מעומאתו עד שיפסל מכלב ומדבטל מדין שומר ע"כ דכמתן דליתי' לגמרי דמי מעשה יד כמו ליטמי אי חזי לכלב כדפי' במתני' שומר אוכל שהלקו מהו שיצטרף כיון דהאי לא מצטרף אי לאמת כיון דכל חד מגין אחידי' מצטרף. ופירש"י כגון אוכל כביצה וטומרו עליו ואחלקו אי כגון שני בגלים קטנים שאין בשניהם אלא כביצה עם שומריהם וקמבטיח לה אי מצטרפי שני הטומרים עם האוכל מכ"ל ויש לתמוה דתיפשוט ליה ממתני' דקתני שלם מכ"ל ומכאן

*) שעטלו ומר

ג הרמון. והאבטיח שנימוק מקצתו כו' שלם מכאן ומכאן מכאן ומכאן אינו מצטרף. כיון שנתמסמס ואינו ראוי לאכילה: הפטמא של רימון. כמין דד יונא ברלש הרמון. והוא הנקרא פטמא. וסביב הפטמא כמין פרח ירוק שיש בו חוטים דקים. והן קרויין כן. וסביבות אותן החוטים כעין כוס וראשו עשוי לתלפיות. והוא קרוי מסרק. מפני שיש לו שיניים כמסרק: אף המסרק טהור. שאם יחתך מן הפרי אין מתגלים הגלעינים בכך. הלכך לא הוי שומר. אבל הפטמא אם יחתכוה עד שרשה. יתגלו

וקורנית * שדרי"ח בלע"ז: **ג** שנימוק מקצתו אין מצטרף. דמה שנימוק אינו חשוב לאוכל. כיון שנתמסמס ואינו ראוי לאכילה: הפטמא של רימון. כמין דד יונא ברלש הרמון. והוא הנקרא פטמא. וסביב הפטמא כמין פרח ירוק שיש בו חוטים דקים. והן קרויין כן. וסביבות אותן החוטים כעין כוס וראשו עשוי לתלפיות. והוא קרוי מסרק. מפני שיש לו שיניים כמסרק: אף המסרק טהור. שאם יחתך מן הפרי אין מתגלים הגלעינים בכך. הלכך לא הוי שומר. אבל הפטמא אם יחתכוה עד שרשה. יתגלו

ג הרמון. והאבטיח שנימוק מקצתו כו' מכאן ומכאן אינו מצטרף. כיון שנתמסמס ואינו ראוי לאכילה: הפטמא של רימון. כמין דד יונא ברלש הרמון. והוא הנקרא פטמא. וסביב הפטמא כמין פרח ירוק שיש בו חוטים דקים. והן קרויין כן. וסביבות אותן החוטים כעין כוס וראשו עשוי לתלפיות. והוא קרוי מסרק. מפני שיש לו שיניים כמסרק: אף המסרק טהור. שאם יחתך מן הפרי אין מתגלים הגלעינים בכך. הלכך לא הוי שומר. אבל הפטמא אם יחתכוה עד שרשה. יתגלו

מלאכת שלמה

ג שלם מכאן ומכאן ונימוק בחמצע אין הלדדין מיכוב זה לזה ואין קליפתו מלטרפת ע"כ. משמע דמפרש הר"ב ז"ל שהאוכל נימוק מקלתו. אמנם הקליפה עדיין קיימת בשלמותה אף על אותו מקלת שנימוק וקאמר שאין הנשאר מן האוכל מיכוב לאותו נימוק ואם נגע נימוק במה שנימוק לא נעשה הנשאר ואע"פ שנגע בקליפה והקליפה עדיין לא נימוקה עכ"ז אינו מקבל טומאה הנשאר ע"י הקליפה לא מדין יד ולא מדין שומר דכיון שאותה קליפה היא על חלק הנימוק ואי הוי שומר לא הוי כי אם על אותו חלק וכיון שכבר נימוק חלף הלך לו וכל הטומד לאחוץ כתוך דמי ולא הוי לנשאר לא יד ולא שומר ומאי דאמר לא הוי יד מיהא הוי כיון שאין שמירתו מועלת כלום לא לחלק הנימוק ולא לנשאר ולא דמי להא דכתב הרמב"ם לעיל קליפת מלפפון אע"פ שאין בהן מתוך המלפפון מתעמאות טומאת אוכלין דמלפפון שאני וק"ל באופן דלפ"ז מתני' דלא הוי מיכוב זה לזה גם אין על הקליפה דין שומר שהרי אין שמירתו מועלת כלום וכן כדין תנא בעניין לילוף מדין שומר קעסיק ואזיל ושיין כפי' הר"כ והר"ש ודברי הרמב"ם נפי' יש להסכימם בדותה למ"ש כס' היד יע"ש:

הפיטמא של רמון כו' ר"א אומר אף המסרק טהור (עיין בהר"ב ד"ה הפיטמא). וקשה דא"כ מ"ע דלכנן דאמרי להמסרק מלטרף להא מדאמר ר"א אף המסרק מכלל דלכנן פליגי עליה וס"ל דמלטרף ופתוי"ט כתבו ז"ל ר"א אומר אף המסרק טהור כתב הר"ב ואין הלכה כר"א וכ"כ הרמב"ם. ומכלל דפליגי לכנן וס"ל דמסרק בכלל הפיטמא הוא ע"כ. וקשה בעיני לומר דס"ל דת"ק דמסרק אם יחתכו אותו יתייבש הפרי להא בלאו הכי לא איקרי שומר כדאיתא בפרק כילד מבריכין וכמו"ל והרמב"ם שם בפ"ה מהל' ט"א הטמיע המסרק ולא הוכיחו כלל וס"ל כמ"ש הרב תוי"ט דמסרק בכלל פיטמא הוא:

הנץ כו'. פי' רש"י בפרק הפור והכוטב דאין שומר ע"ג שומר וק"ק דאם כן אמאי לא מייתי ראיה הש"ס פתח דאין שומר ע"ג שומר דהוי קמייתא ופתמא ומייתי מר"י דכסמוך דג' קליפות בכלל:

ר"ו

יכין

תשכח וגם הוא רחוי לאכילה ומקבל טומאה [כפרק פ"ח מ"ה]. כו) מימיון בלשון אשכח שגם הכך רק מה שבנגד האוכל מלטרף עד חללו ולא יותר וכן מפורש בתוספתא [מיהו ס"ל ל"מ דתכמים דמשמעתיו כתכמים דתוספתא ס"ל דקאמרי אפילו אין עליו כשר אלא כפול גולר כולו לטומאה דודאי אין ר"ל כמלא כולו שיהיה גם חלק העליון שאינו נגד הכשר כשומר ליתא דהיכי ס"ד שיהיה שומר מה שאינו נגד הכשר אלא מה דקאמר שאין הכשר אלא חלק הפעלם שבנגד הכשר אף שאין הכשר כדי להקיף העלם מ"כ זהו ממש דעת תכמים כמשמעתיו דקאמרו שבנגד האוכל מלטרף. ולא קאמר רק מה שבנגד וכו'. ש"מ דמתמרו עפי' מל' ובמעגל ודו"ק. וכתו דקאמרו כגון סטיאה. ולא קאמרו וכן הסיאה וכו'. היינו עשמת משום דבריאת כעלם שמובלע בכשר. שפיר קאמר שבנגד האוכל מלטרף. דהיינו רק שמובלע מאוכל העלם בתוך בכשר. אבל הכא בהיה עליו מלד מ'. דהיינו שהיה שעת העלם דבוק בשעת הכשר. סד"מ דבהיה שעת העלם רחב יותר משעת הכשר פליגי. דלרבי שמעאל אם יש בהכשר בכדי להקיף העלם. אז גם מה שאין בשעת העלם נגד שעת הכשר מלטרף. ולתכמים אינו מלטרף רק מה שיש בשעת העלם נגד שעת הכשר. אבל מודו תכמים דכל עובי העלם שהוא כנגד הכשר מלטרף. לכי קאמר כגון הסיאה וכו'. דכולו אין שעת עובי הקנה רחב יותר מגרעין המאכל שדבוק בהן. ואפילו הכי אילעזר לכנן לומר גבייהו דרק מה שבנגד האוכל מלטרף. דהיינו ודאי רק אותו משהו מהקנה שדבוק בגרעין. ולא כל אורך קנה. ש"מ דבנגד האוכל דקאמרו לכנן. לאו היינו מה שהוא שעת האוכל. רק מה שהוא מאדכו נגד האוכל

תפארת ישראל

יכין

ולא כל אדכו. אף שהוא נגד האוכל. ודוק]: כז) גרלאטאפעל: כח) מעלאנע: כט) ר"ל מה שנימוק ממנו אינו מלטרף להאוכל מדאין הנימוק רחוי לאכילה. וגם פשיטא שאין בו לא דין יד לא שומר: ל) ר"ל אין הנימוק מלטרף להשלם שיעור כביצה לטמא אחרים. [והקשה רבינו תוי"ט דהו"ל זו ואל"ל זו. ולא הבנתי. דסרי ולאי ס"ד כיון דבלם מכ' לדדין מלטרף מה שנימוח בלמצע. והוה שפיר לא זו אף זו. וכל שכן לפי מה שפי' הרא"ש דמאכלן ומכלן ר"ל שהפרי שלם סביב. וכך בפנימיותו נימוק. א"כ ודאי דבכה"ג ס"ד דמדכולו מבחוץ שלם יטלרף כולו. אמנם אי קשיא הא קשה לי אי מלא אינו מלטרף. אמה שנימוק קאי. למה פלגינהו תנא לב' בבות. והכי הו"ל נימוק מלא בין מהלד לא מלמצע אינו מלטרף. לכן נראין דברי רבינו הרמב"ם. שפי' הלאי אינו מלטרף דפיפא דר"ל אין הלדדין השלמין מלטרפין. ונראה דגם לרבינו הרמב"ם נימוק מקלתו דהיינו בין מן הלמצע בין מן הלד. וגם לפי פי' זה הוה פיפא שפיר לא זו אף זו. דלא זו דאין הנימוק תשוב כאוכל שיטלרף הוא עצמו להאוכל. אלא אפסוקי ממי מפסיק שלא יטלרפו האוכלין שמפריד הנימוח ביניהן]: לא) הוא הטשון הקטן שיש בראש הרימון. כמו שיש בתתרוג [ועיין מג"א תרמ"ח סק"ח]: לב) הוא כמין שער ירוק ככרכום שגדל סביב לטשון הרימון: לג) אבל עכ"פ הו"ל יד. ולא דמי לכך כיוצא לעיל דאפילו יד לא

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

יתגלו הגרעינים ויפסד הפרי. ואין הלכה כרבי אליעזר:

ד כל הקליפין. כגון קליפי אגוזים ושקדים ורמונים. וקליפי בילים. חשיבי שומר לאוכל. ומצטרפין עם האוכל להשלימו לכשיעור לקבל טומאה. ומיהו קליפה לחה העליונה שעל האגוזים בשעת לקיטתן. אינה מצטרפת. דלא חשיבא שומר. שאין שומר ע"ג שומר: קדורה. נקובה לשון מקדרים בהרים כדתנן בעירובין וקדורה אינה מצטרפת לפי שאינה שומרת כשהיא נקובה וחתוכה: והחיצונה. היא הקליפה הדקה המופלת מאליה כשממשמשין בכלל. ואין הלכה כרבי יהודה: **ה** המחתך לבשל. כגון מחתך דלועים. או בצלים. או בשר כדי לבשל בקדרה: שלא מירק. שלא גמר החתיכה כמו ומירק אחר בחיטה על ידו

ציונים

ד כל הקליפין. מ"ר פ"א ג' וכו' תוליו קיב מ"ר: פס פ"א: **ה** המחתך מ"ר: פס פ"ו כ"ו.

תוספות חדשים

ד במשנה והחצונה כו'. היא דקה מאד אשר אין פס דקה כמותה. והוא אשר שמים אותה הרופאים על המורסא בשפתה ותמשוך מהן הליתה בכח. (הרמב"ם):

ד תוי"ט ד"ה הפנימית כו'. ונראה מ"ש דבגמרא שם פריך מיניה וכ"כ הכ"מ:

ראשון לציון

ד בהר"ב ד"ה קדורה. נקובה לשון מקדרים בהרים כדתנן בעירובין (דף כ"ח):

בכלל הפטמא הוא: **ד הפנימית** בין שלמה בין קדורה מצטרף. שהרי היא עצמה לאוכל. והחיצונה בין כך ובין כך אינה מצטרפת שאין שומר ע"ג שומר חשוב שומר. רש"י בעור והרוטב דף קי"ט. וכתב הר"ב דאין הלכה כר"י. וכ"כ הרמב"ם בפירושו לאבל בחבורו פ"ה מהט"א פסק לדר"י. והכי מסתברא. והא דתני בל' פלוגתא. ממלאים הרבה כן ולא פליגי כמ"ש בפ"ג דבכורים:

קדורה. כתב הר"ב כדתנן בעירובין פ"ה משנה ד': **ה שלא** מירק. כתב הר"ב כמו ומירק כו' במס' יומא פ"ג משנה ד':

ולשלוק

המסרק לד) טהור לה): **ד** כל הקליפין. מיטמאות. ומטמאות. ומצטרפות לו). רבי יהודה אומר שלשה קלופין בבצל. הפנימית. בין שלמה. בין קדורה לו). מצטרפות לח). האמצעית שלמה מצטרפת. וקדורה אינה מצטרפת לט). והחיצונה מ) בין כך ובין כך טהור מא): **ה** המחתך מב) לבשל. אע"פ שלא מירק מג) אינו חבור מד). לכבוש מה).

ולשלוק

משנה אחרונה

ומכלן ונימוק מן החמצע אינו מצטרף דמשום הנימוק גופי' שאינו מצטרף כבר תני ליה בריש"א וע"כ משום שהלדים אין מצטרפין תני ליה שאין הלדים חבור זה לזה כמ"ש הרמב"ם. וא"כ כיון שהאוכל עצמו שהלקו אינו חבור לאפי' נימוק באמצע חשיב כחלוק. וכ"ש דהשומר אינו חבור ומאי קמבעיא ליה. ואפשר דממתני' יש לפרש הא דאין הלדים מצטרפין היינו שאין חשובין כגוף אחד שיטמא זה בטומאת זה ואם נגע לד האחד בשרץ אין השני טמא אם אם הם ממאין ונגע לד האחד בטהרות אינו מטמא כיון שאין בו כביצה שאין השני מצטרף לו לאכל איכעיא דרב אושעיא שנגעו שני האוכלין בטהרות אלא שאין בשניהם כביצה בלא צירוף השומר ואי נימא דהשומר אינו מצטרף אין כאן שיעור לטמא דבכה"ג דשניהם נוגעין לעולם ממנו

חזון נחום

ד ר' יהודה אומר ג' קליפות בבצל וכו'. בפרק העור והרוטב פירש רש"י פנימית היינו אותה הלבנה שהאבנה שלאויה לאכול מצטרפת שהרי היא עצמה אוכל ע"כ. וק"ק דאם כן מה שייך לומר לשון צרוף והרי היא עצמה אוכל היא. ואולי אגב שאלת נקטיה וכתב הר"ב ז"ל דאין הלכה כר"י וכ"כ הרמב"ם בפי'. אבל בחבורו פ"ה מהט"א פסק לדר"י וכתב התוי"ט דהכי מסתברא. והא דתני בלשון פלוגתא ממלאים שהיה כן ולא פליגי כמ"ש בפ"ג דבכורים ע"כ. והא לא דמי לדר"א דבסמוך לעיל דקאמר כ"א אומר אף המסרק שהוא טהור ואמרינן דפליגי דלגבי קליפה תחונה ודאי דלא פליגי רבנן עליה דאי פליגי עליה ואין הלכה כמותו דהיכי מייתי מיניה ראיה הש"ס בפרק העור והרוטב דאין שומר ע"ג שומר וכן לגבי קליפה אמצעית דקאמר דקדורה אינה מצטרפת מסתבר דהתמת עמו דהו"ל כאגוזים ובשקדים כו' וכבילה מגולגלת על שיעור כו' כדאיתא לקמן משנה ה' ו' הלכך מסתבר דבבנן לא פליגי פליגי ולהכי פסק בתיכולו כמותו:

התחיל

מלאכת שלמה

בשער ובמסרק טהור ע"כ. ועפ"ז יובנו דברי החכם הר"ם ז"ל אלו] היינו עמוד היינו הפטמא דתתני' ושער היינו הכן דמתני' ושפיר גרם אף המסרק טהור וה"פ לת"ק הכן שלו והיינו השער אינו מצטרף אלטרופי הוא דלא מצטרף משום דלא חשיב שומר אבל יד מיהא הוי ומיטמא ומטמא ור' אלעזר אומר אף המסרק טהור ל"מ הכן דהיינו השער שהוא טהור לגמרי משום דלא חשיב יד אלא אפילו המסרק טהור משום דלא חשיב יד אבל לת"ק המסרק הוי יד דלא גרע מהכן דהוי יד לת"ק עכ"ל ז"ל:

ד שלש קליפין מצאתי מוגה. וכן מ"מ בכולה מתני':

וקדורה בשני לתתין ולא נהירא בשני לתתין. ונראה דגירסא זו דומה למקדרין בהרים דבפ' כילד מעברין דאיכא מאן דגרים התם מקדרין בשני לתתין כדכתבינן התם סי' ד':

הפנימית בין שלמה בין קדורה מצטרפת משום דחשיבא אוכל ומלטעת חשיבא

יכין תפארת ישראל יכין

לא הוה [כמ"ש]. דהתם מדכבוש מתרכך. ואי אפשר לאחוז ספרי על ידו. ואי התם בקישות שאינה כבושה מיירי. אפ"ה יש לחלק דבשלמא קישות שהיא בעצמה פרי רך כמ"ש סר"ב וכל המפרשים שם. אי אפשר לאחוז בשער שלה ושלא תתמתק ספרי מהשער. משא"כ רימון קליפתו קשה. ויכול שפיר לאחוז בשער שברחשו. ולפיכך מחשב שפיר יד: לד) הוא כעין שפת כוס שבולט ברחש הרימון סביב השערות הנ"ל. ושפת כוס זה עשוי כמסרק עם שיניים: לה) דאינו לא יד ולא שומר להרימון. משא"כ כשיבטל פיטמתו יתרקב מסר. ולרבנן מסרק כגוף של הרימון הוא. ומלטרף: לו) מדהו"ל שומרים לספרי. אע"י הקליפה לא תתרקב הפרי וגם לא תתלכלך. מיהו קליפה לחה ירוקה שע"ג קליפת האגוז. אינו מלטרף. מדהו"ל שומר

לשומר [בחולין קי"ט כ]: לז) נקובה: לח) מדהיא עצמה אוכל: לט) דמדהמקבה תו אינה שומרת הבשר מרקבון. ול"ל דעב"פ דינה כיד: מ) הוא הקליפה הדקה ביותר: מא) מדהקלפת וטופלת מאליה. וא"כ גם כיד לא הוה. אמנם לדש"י [תולין שם] היינו טעמא מדאין שומר ע"ג שומר. וא"כ י"ל דעב"פ דינה כיד. וקיי"ל כר' יהודה [רמב"ם פ"ה מאכלין]: מב) דלועין לו בצלים לו בשר: מג) שלא גמר החתוך להפריד החלקים זה מזה לגמרי: מד) דיודע דבביטול יתרכך ויתמעך הדיבוק שבין החלקים. ואע"ג דהשתא עדיין לא נתבטלו. אפ"ה כיון דלא איכפת ליה בדבוקן. לפיכך גם קודם שנתבטלו כמפורדין דמי:

מה) בחומץ לו מי מלח חריפים:

שליקה

אפילו אינם גוף אחד כמ"ש בפ"ק דטהרות מ"ה. אלא שהתו' כתבו שם שומר שחלקו לא שחלקו לגמרי דא"כ פשיטא דלא מצטרפי שני אוכלין כדפי' לעיל. אלא שנחלק ההיא דלעיל דף קי"ח גבי אין יד לפחות מכזית ואינו עניין לאיכעיא דרב אושעיא דאתי אפילו בנוגעין שניהם וכדפי'. ועוד הארכנו בזה בפ"ק דטהרות. ודע שהרמב"ם פוסק כהך דרב אושעיא לקולא דשומר שחלקו אינו מצטרף ולכך כתב ג"כ בהך דמתני' בנימוק באמצע ואין קליפתו מצטרפת ע"כ ומשמע דר"ל קליפה שבלא זה אין מצטרפת לגד השני אם אין בשניהם כביצה אלא בצירוף הקליפות דאלו קליפה שעל הנימוק כבר כתב לעיל שאינו מצטרף וע"כ שאין שבלדים מצטרפין ומשום דהוי כשומר שחלקו ואפילו נגעו שניהם בטהרות אין מטמאין דליכא שיעורא. ומ"מ נ"ע כיון דאיכעיא לא איפשטא אמאי פסק לקולא: ד ומצטרפות. כאן כתב הא"ג בבית תרגגלת שאינה שלמה שאינה בלא קליפתה אינה שיעורא דבכבילה שאמרו בלא קליפתה כדאמרי' בעירובין דף פ"ג ופסק כן הרמב"ם פ"ד מהט"א וכן לקמן מ"ו: וקדורה אינה מצטרפת. משמע אפילו נקב כל שהו מבטל מדין שומר והא דאיכעיא בגמרא בשומר שחלקו. התם שלא נחסר כלום ולא ניקב אלא שנחלק בלא חסרון. וכן הא דתנן לקמן בילה מגולגלת עד שיגוס ושלוקה עד שיכסם. נ"ל דזה וזה בלא חסרון ויגוס היינו שדק במקום אחד וירסס שנסדקה מכל לד וכולהו בלא חסרון: בין כך ובין כך טהורה. משמע דטהורה לגמרי דאינו שומר ולא יד:

ה המחתך לבשל. פי' הרב אע"פ שעדיין משורות וכו' כלומר אפילו משורות בעין אחד אחד חברו עולה עמו כדתנן רפ"ג דט"י:

התחיל

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

ציונים

התחיל לפרק מי' - שם האגוזים מ"א שם מ"ש

תוספות חדשים

ה בהר"ב ד"ה ולשלוק וכו' דהוי כל מ' יד לתבריתה. אם כן משיכי כולהו כתיכה אחת. (הרא"ש):

ה תוי"ט ד"ה אוכל כו' וכן פי' הרמב"ם. ועיין שם בהשגות:

ולשלוק. כתב הר"ב שליקה טפי מבשול. וכן לשון הר"ש. וכלומר שהוא קרוב לגלי ומתקשה הבשר יותר מהבשול. ועיין במשנה לקמן ועיין ברפ"ו דמדרים: **אוכל** שהתחיל בו אינו חבור. פי' הר"ב אוכל שפירק בלבד. וכן פי' הרמב"ם. ולגופיה ודאי דלא איצטריך אלא לדיוקא. הא אוכל שלא התחיל בו חבור. וכ"כ הכ"מ פ"ו מהט"א (הלכה ז'). ומ"מ ליישנא דהתחיל בו לא ניחא. דהא"ל אוכל שפירק. והר"ש מפרש אותה תחיכה שהתחיל למרק בה אינה חבור

ולשלוק מו). **ולהניח על השלחן** מז). **התחיל לפרק** מח) **אוכל** חבור מח). **האגוזים שהתחיל בו אינו חבור** נ). **שאמנן**

ולשלוק. שליקה טפי מבישול. ובהני ניחא ליה בחבורן הלכך כל זמן שלא מירק הוי חבור. אבל לבשל לא הוי חבור דיודע הוא שהבשול יפרידם ויחלקם זו מזו: התחיל לפרק. ולהפריד לגמרי אחד מהן. לא אמרינן כיון דגלי דעתיה בא' שרוצה להפרידן. כולהו נמי כאילו מפורדים זו מזו. ולא הוי חבור. אלא אוכל שפירק בלבד לא הוי חבור. ומה שלא פירק. הוא חבור: האגוזים שאמנן. שגדלן חברן זו בזו. לשון ויהי אומן את הדסה (אסתר ב'): שהמרן. לשון וילבדו אותם חמריס

חזון נחום

ה התחיל לפרק אוכל שהתחיל בו אינו חיבור. לשון הרמב"ם פ"ו מהל' ט"ו אתך לבכום או לשלוק או להניח על השולחן ס"ו חיבור ואפילו התחיל לפרק מה שתחך ע"כ. והסיג הראב"ד עליו לשון המשנה אינו כן אלא התחיל לפרק אוכל שהתחיל בו אינו חיבור ע"כ. וכתב הכ"מ נראה שמסיג על דבריו למה שינה לשון המשנה ועשה דבריו דומתי' לאו לגופה איצטריך דאוכל שהתחיל בו אינו חיבור ולא אתא אלא לדיוקי הא אוכל שלא התחיל בו חיבור ולפיכך דקדק בדבריו לכתוב הדין המתודע עלמו ואע"פ שהוא במשנה לשון המשנה זהו שימוי לעובה. עכ"ל מהן. ודברי ז"ל נשגבו ממני דהראב"ד לא מעשה שעוה לבד אתי עליה דהרמב"ם להסיג עליו כי אם שדברי הרמב"ם ז"ל נראין בהדיא הפך דברי המשנה שהרי מדברי הכ"מ ז"ל נראה בפירוש שאפילו התחיל לפרק אוכל שהתחיל בו אינו חיבור תסיג חיבור ואילו מלשון המשנה דקתני אוכל שהתחיל לפרק אוכל שהתחיל בו אינו חיבור וס"ל להראב"ד כפי' בתרא דהר"ם דמפרש אותה תחיבה שהתחיל לפרק בה אינה חיבור אע"פ שעדיין לא פירקה לגמרי אבל שאבר חיבור ואלו מדברי הרמב"ם דקתני הרי זה חיבור ואפילו התחיל לפרק מה שתחך נראה בהדיא דבעינן שיפרוק לגמרי. אבל התחלה לא מהני. באופן שדברי הרמב"ם שם הפך דברי המשנה זהו מוזות הסגת הראב"ד. ומ"ש הכ"מ בכוונת הרמב"ם אני הדל איני יכול להולמו כלל בלשון הרמב"ם. איברא דלפ"ז יש כאן מקום שאלה למה לא הסיג עליו אדונו הראב"ד בריתתא כמותו דאורייתא היא דמרתתא לי' ולכן אני אומר דגם הראב"ד ס"ל כפי' שהבינו ולפי אותו הפי' דברי הרמב"ם שם הפך דברי המשנה. אמנם עדיין יש מקום פטור להסגה זו והוא זה דאשבר לפרש כמ"ש הר"ב וז"ל התחיל לפרק ולהפריד לגמרי אי' מסס לא אמרינן כיון דגלי דעתיה בא' שרוצה להפריד) כולהו נמי כאלו נפרדין זו מזו ולא הוי חיבור אלא אוכל שפירק בלבד לא הוי חיבור ומה שלא פירק הוי חיבור ע"כ. ולפי פי' הלא אע"פ שהתחיל לפרק הוי חיבור אפילו באותה תחיבה אלא אם כן פרקה לגמרי והוא כתב הרמב"ם ז"ל ס"ו חיבור המשנה אינו כן פי' דלפי פי' הלא קשיא לשון המשנה וכמ"ש התוי"ט על פי' הר"ב שלשה וזה לשונו ומ"מ ליישא דהתחיל בו לא ניחא דהוא"ל אוכל שפירק ע"כ. והוא הוא כוונת הראב"ד. אי"ב ז"ל דגם הראב"ד ס"ל כפי' שלזה ודיוקו אל הרמב"ם דין אמת הוא אלא דמ"מ אף לפי פירוש זה מ"מ שיטת הרמב"ם לשונו מלשון המשנה המשנה אינו כן פי' דלפי פי' הר"ב ז"ל שכתבנו למעלה ואילו היה כותב לשון המשנה היינו מפרשים כמבואר. ואולי יש להלין בעד הרמב"ם ז"ל בשינוי הלשון הזה דהטעם בזה שלא לשנות לפי הר"ב ז"ל שכתבנו למעלה ואילו היה כותב לשון המשנה היינו מפרשים כאותו הפי' ולפי הר"מ לענין דיעה דלפי אותו הפי' כיון שהתחיל לפרק אוב לא תסיג חיבור. ולכל שלא פירקו לגמרי עדיין תסיג חיבור עד שיפרקו לגמרי. לכבי שינה לשונו מלשון המשנה ואע"פ דמ"מ הו"ל לאמשוטינן דיעת דמתני' התחיל לפרק אוכל שהתחיל בו אינו חיבור וכתב הרמב"ם לעיל מלפפון שהוכר לעיל מלפפון שמתכו ונתנו על השולחן חיבור עד שיתחיל לפרק התחיל לפרק תחיבה וכל העולה עמה חבור והשאר אינו חבור ואפילו התחיל לפרק מה שכתב ואפילו התחיל לפרק מה שתחך לא הוי פירוק לגמרי אין זה מזיק דלפי לשון המשנה דתני בהיה אוכל שהתחיל וכו' הוי הפירוק לגמרי. אמנם הרמב"ם הלא שכתב ואפילו התחיל לפרק מה שתחך לא הוי פירוק לגמרי אין זה מזיק דלפי לשון המשנה דתני בהיה אוכל שהתחיל וכו' הוי הפירוק לגמרי. אמנם כפי עכב לשון הרמב"ם דלא קאמר אלא ס"ו חיבור ואפילו התחיל לפרק מה שתחך מוכח פשיט דהכי קאמר התחיל לפרק ולא פירק לגמרי וזהו שפיר דכריו כל אוכל שעדיין לא פרקו חיבור פירוש לא פרקו לגמרי והוא פירוש הרב דמה שכתב הרב דשליקה מתקשה ס"מ גבי כיליה דוקא. אבל גבי בשר אינו יכול לשער דבר זה דבשר כל שהוא מתבשל יותר מתרכך יותר ולא"ב. ומ"כ כזה הלשון ולשלוק בשל מרובה. אבל בפי' ר"ש לרוך להניח ולשלוק שליקה גדולה טפי מבישול ובהני כו' עכ"מ. וגם על דברים אלו קשה למה עשה הגיס לשון הר"ב ז"ל אי משום דשלוק כיון דהוי בשל מרובה משלוק כל שכן דלא הוי חיבור לפי עשמו של הרמב"ם והר"ב ז"ל שתנו לחלק בין בשל לשלוק אם כן המ"ב עלמו איך עירם דשלוק בשל מרובה ושוב לפי הנראה הגי' בדברי הר"ב אם כן הר"ב סותר את עלמו מהכא להתם בסמ' דברים דרש פרק המודר מן המבושל מותר בלאי ובשלוק דהכא עירם דשליקה גדולה מבישול ותם עירם כל שהתבשל יותר מבישולו הרחוי נקרא שלוק. והנה לזה ז"ל שהכי כתב הר"ן שם שלוק בשל ולא בשיל דשליקה נמי מבשל מבושל יותר מדאי כדאמרינן בפרק כל הבשר שליקה אוסרת ואמרת מ"מ שלוק דהכא בשיל ולא בשיל הוא דבגדרים הלך אחר לשון בני אדם ותבשיל שהתבשל יותר מדאי בכלל מבושל הוא ע"כ. אמנם הר"ב דפשר דס"ל שגם בלשון בני אדם מבושל יותר מדאי שלוק קרו ליה ולא מבושל. אבל אלו סברא דכתב הר"ן דבשיל ולא בשיל נמי נקרא לפעמים בלשון חז"ל שלוק היכא דאוקמת אית ליה ולהכי אע"פ דבני אדם כתב דשלוק הוי מבושל יותר מבישולו הכא פי' איכא דגרעה עפי מבישול משום דאוקמת הדין פירוש מגופא דמתני' דאל"כ כ"ש דלא הוי חיבור לפי עשמו של הר"ב שוודע הוא שהבישול יפרידם ויחלקם זה מזה וניחא ליה בכך וכ"ש שם לומר כן בשלוק אי הוי יותר מבישול אלא ודאי דשלוק דהכא גרעה מבשל והוי בשיל ולא בשיל בלבד"ל:

האגוזים שאמנן כו'. לפי' הר"ש הלשון אינו מדוייק ועיין כפי' הראב"ד בהשגות פ"ו מהט"א וז"ל הרמב"ם שם האגוזים שקלן בעוקליהן כשהן

מלאכת שלמה

חשיבא שומר כשהיא שלמה וחיצונה חשיבא שומר ע"ג שומר:

ה ולשלוק בשל מרובה אבל בפי' רעז"ל נראה שלא"ל ולשלוק שליקה גרעה טפי מבשול ובהכי וכו' גם בפי' הר"ש ז"ל שמתנו

העתיק רעז"ל. ועיין במה שכתבתי בפ' שני דפסחים סימן ו'. עוד בפי' רעז"ל דיודע הוא שהבישול יפרידם ויחלקם זו מזו. אמר המלקט כלומר רעז"ל דיודע הוא שהבישול יפרידם ויחלקם זו מזו. אמר המלקט כלומר הכ"מ פ"ו מהט"א (הלכה ז'). ומ"מ ליישנא דהתחיל בו לא ניחא. דהא"ל אוכל שפירק. והר"ש מפרש אותה תחיבה שהתחיל למרק בה אינה חבור

משנה אחרונה

התחיל לפרק. ודעתו לפרק כולו אע"פ שלא גמר אינו חבור כמו במחתך דריסק. ולכאורה משמע דאדעיל קאי לאחר שאמנן ושהמרן חזר לפרקן מחיבורן מיד שהתחיל אע"פ שלא גמר אינו חבור. אלא מדקתני ולפקל בבגלים דהיינו לקלפן כמ"ש הרב ואין זה מפרק חיבורן. וא"ל דגם זה הוי כמפרק לכל זמן שהם מחוברים בחוט אינו מסיר קליפתן יבשקולפן נראה שרוצה לפרק חיבורן:

ניחא ליה בחבורן והוא כל אחת יד להבדרתה אי נמי חשיבי כולהו כחתיכה אחת: התחיל לפרק (הגה"ה ה"ר יהוסף ז"ל הגי' התחיל למרק במים וכתוב כן מלאתי ע"כ). שהיו אלשה לו ד' חתיכות משורות והתחיל להפריד לגמרי אחת מהן גלי אדעתי' בהני דתו לא ניחא ליה בחבורן ואפילו המשורות שבהן אינם חבור מ"מ אותה תחיבה שהתחיל לפרק אינה חבור דסופו למרקה לגמרי אבל השאר חבור. תניא בתוספתא המתחך עוד תניא בתוספתא מלפפון שמתכו ונתנו על השלחן חבור עד שיתחיל לפרק התחיל לפרק תחיבה וכל העולה עמה חבור והשאר אינו חבור לבשל כיון שקלו אינו חבור לבכום ולשלוק ולהניח על השלחן חבור עד שיתחיל לפרק. התחיל לפרק זה שהתחיל בו אינו חבור והשאר חבור. עוד תניא בתוספתא מלפפון שמתכו ונתנו על השלחן חבור עד שיתחיל לפרק התחיל לפרק תחיבה וכל העולה עמה חבור והשאר אינו חבור פיקה התחתונה חבור היא לעלמה ואינה חיבור לחתיכות הין שנים או שלשה מלפפונות והתחיל באחת מהן זה שהתחיל בו אינו חבור והשאר חבור כן עוזאי אומר שהרו שלשתן והחמים אומרים אפילו אמר הנינו אני חבור שלחרית וחנינו אני אוכל ערבית זה שהתחיל בו אינו חבור והשאר חבור הר"ש ז"ל. ועיין על גירסת תוספתא זו בר"פ שני דהלכות עומאת אוכלין:

האגוזים שאמנם בערוך פי' יש שמוים האגוזים שחמרן והבגלים שעמרן מלשון כי קבלם כשמיר גרנה ע"כ:

לפרק

מו) שליקה הוא בישול מרובה. וע"י שרך תרתי אף שנתרכך הדיבוק. בתחלת שבישה ובתחלת שבישול. שוב ולמתק ויתקשה בסוף. ומדליחא ליה בכבילה גמורה ובשליקה. הרי ניחא ליה ג"כ בדיבוק ולא התחיל לתחך רק כדי ליתן טעם בקדרה: מז) ר"ל אי אלא חמכן אי שלקן על דעת לבשלן אי לשלקן. אלא שפריד קלת מלקי ספרי זה מזה. כדי להניחו כך על השולחן מופרדין רק קלת כדי שיהיה נקל על המסובין ליקח חלק אחד חלק

תפארת ישראל

יכין

לבשילו. ועכ"ם ניחא לי' שישארו החלקים מדובקין עד שיקחו המסובין: מח) דכל אחת ואחת סוה יד לחבריתה. מ"ל כולן חשיבי כתחיבה אי' ומלטרפי נמי [הרא"ש]: מט) שהי' לפניו כמה פירות. שכל אחד ואחד היה מופרד קלת כדי לשלקן שלינן כמחובר. והתחיל להפריד לגמרי החלקים זה מזה בחיזה מהפירות. והשאר שיהן מופרדין רק קלת: נ) אותו פרי שהפריד

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

חמרים חמרים (שמות ח'). מדרך הרולים לאלור לגוזים. לו בגליס. שחותכין לותן וקוסרים לותן בחבל לו במסיחה ומחברין לותן זו עם זו. תולין לותן כדי שיתקיימו: לפקל.

כמו

מלאכת שלמה

לפרק באגוזים פי' בערוך לפרק כמו לפרש האגוזים יש להם שתי קליפות זו ע"ג זו וכשטשין לותם חמרים חמרים מפרקין. מהם קליפה החיצונה ע"כ ושם בהשגות פירש הראב"ד ז"ל כי נראה לוי חמרן ע"י האור כמו נחמרו בני מעי פי' שחררן מעט באור כדי לייבש קליפתם ואעפ"כ הבור היא עד שיתחיל לפרק ואומנם שבקש להסיר האומן שלהם מו ויו מלכים לומיך והוא הקליפה ע"כ וכפי' הראשון פירש שחמרן ושחמרן שדבקן במחובר כדי שיתאימו ונדבקו זו לזו הרי הן חבור עד שיתחיל לפרק ע"כ:

אובל שהתחיל בו אינו חבור כתוב שם בכסף משנה דדעת הרמב"ם ז"ל דלדוקא איצטריך הא אוכל אבל התחיל חבור:

ולפקל פי' בערוך בלשון שני פי' מפקל מפקיע עלין שלהן כיחד מאה או מאתים והראשים תלויין למטה ותולין לותן לייבש ע"כ:

ולפקל בבצלים אינו חבור יש גורסין חבור אבל שם ביד אין הלשון כך וז"ל האגוזים שקלפן בעוקליהן כשהן רכים ואומנם כולן כמו חבל וכן הבצלים שחברן בדרך הזאת הרי אלו חבור התחיל לפרק באגוזים ולבקל אין האחר חבור ע"כ וכתב שם מהרי"ק ז"ל דהה"נ דבצלים שחמרן שאם נפל משקה על אחד מהן חברו עדיין לומר שלא הוכשר חברו אלא הוי חבור לגמרי כהיא דקליעה של שוש דבתוספתא ע"כ בקיצור:

עד

חזון נחום

כשהן רכין ואומנם כולן כמו חבל וכן הבצלים שחיברן בדרך הזאת הרי אלו חיבור. התחיל לפרק באגוזים ולפקל בבצלים אין האחר חיבור אפילו היו לפניו מאה סור אין כולן חיבור שהרי הוכיח שדעתו לפרק הכל. קליעה של שוש שנפלו משקין על אי מהן הוא עמא ותיבורו טהור שאין חיבורי אדם חיבור לכל דבר וכן אתרוג שנפרש ותחבו בכוש לו בקיסם אינו חיבור ע"כ. והשיג עליו הראב"ד בראש דבריו הרי אלו חבור ראשה לי שבולן נעשו יד זה לזה לקיומן ע"כ. וכתב הכ"מ ואינו יודע מה טורך לעשות זה כיון שהן מתוברין אע"פ אלא יהיו יד זה לזה הו"ל חבור לעומאה ע"כ. ואני הלל לא ידעתי מנין לו סברא זו דאע"פ שאין נעשין יד זה לזה עכ"ז הוי חיבור ואלא מדברי הרמב"ם שם לעיל בסמוך משמע דכל שאינן נעשין יד זה לזה אינו חיבור זה לזה שהרי כל האוכלין שהיו עלין אי קלחין כו' עד לא היה לו יד ולא עלה בזה אמרו אם אותו בטמא והשני עולה עמו חיבור ואם לאו אינו חיבור ע"כ. ואף גם אות מטעם יד נעשו כה דכל שעולה עמו הוה ליה כמו יד והוי חבור. אבל אם אינו עולה עמו אין כאן יד ולא הוי חיבור וכולה פירקא הכי משמע יע"ש. וא"כ שפיר קאמר הראב"ד דהטעם דהוו חיבור הוא משום שמחוברין זה לזה חיבור יפה עד שאם אותו בזה עולה עמו חבירו ולהכי הוי חיבור. איכא דמלת לקיומן אינה מדוייקת לפ"ז. ועוד למה הולרך לעשה זה הלא לפירושו בהשגות בין לפי' הראשון כין לפי' הב' דהשעון לאומר בסמוך לא שייך טעם זה ואין לורך בו. לכך נראה לע"ד שהגירסא הנכונה בדברי הראב"ד היא כגירסא שלנו דלא גריס יד בלשון הראב"ד אלא ס"ג כ"ל שבולן נעשו זה לזה לקיומן ופי' שבולן נעשו חיבור זה לזה לקיומן ודאי דהכי דהראב"ד ס"ל בפירושא דמתני' פי' אחר כמו שיתבאר בהשגה שאחר זה מ"מ רלה לבאר דעת הרמב"ם לפי פירושו מפני שלכאורה יש להקשות על דברי עלמו שהוא ז"ל כתב לקמן בסמוך ד חיבורי אדם לא הוה חיבור והכא איך כתב גבי אגוזים ובצלים דהוי חיבור וייבש הדבר לפי שיטת הרמב"ם דשאני חיבור זה נעשה לקיום ודמי קלת לזיתים שבעבו אעשו גום ל' דהוי חיבור מפני שמתתלה לא נתן למעמן אלא ע"מ שיינקו זה מזה ודוק. ולכן אע"פ שהוא בידי אדם הוי חבור וכ"כ הרמב"ם בפי' המשנה שזה החיבור נעשה לקיום יע"ש. וכי תימא א"כ דמ"ש הרמב"ם לקמן דחיבורי אדם לא הוי חיבור דאינו נעשה לקיום אם כן מאי קשיא ליה להראב"ד שם בסמוך גבי קליעה של שוש לא ידעתי מה הפרש יש בין קליעה של שוש לחבל של בצלים נעשה לקיום וקליעה של שוש ואתרוג שפרש כו' לא נעשה לקיום וי"ל דמשמע ליה ז"ל לפוש קושטא דמילתא דקליעה של שוש נעשה לקיום ולהכי מקשה עליו אף שידע שפיר אדוננו הראב"ד בהרמב"ם ז"ל דתיק ומוקי קליעה של שוש בלא נעשה לקיום מ"מ איהו גופיה ר"ל הראב"ד ז"ל לא סבירא ליה הכי ושוב דסמיך אקושטא אחריתי דקשיא ליה מי דאה משולש לעשות חבל וגו' בגלע"ד. עוד השיג עליו הראב"ד עליה דהרמב"ם גבי קליעה של שוש לא ידעתי מה הפרש יש בין קליעה של שוש לחבל של בצלים וכו' ועל כן ל"ל וכו' עוד ל"ל וכו' יע"ש. וכתב ע"ז הכ"מ זה כתב להשיג על דבריו שפירש בצלים שחברן שחיברן כמו חבל למה שם אמרו שהוא חיבור ולכן אמרו שאינו חיבור ולדעת דבריו אפשר לומר דאמ"ל דקליעה של שוש טעמא אחד מהם נעשה חבירו דבין בצלים שחברן אינו חיבור אלא לענין שאם נפל משקה על אחד מהם חבירו שהור לומר לא הוכשר חבירו. וזהו שסיים שאין חיבורי אדם חיבור לכל דבר משמע לקלת דברים הוא חבור והוא הדין לבצלים שחברן שאם נפל משקה על אחד מהן חבירו שהור לומר אלא הוכשר חבירו ע"כ. ואני הלל דברי מהן שבנו ממני בחילוק זה שחילק בין חיבור טומאה לחיבור לענין הכשר הא מדברי הרמב"ם ז"ל שם משמע שדינם שוה ואין חילוק ביניהם שגם לענין חיבור להתעמא חבורי אדם לא הוי חיבור אלא בדברי הכ"מ שמה שכתב הרמב"ם שחיבורי אדם לא הוי חיבור אינו אלא לענין הכשר לא לענין חבור להתעמא שהרי כתב הרמב"ם אוכל פרור שהוא כולו מכוסה ודבק זה בזה אע"פ שאינו חיבור להתעמא וכו' יע"ש. הא קמן בהדיא שגם לענין חיבורי טומאה ס"ל להרמב"ם דחיבורי אדם לא הוי חיבור אלא כמ"ש הכ"מ וא"ע וכן משמע מהמשנה לוקלין וקבלן שכתב שם אינן חיבור וכתב על זה לפי' וכו' יע"ש ודוק. גם מה שדייק הכ"מ מלשון הרמב"ם מדכתב חיבור לכל דבר אין זה דיון דלכל דבר פירוש לשום דבר. שטולה שלע"ד אין חילוק בזה בין לענין חיבור טומאה בין לענין חיבור הכשר חיבורי אדם לא הוי חיבור. ולענין קושית הראב"ד כיל כתבתי לעיל מה שלע"ד להרמב"ם ס"ל דקליעת שוש ואתרוג לא הוי חבור קיים ואינו אלא לשעתו ולהכי חיבורי אדם לא הוי חיבור משא"כ באגוזים ובצלים דלעיל שחיבורן הוא להתקיים ולהכי אפילו חיבורי אדם הוי חיבור אלא שלכאורה קשה לפי זה ממ"ש מהן מוהריק"ש ז"ל לגבי המשנה ע"ב הרוקח שביאר בא"ח סימן קס"ח כתב הרוקח אם יש לאדם שני חלאי לתם ואין לו לחם שלם יחברם ביחד בשן אלו בשוש דבר שלא יהא נראה ודינו כדין שלם ואפילו בשבת יכול לחברם ע"כ

ה ולפקל בבצלים אינו חבור הרי"ל לקמן בו חבור

חבור. דסופו למרקה לגמרי אבל האחר חבור. ע"כ [ועיין בפי' הר"ב סוף משנה דלקמן]:

האגוזים

יכין — תפארת ישראל — יכין

שספריד ממנו קלת מחלקי. גם שאר חלקי הפרי שמופרדין רק קלת אינן חיבור אע"ג שמדובקין עדיין קלת יחד. אבל שאר ספירות אע"ג שבבר מופרדין קלת. נחשבין כמחובר. ולא אמרינן כיון שהפריד אחת לגמרי. גלי דעתיה שגם הסותרות לא ניחא ליה בדיבוקן [ואין להקשות מלשיל (טבו"י פ"ג מ"ח) באוכל בשפרס מתלקין בין באותו בשעת לו בטהור והבני עולה עמו. והכא אמרינן ממתף לבבל אף אלא מירק אינו חיבור. ולא מחלקינן בין לאוחז בשעת לו בטהור והבני עולה עמו. י"ל התם בנפרס ממילא שתי. (וע"ל מה"ט בגיעות הפת דמוכיחין דבותיו ז"ל מדין זה דלא יחתוך הפת כל כך עד שלא יהיה יכול להעלות כל הפת בהפרוסה שתחך). מיהו גם לפי תירוץ זה. עכ"פ מה דאמרינן הכא דבתתון לבבות וכו' דהוה חיבור. על בריחך הייבו רק באותו בשעת ובטהור עולה עמו. דהרי כ"ש הוא מנפרס ממילא. ורק בהיך דקאמר הכא אינו חיבור. הייבו אפילו אותו בשעת ובטהור עולה עמו. ודוק. ותמהני שלא ראיתי לאחד מרבותינו שיבד לחלק בזה]: נא) ר"ל אגוזים שקלפן בשהן רכים עם הטוקן שלהן. ואמנן. ר"ל שגדלן וקבלן יחד בעוקליהן בחוט כדי לתלותן לייבשן. מדעדיין הם רכים: נב) הייבו נמי שקשרן יחד בחוט. רק באגוזים דרך למתמן יחד על החוט כמין שורה (וזה נקרא אומן. כמו ויהי אומן את הדסה. וכן מלינו במשנה הולכין מאומן [פאה פ"ד מ"ד] שבולן מלת אומן לשון המשכה היא. כין בהברכת ילד. לאומן [פאה פ"ד מ"ד] שבולן מלת אומן לשון המשכה היא. כין בהברכת ילד. שמשכו אחר לימודיו. כין בשורה שנמשכת בקו שוה ויושר). משא"כ בצלים רגילין לקשרן יחד באגוז כמין עבור. כמו ויעברו לותם חמרים חמרים (שמות ח'). הבצלים שחמרן נב) הרי אלו חבור נג). התחיל לפרק באגוזים נד) ולפקל בבצלים נה). אינו חבור נו).

האגוזים

חמרים: נג) ר"ל כתחיבה אחת הן חבורין: נד) שא' מהאגוזים המקושרין יחד. התחיל לפרקה ולשברה. ועדיין נשאר קלת מהאגוז מחובר: נה) שאחת מהבצלים התחיל לקלפה ולחבלה. ונשאר קלת ממנה עדיין קשור בהחבל: נו) ר"ל לותה הפרי שהתחיל לחתך ממנה קלת גם הנשאר ממנה קשור בהחבל אינו חיבור. אבל הפירות האחרות שלא התחיל בהן. חבורין עדיין כולן כחתיכה אחת [לוגה תמוה מאד. דהיאך אמרינן הכא דאגוזים ובצלים שחיבורן הרי הן חיבור. והרי בפירוש אמרינן [הלכות פ"ג מ"ד] דחיבורי אדם אינן חיבור. וכן פסק הרמב"ם [פ"ד מטומאת אוכלין ה"ט]. וכן כתב נמי הרמב"ם בפ"ו מאוכלין ה"ב. והתנומתי ואתרא. גגם רבינו הראב"ד נתקשה בזה. ומתוך כך בתחילת. בכולל רבינו זלה"ל נכנס בדותקים. לפרש שבצלים ואגוזים שחמרן ואתמן. הייבו שהדביקן יחד בעודן במחובר. ועי"ז נתדבקו בגדולן יחד. עוד פי' לאפשר לחמרן הייבו כמו מעי תמרמרו. וא"ל לאע"ג שחמרן בחם והתבוון לייבש הקליפה שלהן. אפ"ה הוה הקליפה חיבור לה. ואגוזים שחמרן. ל"ל שביקש להסיר אומן שלהן. דהייבו קליפתן. כמו והיו מלכים אומנין. עכ"ל הטעור שהוא בספר בתתום. ורבינו כ"מ שם תירץ בחופן אחר. דהא דקתמרינן חיבורי אדם אינו חיבור. הייבו רק לענין הכשר. דבהוכשר א' לא הוכשר חבירו. אלא לענין שבשיטמא א' לא יטמא חבירו. ובמחילת כבוד רבינו הא במילתא בלא טעמא. דמ"ש הכשר מטומאה. ואדרבה הרי קיימא לן דהכשר וטומאה שוין. דיש יד לזה ולזה [בחולין קי"ת ב']. ותו דהרי משנה ערוכה לפנינו [בהלכות פ"ג מ"ד] מעידה לנו להיפך מדברי רבינו. וגם הרמב"ם הכיא הדין הזה וכמש"ל. ופתה לכו חזו מפעלות אלהים. איך פסחים בזזו בו. כי העיר והאיר ד' עיני גגם כמוני. דבלא

זה

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

האגוזים והשקדים. כתב הר"ב השתא מיירי במפלט באגוזים כו'. כל זה לשון הר"ם. ולשון הרמב"ם מבואר יותר וזהו האגוזים והשקדים ר"ל האגוז האחד והשקד האחד אוכל שלה וקליפתה חבור זה לזה כמו שקדם כי הקליפות שומרין להם כל זמן שהקליפה מחוברת באוכל חבור טבעי. אבל כשסרה הקליפה. אין ספק כי אינו מיטמא ואע"פ שהחזירו למקומו. וכשנשברה הקליפה ונשארה (עס) האוכל. והיתה שבירתה מעוטה. כגון בקיעת כלי החרס הרי זה חבור כו': **ו שיגוים**. והר"ב

ציונים

ו' ביצה מ"י' שם ה"ב. עצם מ"י' שם ה"ג.

חילופי גרסאות

ירסם בד"ל עד שיגוים: עד שיגוים בד"ל שיגון.

ו תוספות חדשים

ו במשנה עד שיגוים. שמפריד בקיסם את האוכל מן הקליפה ומשרב המלח והאוכל יחד ותו לא הוי חיבור. אע"פ שהאוכל עדיין תוך הקליפה הוי כאוכל הנתון תוך כלי. שאין לכלי לא תורת יד. ולא תורת שומר (הרא"ש):

משנה אחרונה

עד שירסם. פי' הרב אע"פ שפלטן הוי חבור עד שירסם. והא דמיבעיא להו בגמרא בשומר שחלקו תפשוט ליה מהכא דפלטן הויגו חלקו ואפ"ה הוי חבור. ואם נפרש דמתני' הכא לא מיירי לענין לירוף לכשיעור אלא אי הוי חבור להכנים ולהוציא משום יד ניחא אבל הרב שכתב דחשיב שומר קשה והר"ש לא הזכיר משום שומר והרא"ש כתב בהדיא משום יד: **ו עד שיגוים**. לפי' הרב דמפרש שיעשה נקב ששותת דרך שם. ג"ל דבביצה שלמה מיירי שאינה שותתת דלא נקב. וג"ל לפ"ז יוכח אז דאפרתא דאי של תרגולת הא היא עצמה הוי שיעור בלא קליפתה כמש"ל מ"ד. ומיהו מצינן למימר ה"נ לענין יד תני לה ולא לענין שומר ואע"פ שהרב כתב לענין שומר הר"ם והרא"ש לא כ"כ. ואי לענין שומר מצינן לפרש שיגוים לאו הייגו שיעשה נקב אלא כדמפרש הרא"ש שמפריד האוכל מן הקליפה וכו' ומיתוקם בחלי ביצה ולענין שומר:

כמו לקלף. ודוגמתו שניו פ"ד דמעשרות מ"ו הבצלים משיפקל: האגוזים והשקדים. השתא מיירי במפלט האגוזים והשקדים. שהקליפה של אגוזים ושל שקדים חשיבא שומר. ואע"פ שפלטן כל זמן שהיא מחוברת באוכל חשיבא שומר: עד שירסם. לשון והכה את הבית הגדול רסיסים (עמוס ו') כלומר עד שתהיה הקליפה רלולה ופתותה. לחלקים דקים: **ו ביצה מגולגלת**. גלויה קלת. עד שהיא מעורבת ורלויה לגמע: עד שיגוז. הקליפה חשיבא שומר ומלטרפת עד שיחתוך ממנו מעט. ואז לא חשיבא יותר שומר. שהבילה שותתת ויורדת דרך לאותו שבר וחתך: ושלוקה. אבל אם נשלקה שבילה שהיא קשה ועומדת בתוך הקליפה. ואפילו שנשברה לעולם חשיבא הקליפה שומר. עד שתהא מרוללה: וכן

האגוזים והשקדים חבור נו) עד שירסם נח): **ו ביצה מגולגלת** נט). עד שיגוים ס). ושלוקה סא). עד שירסם סב). עצם

מלאכת שלמה

עד שירסם תוספתא פליגא דקתני האגוזים והשקדים אע"פ שירסם חבור עד שיתחיל לפרק הר"ם ז"ל. בסוף פי' רעז"ל רלולה וכתותה לחלקים דקים אמר המלקט אבל אם הסיר הקליפה של אגוזים ואע"פ שהשיבו למקומו תו לא מלטרף הרמב"ם ז"ל. והגי' ה"ר יהוסף ז"ל האגוזים והשקדים חבור משירסם גם במתני' דבסמוך הגי' ביצה מגולגלת משיגוים ושלוקה משירסם וכתב כן מלאתי ברוב הספרים אחנם בבא דפלפס שם בו מוח והרמון שפרל בכל הספרים גרסינן עד ע"כ. וכתב עוד ר"ל לפ' הגירסה דגרסה האגוזים והשקדים משירסם כי האגוזים והשקדים אינן מלטרפין לטומאה כשהם אינם מחוברות יחד כדתנן לעיל במסכת טבול יום פ"ג מעשה קדרה וקטניות בזמן שהם פרודים אינם חבור בזמן שהן גוש בקערה חבור ועל זה תנן הכא האגוזים והשקדים הם חבור משירסם פי' שיתחיל לכותשם וכן החלמון והחלבון של הביצה המגולגלת הן חבור משיגוים דם כלומר משיערבם וכן פי' ר"ם ז"ל לשון מניסה בקדרה ושלוקה שאי אפשר לגוס בה מפני שהיא קשה הויא חבור משירסם כמו שפירשתי גבי אגוזים ואפילו נאמר שרסים לא שייך אלא על הקליפה אפ"ה פירושו של חבור הוא חוזר על האוכלים ולא על הקליפה פי' כי שני פירות שהם בקליפתה אינם מלטרפים כי הקליפה מפסקת אך כשהם מרוסקים אינה מפסקת וכ"ע ע"כ:

ועל מה שפי' רעז"ל האגוזים והשקדים השתא מיירי במפלט באגוזים וכו' כתב פי' זה קשה הרבה אלא דבר כאן אלא בפרי עצמו ובכאן ידבר בקליפה עם הפרי ולא יפרש שום דבר במשנה ועוד כי מה לרוף שייך בקליפה ועוד האריך בקושיות אלא שנגרע וכסוף דבריו כתב על כן נראה שאינו חוזר אלא על האוכל שהוא חבור אע"פ שהוא מופרד זה מזה וכן המוח של עגם לפעמים הוא מתפרד עכ"ל ז"ל:

ו ביצה מגולגלת אלו' קלת עד שראוי להתגלגל:

עד שיגוז בזין היא גירסת הרמב"ם ז"ל אבל הר"ם והרא"ש ז"ל גרסי

עד שיגוים בסמך מלשון מניסה בקדרה דבפ"ה דמכשירין כלומר שמפריד בקיסם האוכל מן הקליפה ומערב המלח והאוכל יחד תו לא הוי חבור אע"פ שהאוכל עדיין בתוך הקליפה הוי כאוכל הנתון תוך כלי שאין לכלי לא תורת יד ולא תורת שומר עכ"ל ז"ל:

חזון נחום

ע"כ. וקשה שהרי כתב הרמב"ם שהתקנו לשונו לעיל קליפה של שום וכו' וכן אתרג שנפרם ותתנו בכוס לו בקיסם אינו חיבור. וכמה לפי דברי מרן שכתב שלא כתב כן הרמב"ם כי אם לענין הכשר לא לענין ת"ל אין כאן קושיא. אבל לפי מ"ש אני הדל קשה. ועיין בשער אפרים סי' ג' דמשם יש ללמוד שדין לחם שלם לענין הטוליא יש לדמותו לחיבורי אוכלין לענין טומאה יע"ש. וי"ל שבדבר שהיה מחובר בתחלה ואחר כך נחלק ושוב חברו חוזר לתחלתו ואפילו בידי אדם הוי חיבור וכי תימא תיפא קליפה של שום וכו' אבל אכתי קשה מאתרוג דהרי אתרוג שנפרם שהיה מחובר ואחר כך נחלק ושוב חברו ואמרינן דחבור בידי אדם לא הוי חבור. וי"ל לדאתרוג שאני דחיבורו בידי שמים הוא. ולאכי כיון שנחלק אע"פ שנתחבר בידי אדם לא הוי חיבור אבל הכבר דסוי חבור בידי אדם ונחלק ושוב חיברו אדם הוי חיבור כנלע"ל. כתב הרמב"ם שם אוכל פרוד שהוא כולו מכוסה ודבק זה בזה אע"פ שאינו חיבור להתטמא ואינו נגוף אחר כמ"ש סרי הוא מלטרף לכביצה לטמא אוכלין אחרים ע"כ. וק"ק מה"ל לכתב הרמב"ם פ"ד מה' ט"מ בזית מן המת שחתכו לחלקים וכרכו ודבקו מיטמא בהאל ובמשא ואינו מטמא במגע קלתו אע"פ שחברו שאין חיבורי אדם חיבור פ"כ. ויש לישב:

האגוזים והשקדים כו'. לשון הרמב"ם פ"ו מהט"ת האגוזים והשקדים שנפדקם קליפתם עדיין הוא חיבור לאוכל עד שילקן את הקליפה והביא עליו הראב"ד כי הוא משנה את הלשונות ומפרש לפי דפתו ולשון המשנה השקדים והאגוזים חבור עד שילקן ולשון התוספתא חולקת עם המשנה וכך שנו בתוספתא האגוזים והשקדים אע"פ שלקן חבור עד שיתחיל לפרק והוא תופס לשון התוספתא ומיית לשון המשנה ע"כ. ועיין בכ"מ שכתב לישב דברי הרמב"ם ע"פ גירסא אחרת. ולי נראה דאין צריך להגיה דהרמב"ם כדי דלא לפלוג התוספתא על המשנה ס"ל דעד שילקן דמתני' היינו פירוק דתוספתא ולקן דתוספתא היינו סידוק וה"ק אע"פ שנסדק תבור עד שיתחיל לפרק וכן מתני' ה"פ האגוזים והשקדים חבור אע"פ שנסדק עד שילקן דהיינו פירות דבריאתא באופן שלבכי המשנה ותוספתא סבל. עולה בקנה אחד לענין דינא ושני לשונות איכא ביניהם כנלע"ד:

ו עד שיגוז. כתב הרמב"ם רפ"ו מה' ט"ת ביצה מגולגלת משיקוב בה מקום לגומעה ממנו אין שאר קליפתה חיבור עד שילקן את הקליפה ושלוחה וכו' ואם נתבלה בקליפתה אע"פ שבלה כולה חיבור פ"כ. וכתב הכ"מ ואם נתבלה וכו' תוספתא ספ"ד דקו' ופי' נתבלה בקליפתה נראה דהיינו לומר שהיא מדובקת ביותר בקליפתה מלשון תבל עשו שהוא לשון עירוב. ואפשר לפרש שהוא לשון תבלין כלומר שאתן בם תבלין בעודם בקליפתה שנות לו שלא לקלפה לגמרי כשאוכלה כדי לתבלם בתבלין

יכין

זה קשה מה מין למשנה זו במכולתין. והרי אם כל תנויי דידן בעוקצין לירוקין. והאיך פסק ביתיים משנה זו לחיבורי לענין לירוף לאוכלין. וכך דינא מיבר שייך שפי לסדרה במסכת טהרות לו בטבול יום. ודי לנו לעד להקיא בחלב שיעקבו מצדי אמנו בשגלאה כל פרק זה. וגם בפרק זה בסופו אחה מבמות שכן כעורבא פרח לעבייני מכילתין. אם לא שנאמר דאגב דזעטר דייניהו דעוקלין. לפסי בחדא מתתא מתתיגהו בהדי הגך מילי מעלייתי. אבל האיך נימא דגם משנה זו. דלעיל ולתתא מינה בידות מייבי. ומה לענין לירוף אוכלין ביניהם. אלא תמיהא ידרוש מעליון ותתתון ויגיד עליו ריעו דגם הך משנה דכין הביעיים כוותה דהגך דק בידות קמייבי. דלק לענין ידות הוא כי' תתיבות שדיבקן תיבור. ומכוס דלא גרע מידות כלים שגם כן הם חיבורי אדם. ואפילו הוי חיבור [בהרמב"ם רפי"ז ורפ"כ דכלים. ובכינו כ"מ לא ליין מקום מולא הדברים. אבל הוא דבר המבואר בכמה מקומות בסדרן. ובפרטות פ"ג דכלים סוף מ"ד. ושם פ"ד מ"ג ושם פ"ה מ"כ. ועוד בדוכתי טובי] ולפיכך ב' התתיבות שתיבקן. אינן חיבורדק לענין להיטמא ולטמא ולא לענין לירוף. וכזה יתיישב נמי כל פרק כ"ט דכלים דתורו תנא ושונה כמה מיני חיבורי אדם דהוי חיבור. [ועיין רכינו תו"ש שם מ"ת ד"ה יד] וכ"כ בשלהי מסכת פרה. תשכחת כמה מרגניתא בהגך דיש מהן דהוי חיבור. ובכולהו לפע"ד משום הכי הוי חיבור מדהוי"ל כל א' כיד לחבריתה. ומס"ע כ"ל דאם נעץ קיסם במאכל. להיות לו כיד. אע"פ שחיבורו בידי אדם. דין יד להך קיסם להיטמא ולטמא. דאין סברא לומר דדוקא מוקן שמחובר בטבע מחשב כיד. דמ"ש זה מזה. דזכי חיבור בטבע כתב רחמנא. רק לכם לגלריכם כתוב. ומינה ילפינן ידות [כתובין קי"ח ג']. וא"כ

תפארת ישראל

מ"ש מחובר בטבע לו בידי אדם. בין כך וכך לגבי אדם הוא ואיתרבוי אתרבי. אבל אין להביא ראיה לדברינו דבידות אמרינן חיבורי אדם חיבור. מהא דאמרינן [כלים פי"ח משנה ו' ז' ח'] דכרע מדרס שחיבורו למעה. כולה טמאה מדרס. וא"כ אי נימא דגם בידות אין חיבורי אדם חיבור. הול"ל דהמטה טמאה רק מגע מדרס. י"ל דאי משום הא לא אתיא. די"ל דלעולם דגם בידות אין חיבורי אדם חיבור. ורק התם מדנטמא ואח"כ נתחבר. לא משום יד מטמאין המטה. רק מדנתחבר לכרע. הרי כולו כהכרע דמי. וכאלו מולו גוף א'. אולם מסברא דהמצויות שהבאתם לעיל מבואר הדבר באר היטב. ובדוך ל' לרי המלמד ידי לקבל ואגבוות [למלתמה]: **נז) קליפתן חיבור לכן כשאר שומר. אפילו כפלע הקליפה: נח)** ר"ל עד שילקן כל הקליפה שסביב להגרעין. לרסיסין דקין. אז אפילו מחובר עדיין להגרעין. אינו חיבור: **נט)** ר"ל בילה גלויה קלת. ולחוי לגומעה דרך הנקב שיעשה בקליפה: **ס)** שיגוס גרסינן. מלשון גומעו עם השופי [מולין ל"ב א']. ור"ל הכא עד שיחתוך קלת מהקליפה. שיהיה יכול לשתותה דרך שם. אז גם שאר חלק הקליפה שנשארת עליה אינו חיבור. דמדנפתח חלק קלת מהקליפה. הו אין כל הנשאר אין שומר משום שלאלוחיה שבילה שותת ווילא דרך הנקב שבקליפה: **סא)** מבושלת הרבה: **סב)** דבשלקה ביטול

מרובה

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

וכן עצם שיש בו מוח. חציב העצם שומר למוח. ואע"פ שנשבר העצם עד שיהיה מרולן: הרמון שפרדו. שחתך הרמון לגרגרים. ועדיין הגרגרים מחוברין בקליפה. הוא קליפה חבור. עד שיקיש בקנה. ויתנענעו הגרגרים שבו: שלל הכובסים. דרך הכובסים לשלול הבגדים הקטן עם הגדול כדי שלא יאבד וסופו להפריחן: והבגד שהוא תפור בבלאים. שהי חתיכות של בגד למר שתפרן בחוטין של פשתן. דודאי סופו להפרידן זו מזו. משום איסור כלאים: חבור לטומאה. ואם נטמא האחד נטמא חברו. עד שיתחיל להתיר. ואע"פ שלא גמר להתיר. דמעשה מוליא מידי מעשה: ז ירוקים מצטרפין. דחזו לאכילה: לבנים אין מצטרפין. דתו לא חזי: ובחזרים. בחזרת אע"ג דלבנים לא חזי

עצם שיש בו מוח חבור סג). עד שירסס. הרמון סד) שפרדו חבור. עד שיקיש עליו בקנה סה). כיוצא בו שלל הכובסין סו). והבגד שהוא תפור בבלאים סז). חבור סח) עד שיתחיל להתיר סט): ז עלי ירקות ירוקים ע). מצטרפין עא). ולבנים אינן מצטרפין עב). ר' אליעזר בר צדוק אומר הלבנים מצטרפין בכרוב. מפני שהן אוכל. ובחזרים עג) מפני שהן משמרין את האוכל

והר"ב העתיק שיגוס. ופי' שיחתך: ויהיה שם מושלל. מגזי גזרך והשליכו (ירמיה ז). והרמב"ם העתיק כגי' הספר. ופי' יכרית. ויתכן להיות שהסמ"ך והזי"ן מתחלפין. ששניהם ממולה זסמר"ן, והר"ם העתיק ג"כ בסמ"ך. ופי' מלשון מניסה בקדרה דמכבסין פ"ה. ע"כ. ולי היה נראה לגרוס שיגוס במ"ם מלשון עד שיגוס פ"ד דבביעית וספ"ט דתרומות ועוד רבים במשנה:

שלל הכובסין כו' חבור. פי' הר"ב לטומאה כלומר אבל לא להזייה. כדתנן במשנה ט' פרק בתרא דפרה:

אס

חזון נהום

בתבלין שבל קליפתה פ"ב. ולענ"ד: כפירוש הרא"שן (אמנם פירושו שהפריד האוכל מן הקליפה על ידי קיסם ועיכב הרגלת האוכל יחד לכיון שעיכב הכל יחד אין דעתו לגומעה כך אלא לאכילה עם הפת ע"י עיכול וצריך הוא לקליפתה עד שיגמור כולה לאכול אלכך סוף קליפתה עד גמילת שומר או יד ולפ"ז ואם נתבלה לריבא קלי הוא עלה כדברי הרא"ש שהעתתי בסמוך. ומיהו הרא"ש ודאי יפרש כפי' הר"מ ואין להקשות על דברי אלה דאין אתרינן בעלמא אשוי פלוגתא לא מפשטא. ואני הולל לפי פירושי הלו יוצא שדין זה במחלוקת הוא שני בין הרמב"ם והרא"ש דבלאו הכי צריך לומר דפליגי בזה כמבואר לעמיין דבא לפירוש הרא"ש נראה דכל זמן שלא עיכב האוכל עם המלח הוי חיבור. ולהרמב"ם משיקיב בה נקב כדי לגומעה הו לא חשיב חיבור. ליברא שעדיין י"ל שהרמב"ם מודה ואזיל להרא"ש. אמנם הרא"ש ודאי דפליג אהרמב"ם):

משתברין

מלאכת שלמה

שלל הכובסים ועיין במ"ם במתני' דלעיל בשם ה"ר יהוסף ז"ל. ואפילו שלא בשעת מלאכה היו שלל של כובסין חבור כדאמרי' התם דניחא ליה דאי מיטנפי הדר מחוור להו. והילך פי' תוספות יום טוב שיגוס והר"ב ז"ל העתיק שיגוז כו' ולי היה נראה לגרוס שיגוס במם כו': [הגה"ה גם אני תמה למה לא נזכרה גירסא זו בשיס מפרש במשנה זו]: ז ופשוט וידוע הוא דר' אלעזר ב"ר צדוק לעולם בכל מקום שהוא מוזכר ז"ל בלתי יוד. מצטרפים כאחרוב מ"מ באלף. וכן הגי' הרי"א ז"ל:

וכשר

חזון נהום

מרובה. אף שם נקב גדול בהקליפה. המאכל נשאר בתוכה. והו"ל חיבור עד שירלן כולו. והקליפה חוזים לעיל [ועי"מ]. והרא"ש עד שיגוס גרסינן כדישא. והוא מלשון מניסה בקדרה [מכשירין פ"ה]. וה"ל עד שיפריד המאכל שבתוך הקליפה מהקליפה. כדי לערבו (בקליפה) עם מלח ולגומעה מתוך הקליפה עצמה. דמשהפריד המאכל. אף שעדיין הוא תוך הקליפה הו"ל כמאכל המתון תוך כלי. שאין על הכלי לא תורת יד ולא תורת שומר. אבל שליקה מיד בשהתיל לשבר הקליפה. הו לא הוה הנשאר חיבור [עכ"ל הרא"ש. וה"ל דה"ע דכיון דהשלקה כולה נפרדת מהקליפה. וכמאן דמונח בקיפסא דמי. ואת"ל א"כ תפילו בשהקליפה כולה שלימה לא נהווה חיבור מה"ע. דאשו במונח בקופסא שלימה נחשב הקופסא כשומר ויהא נחשב חיבור. י"ל דכיון דהקליפה שלימה סביב בעבע בהתלה. שומר מעלית הוא. אף שמופרדת בפנים. דמדהוא בעבע כך לא דמי כלל לכלי. ולפ"ז לפ' קמא שלוקה תמורה ממגולגלת. ולהרא"ש שלוקה קלה ממגולגלת. דבשלוקה א"ל שיגוס ושני משירסס. ולכאורה להרא"ש הלשון קלת דחוק. דא"כ מה עד שירסס. משירסס הול"ל [ועיין ב"מ דף פ"ח כ"]. ואת"ל הכי גם לפי' האחר דמגולגלת תמיר טפי. ואפילו הכי קאמר נכה עד שיגוס ולא משיגוס. י"ל הכם עד שיגוס קאי אמלת חיבור שהחיבר בסוף מ"ה. וה"ק דבזה חיבור עד שיגוס. משא"כ להרא"ש דקודם ריסוק השלוקה הוכיר התנא בשעורא דבה דגיסת המגולגלת. שפי' הם ניחא דגימא בשלוקה משירסס אינה חיבור. וי"ל דגם להרא"ש לא קשה דאף דלדידיה שלוקה קולא כחד לד מגולגלת. דא"ל שיגוס. עכ"פ בחד לד או תמיר שלוקה. דבמגולגלת שני בשעשה בה נקב. כדי ליגוס משם החלבון וחלמון. ובשלוקה לריך עכ"פ שירסס גולה]: סג) העצם הו"ל שומר לטומאה: סד) גרגרתא. והוא פרי גדול כאפעלסינא. ומרחיב קליפתה אחמדמת. ראטסברוין בלשון אשכנז. והקליפה קשה קלת. ויש בתוכה כמה חדרים קטנים לארכה. כחדרי ווטלשנים. וכל חדר וחדר יוכל להפרידו מחבריו. ולכן נקראים ההלקים פרודות. וכל חדר וחדר מלא

מלשון מניסה בקדרה. ומלשון מגיסה בקדרה. ומלשון מגיסה בקדרה. ומלשון מגי

ח אם יש בהן חלל. ורקיית. הרמב"ם פ"ד מהט"ח: **ובשר** זקנה. ה"ג בכל הספרים. וכן העתיקה הרמב"ם סס. והכי מייתי לה בגמרא פ"ה דמנחות דף נ"ד. וירא"ה לי שהמכוון בלשון נקבה. דאבהמה קאי וכל המין בכלל: **ט טהורה**. עיין במסכת דלקמן וכ"ל טעמיה דה"ק מדתנן בספ"ט דתרומות שתילי תרומה האוכל: **ח** עלי בצלים. ובני בצלים עד). אם יש בהן ריר עה). משתערין עו) בכמות שהן עז). אם יש בהן חללעח). ממעך את חללן עט). פת ספוגנית פ). משתערת בכמות שהיא. אם יש בה חלל. ממעך את חללה. בשר העגל שנתפח פא). ובשר זקנה שנתמעט. משתערין בכמות שהן פב): **ט** קישות שנטעה בעציץ פג) והגדילה ויצאה חוץ לעציץ. טהורה פד). אר"ש

חזי לאכילה. מ"מ הוו שומר. ואין הלכה כר' אלעזר בל לדוק: **ח** בני בצלים. עמוד האמצעי שהוא כמו לב (ירוק). וממנו מומחים הבצלים. לההוא קרי בני בצלים: אם יש בהן ריר. שהם מלאים ליחה ואין בהן חלל: משתערין כמו שהן. כשבאים לשער אם יש בהן אוכל כבילה שיעור טומאה משערין אותן עם הריר. ואין למעך את חללן. ואם יש בהן חלל ממעך את חללן. ואח"כ משער לכבילה: ספוגנית. עשויה רכה כמין ספוג. ואינה דרוסה ובעוטה: משתערת כמות שהיא. בלא מיעוך: בשר העגל שנתפח. דרך בשר העגל שהוא נתפח ומתרבה כשהוא מתבשל. ובשר השור הזקן מתמעט: בכמות שהן. אם' בשר שור מבושל הוא. שנתמעט ועמד על פחות מכבילה. אין אומרים כשהיה מי היה בו כבילה לו יותר ויטמא אע"פ שעכשיו אין בו כשיעור. וכן אם היה בשר עגל שנפתח ונתרבה. ויש בו כדי לטמא. אין אומרים הואיל וכשהיה מי לא היה בו כדי לטמא. אף עכשיו לא יטמא: **ט** קישות שנטעה בעציץ. שאינו נקוב. והוכשרה שם לקבל טומאה ונטמאת. דכהלושה דמיא. והגדילה ויצאה חוץ לעציץ. ונתשבת כמחובר. לפי שיונקת ומוחבת מן הקרקע שחוץ לעציץ: טהורה. שפרחה לה טומאה. משילאה חוץ לעציץ:

מלאכת שלמה

ח ובשר זקנה שנתמעט כך מ"מ נכף. בסוף פי' רעז"ל אין אומרים הואיל וכשהיה מי לא היה בו כדי לטמא אף עכשיו לא יטמא ע"כ. אמר המלקט כרב ור' חייא ור' יוחנן דאמרי כמות שהן שנינו פי' כמו שהן עכשיו ודלא כשמואל ור"ש בן רבי ורים לקים דאמרי לכמות שהן שנינו פי' כמות שהיו מתחלה:

ט בפי' רעז"ל קשות שנטעה בעציץ שאינו נקוב אמר המלקט מלאתי כתוב ולדעת הרמב"ם ז"ל בעציץ נקוב ע"כ וז"ל כשזרע קשות בכלי אינה מטמאה בה לאמתחה כי האוכלין אינם מטמאין קודם תלישתן מן הקרקע כמו שבארנו בראשון של מכשירין ואר"ש כי כאשר יצא מן הקשותים חוץ לכלי עכ"ל ז"ל וכן הוא בתלוש ויטמא והוא אמרו הטמא בטומאתו והטהור יאכל עכ"ל ז"ל וכן הוא ג"כ שם ביל וז"ל שם קשות שנטעה בעציץ והגדילה אע"פ שיצאת חוץ לעציץ אינה מקבלת טומאה וכתב שם מהרי"ק ז"ל דרבינו ז"ל מפ' לה בקשות טהורה שנטעה בעציץ נקוב שכיון שהיא נטיעה אינה מקבלת טומאה ואם הגדילה ויצאת

חזון נחום

ח משתערין בכמות שהן (עיין בהר"ב ד"ה בכמות שהן). כמס' מנחות דף נ"ד תנן התם בשר העגל שנתפח ובשר זקנה שנתמעט משתערין כמות שהן רבי ור' חייא ור' יוחנן אמרי משתערין כמות שהן שמואל ור"ש בר רבי ורים לקים אמרי משתערין לכמות שהן וקאמר רבה התם כל היכא דמעיקרא לא הוה ביה והשתא לית ביה הא לית ביה וכל היכא דמעיקרא לא הוה ביה והשתא הוה ביה מדרבנן כי פליגי כגון שהיה בו כשיעור ונמק וחזר ותפח דמר סבר יש דיחוי באיסורין ומר סבר אין דיחוי באיסורין וכו' ע"כ. ומעתה דברי הר"ב כאן סתומים קצת גם הרמב"ם רפ"ד מטומ"ח לא התעתי אלא לשון המשנה ולא ידעתי למה:

ט קישות שנטעה בעציץ וכו'. פי' הר"ב דבעציץ שאינו נקוב אינו מתנ' ולכן מה שכתוב העציץ טמא אינם מה שגדל ויצא חוץ לעציץ תשיב כמחובר ומשא וכן פירש הראב"ד בהגהות פ"ב מהל' ט"ח וכן הוא דעת רש"י והתוספות פרק השור והדיוט יע"ש. אבל הרמב"ם לפי מ"ש הכ"מ והתו"ט מפרש לה בעציץ נקוב ונקאמר דלא מיבעיא מה שבתוך העציץ דטהור דהוי מחובר אלא אף מה שהגדיל ויצא לחוץ תשיב מחובר דשדינן ליה בתר העיקר. ונראה לע"ד לומר דאע"ג דפליגי בפירושא דמתני' מ"מ לענין דינא לא פליגי דאם הוא עציץ נקוב וגדל ויצא לחוץ לכ"ע ר"ל אף הר"ב והרמ"ב והראב"ד והתוס' מודו ואזל דשדינן

יכין — תפארת ישראל — יכין

קיי"ל כר' יוחנן לגבי רים לקים לכר מתלת [כיבמות דף ל"ו ח'] . להרמב"ם גרסינן התם רב אושעיא דקיי"ל כוותיה לגבי ר' יוחנן . וכתר גירסת הגיה רבינו כ"מ סס] : עד) י"ל שהוא עמוד חלול האמצעי הלומת מראשו בין הקנים היוצאין מראש הבצל. ועליו גדל הזרע [וכפ"ק מ"ה נקרא עמוד] . ויש מפרשים דכשעמוד הבצל במקום לח . אע"ג שאינו מחובר בקרקע . ילמהו ממנו ג"כ קיום החלולין . והם נקראין בני בצלים : עה) הוא הליחה שבתוך הקנים : עו) לכשיעור כבילה לטמא אחרים : עז) וא"ל למעבן . [ואין להקשות הא"ך לאבר שיטרפו המשקה שבתוך הקנה . להקנה שהוא אוכל . הרי דוקא כל האוכלין מלטרפין תנן [במשילה פ"ד מ"ה] אבל משקה ואוכל לא . וכן מוכח . דממ"א אוכלין למשקין א"ל לריף . דהרי משקה מתטמאה ומשמאה בכ"ם [כהרמב"ם פ"ד מאוכלין] . ומשקין נאוכלין . אף דמשקין חמור מאוכלין בשאורה . דמשקין מטמאין לאחרים בכ"ם . ואוכלין אין מטמאין לאחרים רק בים בהאוכלין בכילה . וא"כ הרי כל חמור מלטרף להקל [בכלים פ"ו מ"ג] . עכ"פ הרי משקין שיטמאו דבר אחר . רק מד"ם הוא אבל מדאורייתא משקין אינן מטמאין לשום דבר [כרמב"ם רפ"ז מאבות"ט] . אין לטרפו לכבילה לאוכלין דחמיר . דעכ"פ מטמא למשקין מדאורייתא [כהרמב"ם שם] . וכ"ם הך ריר שבקנה . הרי כל מי פירות שאינן מו' משקין להרמב"ם [פ"ח מאוכלין פ"ד] אין מקבלין טומאה כלל . והאיך יצטרף להקנה שהוא אוכל ומקבל טומאה ומטמא עכ"פ למשקין מדאורייתא . י"ל דהא דמי פירות אין מקבלין טומאה כלל . פייט בבבר נפתנו מהן . אבל הך ריר . כל עוד שהוא בתוך הקנה . הו"ל בקנה עצמה ונחשב כאוכל . ולהכי שפיר מצטרף להכלים שעוריה] : עח) ר"ל אם הקנה היה ריקן : עט) ואח"כ משער : פ) לפוחה כספוג : פא) כן דרכו כשיבשלוהו : פב) דכל הטומאות כשעת מלאתן [כפ"ם דטהרות מ"ז] . וה"ל לאמרינן התם [פ"ד דטהרות

ציונים

ח עלי בצלים מיי' סס פ"ב ה"ז. פת ספוגנית מיי' סס ה"ח. בשר העגל מנחות יד מיי' סס ס"ט: ט קישות תוון קכא מיי' סס פ"ב ה"ט:

תוספות חדשים

ח במשנה ובני בצלים. כבוקדין גסמים על בצלים תלוסין הן לומתים. ויולא מהן עלים והן נקראים בני בצלים: ח במשנה משתערין כו' ובמנחות דף נ"ד פליגי ביה רב ושמואל. וסבר שמואל דמשערינן לכמות שהן. דהיינו כמו לשעבר עיין שם:

משנה אחרונה

ורא"ב"ל סבר בתר דידי' אזלי' כדפליגי ת"ק ור' יוסי בזה לעיל פ"ק מ"ה:

ח אם יש בהן ריר. וריר בלתי נפסי' לאו אוכל הוי אבל אילטרופי מלטרף ובכה"ג תנן ר"פ הטור והרוטב דאמר התם בגמ' מאי רוטב דמלטרף חלב דקרים ופירש"י ליחה היולא מן הבשר וכו' והיינו כמו ריר דהכא: אם יש בהן חלל ממעך. וכן בכל המשערין שבתורה כל אמרי' פ"ח דיומא ע"ב: בשר העגל שנתפח וכו'. ובה"ג תנן פ"ג דטהרות מ"ד: ט קשות שנטעה בעציץ. פי' הרב בעציץ שאינו נקוב ונטמאה ויצאה חוץ לעציץ ושם הוי כמחובר וטהרה וכן מפרש בס"פ מלאכו עפר עד שפתו הורעים שבו השיבי כמחוברין הואיל ורואין את האויר כו' והרמב"ם מפרש בהפך דיצאה לחוץ השיבא טפי כתלוש ות"ק מיירי בעציץ נקוב דמה שבתוכו חשיב כמחובר וטהור ואמר אע"פ שיצאה מקצתה לחוץ טהור דשדי בתר עיקרו. ור"ש דאמר הטמא בטומאתו היינו מה שבתוך ע"כ ומ"מ מגד הסכרא הוא תמוה מאיזה טעם יחשב היולא לחוץ כתלוש. עיין כיולא בזה בפירושו רפ"ב דטהרות דמה שיצא חוץ לקדרה חשיב כמובדל מן הקדרה. בס"פ גבי מלאכו עפר

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

תרומה שנטמאו. שחלן טהרו מלטמא וס"ל דאית לן למימר שהכל נמשך אחר מה שהוא חוץ לעלין. כיון דחשבי' ליה כמחובר ראוי שנחשב התלוש שיהא נמשך למחובר. ומפי' הרמב"ם משמע דס"ל דמתני' מיירי כשעדיין לא נטמאו. אלא בראוין לקבל טומאה מיירי. ומוקי לה נמי בעלין נקוב ושילא חוץ לעלין רבותא. דאפ"ה טהורה הואיל שמה שבתוך העלין נקוב כמחובר הוא. נמשך הכל אחריו. וכ"כ בחבורו פ"ב מהט"א (הלכה ט') : **אמר** ר"ש מה טיבה. [פירשתי המלה במשנה ח' פ"ק דכתובות :

מה טיבה ליטהר. דכשקבלה טומאה היתה כתלושה הלכך מה שבתוך העלין נשאר בטומאתו ומה שהוסיף אחרי כן וילא חוץ לעלין טהור. ואין הלכה כר"ש: **י כלי גלים** כלים

אר"ש מה טיבה פה) **ליטהר. אלא הטמא** פו) **בטומאתו. והטהור** פו) **יאכל: י כלי גלים** פח). **וכלי אדמה.** שהשרשים

אר"ש] ליטהר כו'. והטהור יאכל. תמיה לי דמאי דעפיק חוץ לעלין. לא עדיפא ממה שבתוך עלין נקוב ושמטינן ליה לר"ש דמשוי להו נקוב ושאינו נקוב דכתלושים הן בכלאים ספ"ו ובשבת ספ"י. ואף לפי' הרמב"ם דמתני' בעלין נקוב. לא ה"ל לר"ש לטהר כלום, אבל בגמרא דשבת דף ל"ה בברייתא רש"א אין בין נקוב לשאינו נקוב אלא להכשיר זרעים בלבד ואמרינן עלה דלכל מילי ר"ש כתלוש משוי ליה ושני לענין טומאה. דהתורה ריבתה טהרה אבל זרעים. שנאמר (ויקרא י"א) על כל זרע זרוע אשר יזרע ופירש"י אשר יזרע כדרך שאדם מוליא לזריעה למעוטי מחובר כל דהוא להכי אתני זריעות יתירא דקרא ומיהו שאינו נקוב תלוש גמור הוא ע"כ. ואע"ג דמלריכין להו לזריעות יתירא לשומר דאילנות ודבשר בלים ודגים כמ"ש בדפ"ט דחולין איכא למימר דהכל במשמע : **והטהור** יאכל. לא ידעתי מאי רביתיה דשני בלישניה ולא קאני והטהור בטהרתו : **י כלי** גלים כו'. כתב הר"ב ולהכי לא קתני כלי אבנים כו' כלומר דרגיל לשנותם יחד בדפ"י דכלים

ופ"ה

משנה אחרונה

נ"ב אינו מפרש משום שרואה את האויר הוי כמחובר אלא שבטל מתורת כלי. וא"ע מי דקקו לכל זה ובתוספתא מוכח בהדיא כפי' הר"ש והר"ב :

הטמא בטומאתו **והטהור יאכל.** כך הגירסא בספרים ותוי"ט גמנם דה"ל למיתני הטהור בטהרתו. ואפשר לומר דהתנא מסרך סריך בלישנא דמתני' פ"ב דמנחות מ"ב ומיהו בחולין דף קכ"ה מייתי מתני' דהכא וגרס הטהור בטהרתו והוא נכון דמה ענין אכילה לכאן ולא חיירי אלא לענין טומאה. ואם באנו לקיים גירסת הספרים י"ל דלענין אכילה פליגי נמי ת"ק ור"ש והיינו למאי דפי' ספ"ע דתרומות שתילי תרומה שנטמאו ואסורין מלאכול ושם הוכחנו דהני שתילי תרומה לאו היינו גידולין דלעיל דהתם אין אסורין באכילה לכהנים דהתם הגידולין גופא אחריגא מינהו שילאו ונמאו מן העיקר. אבל שתילין היינו שלאו בעומן בשתלן נתעבו ונתרחבו ולכך אסורין באכילה שים כאן גוף. האיסור הראשון והיא תרומה טמאה. והשתא ה"ל לדברי ת"ק דחשיב מה שבפנים ומה שבחוץ גוף אחד אסור באכילה אם הוא תרומה טמאה ולר"ש דחשיב להו שני גופי מותר באכילה **ולהכי קתני יאכל :**

הזון נחום

שאינו נקוב ואותו עלה יולא חוץ לעלין לדעת הרמב"ם חשיב כתלוש וכשר. ולדעת הראב"ד וכש"י והתוס' והר"ב והר"ש פסול דחשיב כמחובר. ומה התוס' נכתפו בפ"ב דגיטין אם כתבו על עלה של עלין שאינו נקוב אף במה שאינו יולא חוץ לעלין יע"ש. ואין כאן מקום להאריך. אמנם הא ודאי איך להחייב בדבר דהנה לדעת הרמב"ם נראה דקיימא לן דבדינו הטוב כתב העיקר ואנו בפ"ב דגיטין אותה מיקבו באדרן ומיפו בח"ל אביי אמר בתר מיקבו אזלינן רבא אמר בתר מיפו אזלינן וקיימא לן דהלכה כרבא לגבי אביי וא"ל דאתי' חייבי בלאשכים ודוחק. ואיתי שם שבתבו התוס' וז"ל בתר מיקבו אזלינן למ"ד בהטוב והבוטב בלעת הטוטפת בעלין שאינו נקוב ויולא חוץ לעלין הטמא בטומאתו והטהור בטהרתו ס"ם אם עלין בח"ל ומיפו מוטב לאדרן דמהני ניקבי הטוף לענין טוף גופיה וחייב במעשר וכו' ע"כ. ולא הבינותי אני הדל דבריהם ז"ל דהא אפילו עלין נקוב אמרינן בסוף פרק המלבש לבל מילי ר"ש כתלוש עשו ליה ושאני לענין טומאה דהתורה ריבתה טהרה אלא זרעים וכו' וא"ע. ועיין מ"ש כאן התו"ש. ואין להקשות על מ"ש הרמב"ם ז"ל ס"ל דעלין שאינו נקוב הוילא מתנו לאן לא חשיב בעלין נקוב מהא דלקמן בסמוך דתנן מולאו עפר וכו' ופירשו הר"ב והר"ש ז"ל דטעמא משום דחשיב כעלין נקוב דמילי הוא טעמא אלא להרמב"ם הא הרמב"ם ז"ל מפרשה משעם כלי כדאיתא לקמן וק"ל :

י כלי גלים וכלי אדמה כו'. פירשו הר"ב והר"ש דאף בשאינו נקובים אינו אלא הרמב"ם פי' דמיירי בנקובים וקשה מאי אינה כלים הללו הא כל הכלים

דבדינו לעוף כתר בעיקר דכיון שבעיקר כתבו שתמא דמילתא גידול סטוף ממה שיבא מהעיקר הוא גדל ולא מאוירא דלדעת קא רבי ושהור וכן אם הוא עלין שאינו נקוב ויולא הטוף לחוץ אי אמרינן בספר דכיון שאין בעיקר יונק מן האדמה מסתמא אמרינן דמאי דבבו בגידולין מאוירא דלדעת קבבו ולא מן העיקר ושהור ולכ"ע אמרינן דאוירא דלדעת חשיב כעלין נקוב וטהור דחשיב כמחובר ולפ"ז אם כתב הגט על בגידול שגדל ויולא לחוץ חשיב מחובר ופסול כיון שהעלין נקוב אז שאינו נקוב שאם הוא נקוב כיון אי אפשר לה להאי עלה כתר הטוף כיון אי אמרינן מאוירא קרבי הרי דינו כעלין נקוב ואם הוא עלין שאינו נקוב הא כתבינן דעלה זה כיון ויולא לחוץ מסתמא קרבי מאוירא וחשיב כעלין נקוב זה היה נראה לבאורה. אמנם כל דיוקיו בה אפיר לא היא דאם איתא דלהרמב"ם דעלה הוילא חוץ לעלין נקוב חשיב מה שיוצא מאוירא דלדעת כיוצא מעלין נקוב אם כן מאי קאמר הרמב"ם ז"ל אע"פ שילאת חוץ לעלין ומה יתן ומה יוסיף מה שילא חוץ לעלין והא אף מאי דרבי מאוירא דלדעת חשיב כעלין נקוב אלא ודאי מאוירא דלדעת כעלין שאינו נקוב חשיב וסל"ת כר"ש דהטמא בטומאתו והטהור בטהרתו קמ"ל דבדינו ליה כתר עיקר שהוא בעלין נקוב וטהור וכן כתב בהדיא התו"ט ומיהו דאם הוא עלה זה בעלין שאינו נקוב הרמב"ם דטמא דאי יונק מהעיקר הרי העיקר כתלוש דמי ואי יונק מאוירא דלדעת מאוירא דלדעת גם כן בעלין שאינו נקוב דמי וזה לדעת הרמב"ם. אמנם לדעת הר"ב והרש"י והתוספות והראב"ד ז"ל שהוא הוא דאוירא דלדעת חשיב בעלין נקוב ואם כן שמטינן מהאי עלונתא לענין דאי כתב הגט על עלה של עלין

יכין תפארת ישראל יכין

אע"ג דהכא אין הקישות תחוב בקרקע. אפ"ה מחשב הכא לענין קבלת טומאה כמחובר. דלא גרע מבצלים שהשרשים בעלייה [מעשרות פ"ה מ"ב]. דאמרינן דדוקא במשקיע בין השרשים לקרקע של העלייה שולי כלי. מחשבו כתלוש גם לענין טומאה. הא באין הפסק מחשבו כמחובר. מיהו הא בהיות העלין נקוב. תוכן כשהשרים הקישות תוך העלין. אף שעדיין לא למה מעלין לחוץ. מחשב כמחובר וכולו לטהר: פה) מלת מיב היינו עסק. כמו מעיבתן של קרביים אתה דן על הרחוקים [סנהדרין ס"א ב]. וכן פי' בערוך. ור"ל הכא מה עסק יש כאן לטהר גם מה שבתוך העלין שכבר טמא הוי'. דכיון שלא נשרש מה שילא. די לן לחשוב כמחובר מה שילא. ולא מה שבתוך העלין: פו) מה שילא: פו) ר"ל מה שילא מהעלין טהור. [וג"ל דלהכי לא נקט הטמא בטומאתו והטהור בטהרתו. היינו למה דאמרינן [ספ"ע דתרומות] דשתילין עמלין שנטען. פרח עומאתן. ואסורין לאכול עד שיגוס את כל הטמא. ומה שיגדל ויולא מהשרשים אחר שיגוס הטמא. מותר באכילה. א"כ להכי קא"ל הכא רבותא. דלא מיבעיא דהיולא נטהר. אלא אפילו באכילה מותר. משום דדוקא בשתילין שגדלו. כיון שאין סימן כיון שטמא למה שגדל אח"כ. להכי כל שלא נמס הטמא קודם גידולו. הכל טמא. אבל הכא כיון דדופן העלין סימן כיון הטמא שבתוכו. למה שילא שהוא טהור. ולהכי כיון דאיסור אכילת מה שגדל אח"כ אינו רק מעלה בעלמא [כפסחים ל"ד א']. לפיכך בשיש סימן לא גזרו. אבל אין להקשות האיך יהיה היולא לר"ש טהור. וכי עדיף היולא ממה שטוא בעלין נקוב. ואפילו הכי חשיב ליה לר"ש כתלוש. לכר מעומאה

תאינ"ג דהכא אין הקישות תחוב בקרקע. אפ"ה מחשב הכא לענין קבלת טומאה כמחובר. דלא גרע מבצלים שהשרשים בעלייה [מעשרות פ"ה מ"ב]. דאמרינן דדוקא במשקיע בין השרשים לקרקע של העלייה שולי כלי. מחשבו כתלוש גם לענין טומאה. הא באין הפסק מחשבו כמחובר. מיהו הא בהיות העלין נקוב. תוכן כשהשרים הקישות תוך העלין. אף שעדיין לא למה מעלין לחוץ. מחשב כמחובר וכולו לטהר: פה) מלת מיב היינו עסק. כמו מעיבתן של קרביים אתה דן על הרחוקים [סנהדרין ס"א ב]. וכן פי' בערוך. ור"ל הכא מה עסק יש כאן לטהר גם מה שבתוך העלין שכבר טמא הוי'. דכיון שלא נשרש מה שילא. די לן לחשוב כמחובר מה שילא. ולא מה שבתוך העלין: פו) מה שילא: פו) ר"ל מה שילא מהעלין טהור. [וג"ל דלהכי לא נקט הטמא בטומאתו והטהור בטהרתו. היינו למה דאמרינן [ספ"ע דתרומות] דשתילין עמלין שנטען. פרח עומאתן. ואסורין לאכול עד שיגוס את כל הטמא. ומה שיגדל ויולא מהשרשים אחר שיגוס הטמא. מותר באכילה. א"כ להכי קא"ל הכא רבותא. דלא מיבעיא דהיולא נטהר. אלא אפילו באכילה מותר. משום דדוקא בשתילין שגדלו. כיון שאין סימן כיון הטמא למה שגדל אח"כ. להכי כל שלא נמס הטמא קודם גידולו. הכל טמא. אבל הכא כיון דדופן העלין סימן כיון הטמא שבתוכו. למה שילא שהוא טהור. ולהכי כיון דאיסור אכילת מה שגדל אח"כ אינו רק מעלה בעלמא [כפסחים ל"ד א']. לפיכך בשיש סימן לא גזרו. אבל אין להקשות האיך יהיה היולא לר"ש טהור. וכי עדיף היולא ממה שטוא בעלין נקוב. ואפילו הכי חשיב ליה לר"ש כתלוש. לכר מעומאה

דבחיב ביה מכל זרע זרוע אשר יזרע. בזרועה כל דהוא סגי לה. והיינו אפילו בעלין נקוב. אבל עלין שאינו נקוב אפילו גבי טומאה. דתלוש גמור הוא. והא דקתני התם בברייתא דלר"ש בכל מילי שיהא נקוב לשאינו נקוב לר מהכשר הזרעים. ל"ל דלאו דוקא הכשר זרעים נקט. אלא כל מילי דדמי להכשר זרעים. דהיינו ענין טומאה. רק נקט הכשר זרעים לרבותא. דלא מיבעיא לענין קבלת טומאה. דבין מפרש קרא וכי יפול מנבלתם על כל זרע זרוע אשר יזרע. אלא אפילו לענין הכשר דבין לא כתיב זרע זרוע אשר יזרע. אפילו הכי מדשמיך לבתר הך קרא דלעיל. להכי נמי אמשכר קאי. וכולה הך מתני' לא שייכא במילתין. ואפילו הכי נקט לה הכא אמשכר ר"ש דס"ל הטמא בטומאתו והטהור בטהרתו. ולא אמרינן דעכ"פ לאו השהור כיון להטמא. קמ"ל דדוקא בקדש הוא להטומאה שבתלש שבפנים מסופק הש"ס [חולין קכ"ח ג'] אם הוא כיון. אבל במה שנגדל אחר שנטמא. לא מחשב כיון שהטמא עמו. כך נ"ל. אבל אין להקשות מהך דכלים [פי"ח משנה ו' ז' מ'] בהיה כרע טמא מדרס ותברה לטמאה. כולה טמאה מדרס וכו' ע"ש. ואמאי. ונימא נמי התם הטמא בטומאתו והטהור בטהרתו. ודוחק לומר דגם בדינא דהתם פליג ר"ש. אלא י"ל דשאני התם דאשכרו בדיים כדי להיות גוף א'. עוד י"ל דהכא שאני דמדאשכינן למה שהוא לעלין במחובר. הרי אי אפשר שיקבל טומאה כלותו שבתוך העלין. אמנם קשה לי אם כן מה כתי הש"ס [חולין קכ"ח ג'] אם יעשה מה שהוא לעלין יד להכניס טומאה להתלש שהוא העלין [עיין רש"י שם]. ומה קושיא הרי אי אפשר שלא הטמא אלא מהתלש שבתוך העלין. מדדיינינן להתלש שבתוך לעלין כמחובר לקרקע. א"כ אין יכנס טומאה להתלש שבתוך העלין דכן התלש שהוא לעלין שהוא מחובר לקרקע. וכי היכן מלינו מחובר שיהיה יד. והרי מסתבר טפי שטומאה שכבר נגמר שם בהתלש שבעלין תתפשט גם למה שבתוך. מדטמא שהטומאה שבעלין הוא שם תדולג שם בהתלש שבתוך ותכנס להתלש שבפנים וכדאמרינן בש"ס [בריתות דף כ"ח ח'] שאני עיולי טומאה מאפיקי טומאה. ודוק וג"ע]:

פה) כלים הטשויין מגללי בקר:

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

ופ"ה דפרה מ"ה ומאר דוכתא]: **אינם** מכשירין את הזרעים. פי' הר"ב דלא מקבלי הכשר כו' כמפורש ברים מסכת מכשירין ומ"ש שאין המים מכשירין כשהן במחובר מפורש במ"ז פ"ד דמכשירין: **כטבלא** שאין לה לזביז. אשר עם היותה כלי היא מהורה כמו שנתבאר בפרק שני של כלים [וכן גם כן בכאן כו']. הרמב"ם: שהשרשים יכולין לצאת בהן פט). אינם מכשירים את הזרעים צ). עציץ נקוב אינו מכשיר את הזרעים צא).

ושאינו נקוב מכשיר את הזרעים. כמה הוא שיעורו של נקב. כדי שיצא בו שרש קטן. מלאהו עפר צב) עד שפתו הרי הוא כטבלא שאין לה לזביז צג):

כלים הנשוין מגלגלי הבקר: שהשרשים יכולין לצאת בחן. אע"ג שאינן נקובים. הסרס יולא מעצמו ומוקב את הגלל ואת האדמה של אותו כלי ולהכי לא נקט כלי אבנים לפי שקבים הן ואין הסרס נוקב אותן: עציץ נקוב אינו מכשיר את הזרעים. שבתוכו דלא מקבלי הכשר משום דחשיבי כמחובר ואין הזרעים נכסרים לקבל טומאה אלא כשבא עליהן מים לאחר שנתלשו ואפילו פירות תלושים אין נכסרים במים שבתוכו לפי שאין המים מכשירין כשהן במחובר דבעינן שיהו המים תלושין והכי מים דמנחי בעלין נקוב כמנחא בארעא דמו: ושאינו נקוב מכשיר את הזרעים. דבין מים שבתוכו ובין זרעים תרוייהו חשיבי כתלושי: מלאהו. לעלין שאינו נקוב: עפר עד שפתו. הואיל ורואה את האויר מארבע רוחות הוי כעלין נקוב וחשיבי כמחובר בין המים ובין הזרעים שבו: כטבלא שאין לה לזביז. שאין לה שפה מכאן ומכאן אלא פשוטה וחלקה דמים שבה אינן מכשירין את הזרעים וחשיבי כמחובר הואיל ורואין את האויר מארבע רוחות:

מלאכת שלמה

תוך לעלין סד"א שאותו שיצא חוץ הוי כתלוש ומקבל טומאה קמ"ל דאף עפ"כ טהורה כלומר אינו מקבל טומאה ולאפוקי מר"ש דפליג התם ואמר מה עיבה ליטהר אלא הטמא בטומאתו והטהור יאכל כלומר מה שיצא לחוץ מקבל טומאה ומה שבתוך העלין יאכל דאינו מקבל טומאה ע"כ. והרא"ש ז"ל הגיה סש:

י שהשרשים יכולין לצאת בהן אינם מכשירין מה שהי' רעז"ל הוא פי' הר"ם והרא"ש ז"ל ועוד פי' הר"ש ז"ל וז"ל מכאן משמע דכלי גלגלים היינו לפיעי בקר ולא כדברי האומר של אבן גלל דאיתן אין הסרס יכול לנקבן דמטעם זה לא נקט כלי אבנים וכ"ש אבן גלל שקשין ביותר ע"כ אבל הרמב"ם ז"ל מפ' דכלי גלגלים וכלי אדמה מיירי בנקובין נקב שיצא ממנו סרס הגמחים ע"כ אלא שם ביד כפ' שני דהלכות טומאת אוכלין הזר בו ופירש ואח"פ שאינם נקובין הרי הן בנקובין ע"כ: עציץ נקוב אינו מכשיר את הזרעים וכו' אפילו ר"ש דמשוי נקוב לשאינו נקוב בשלהי פ' המקנה לענין הכשר זרעים מודה כדאיתא התם ס' המקנה:

וכתבתיו בס"ד שם בשבת ס"פ המקנה:

כדי שיצא בו שרש קטן הוא פחות מכזית כדאיתא התם ס' המקנה: ר"ת וכו' וכי מה שהוא משנה ערוכה לא א"ש לשון זה והוה להו להקשות בכח ואל על פרש"י כי לא יתכן לומר דפליגי לענין הכשר דאם כן איך יתלוק מ"ד כמולית רמון על שתם מתני' דשוקלין. ונראה לכוונת התוספות הוא דוודאי לפרש"י מ"ד כמולית רמון הוא משום דהוה גרים התם בשוקלין במקום שולש קטן כמולית זית. ובגירסת המשנה הוא דפליגי ולכן אין להקשות עליו ממתני' דהא בהכי הוא דפליגי ומשום הכי כתבו התוס' ואומר ר"ת דבמסכת שוקלין תנן דהכשר זרעים בשרש קטן אלא אמר ר"ת דלענין מוקף לגיד פחות פליגי ע"כ. ועיין בפרק דם חטאת שראיכו התוספות בזה יע"ש. ויש לדייק בלשון התוספות בא"ש ואומר דמשמע דכל שהו מצינו משנה ערוכה לא א"ש לשון זה והוה להו להקשות בכח ואל על פרש"י כי לא יתכן לומר דפליגי לענין הכשר דאם כן איך יתלוק מ"ד כמולית רמון על שתם מתני' דשוקלין. ונראה לכוונת התוספות הוא דוודאי לפרש"י מ"ד כמולית רמון הוא משום דהוה גרים התם בשוקלין במקום שולש קטן כמולית זית. ובגירסת המשנה הוא דפליגי ולכן אין להקשות עליו ממתני' דהא בהכי הוא דפליגי ומשום הכי כתבו התוס' ואומר ר"ת דבמסכת שוקלין תנן דהכשר זרעים בשרש קטן אלא אמר ר"ת דלענין מוקף לגיד פחות פליגי ע"כ. ועיין בפרק דם חטאת שראיכו התוספות בזה יע"ש. ויש לדייק בלשון התוספות בא"ש ואומר

הרי הוא כטבלא כו'. הרמב"ם פירש הענין משום דאין שם כלי עליו. עיין כפ' וכפ' דיד פרק ב' מהטו"ת וגם הר"ש פירש כן בתחלת המתנה. אמנם אח"כ חזר בו וכתב מיהו אי אפשר לקיים פי' זה כלל דהא מרבינ אילן ונוער אצורה ומוחק כרבא וסכין שטפלין לאים ומעלה פירותיו לגג ושוד טיבא דתנן במסכת מכשירין דמכשירי אע"פ שלא היו בכלי אלא היו בכלי דוקא אלא איתלשו ע"כ. ואין מכל זה קושיא על הרמב"ם כי גם הוא ז"ל מודה ואזיל בזה להר"ש דלאו דוקא כלי בעינן אלא תלוש הוא דבעינן אלא דכתם מים שבכלים הוו תלושים וכמ"ש בפ"ב מהטו"ת וז"ל אוכלין שהוכשרו כשהן מחוברין לקרקע או שהוכשרו במים המחוברין שבהקע אינו הכשר עד שיוכשרו אחר שנעקרו מים התלושים מן הקרקע או בשאר משהין בגאמר בכל כלי אינו מכשיר עד שיתלש מן הקרקע בעין המים שבכלים ע"כ. אלא דטבלא שאין לה לזביז ועליך שמלאהו עפר עד שפתו כיון שאין שם כלי עליהם המים שבהם בשהם מוחזים על שטח הארץ הו"ל כמי מערה דתנן בפ"ד דמכשירין לגון שבמערה נדה מדיתתו והוא עהור העלתו כל שהוא מן המים עמא ע"כ. וכן הדין בלוא לדעת הרמב"ם ומעתה אין זה ענין להשהו דמקבל מייטיהו הר"ש ז"ל דהשהו חשיבי בפיר תלושין בלון מבא"כ הכא דבעוד הפרי במים שבהם חשיבי המים מחוברים עד שיעלהו מתוכם דאז חשיבי תלושין בלון כמחובר. זהו כוונת הרמב"ם לע"ד. והוק:

חזון נחום

כלים שון הם בזה וגם הרמב"ם חזר בו בספר היד פ"ב מהטו"ת ופי' הכר"ב והר"ש. ולפי מה שפירש בפי' המשנה דמירבי בנקובים ל"ל דכלי גלגלים וכלי אדמה לרבותא נקטינהו דאף בהו שיעורייהו הוי כדי שהכרשים יכולין לצאת בהם ואזי אינם מכשירים והיינו כדי שיצא בו שרש קטן כדאמרינן ואי פליר מכשירין. כתב הלחכ"ד בהגהות פ"ב מהטו"ת וז"ל כלי גלגלים וכלי אדמה וכו' א"ל אני מוקף אפילו בכלי חרס נמור אע"פ שאינו מוקב ממוקב דמי והיא במנחות וכו' עד ואולי יתפרש בה פי' אחר וכו' יע"ש. ולדברי התוס' שם מעיקרא קושיא ליכא דהתם אייבי במוקבות יע"ש. אבל אין להרגשות על הרמב"ד מאי קשיא ליה דהתם אין קיי"ל כר' יוחנן ולר"י אין מביאין כלל בין בספיגה של עלים בין של חרס בין בגלל בעלין אע"פ שהוא נקוב ומ"ש הרמב"ם פ"ב מהלכות דטהי דל"י אית ליה הכי משום דדרים מאילך ולא כל אלך. אבל ריש לקיש דלא דרים הכי הכי מפליג בין ספיגה של עץ לשל חרס ולפירש"י ז"ל ספיגה של חרס אפילו אינם נקובים חשיב כנקובה יע"ש. זהו כוונת קושית הרמב"ד. ופשוט הוא אלא לפי שיש מי שנתקשה בזה הולכתי לפרש. גרסינן בסוף פרק המצניע אמר עולא פליגי בה תרי אמוראי במערבא ר' יוסי בר אבין ור' יוסי בר זבדא חד אמר כמוליא דמוז וחד אמר כשורש הטן ופרש"י פליגי בה בהכשר זרעים והתוס' כתבו וז"ל פי' בקונטרס דלענין הכשר זרעים פליגי ואומר ר"ת דבמסכת שוקלין תנן דהכשר זרעים בשורש קטן אלא אומר ר"ת דלענין מוקף לגיד פחות פליגי ע"כ. ועיין בפרק דם חטאת שראיכו התוספות בזה יע"ש. ויש לדייק בלשון התוספות בא"ש ואומר ר"ת דבמסכת שוקלין תנן דהכשר זרעים בשורש קטן אלא אומר ר"ת דלענין מוקף לגיד פחות פליגי ע"כ. ועיין בפרק דם חטאת שראיכו התוספות בזה יע"ש. ויש לדייק בלשון התוספות בא"ש ואומר דמשמע דכל שהו מצינו משנה ערוכה לא א"ש לשון זה והוה להו להקשות בכח ואל על פרש"י כי לא יתכן לומר דפליגי לענין הכשר דאם כן איך יתלוק מ"ד כמולית רמון על שתם מתני' דשוקלין. ונראה לכוונת התוספות הוא דוודאי לפרש"י מ"ד כמולית רמון הוא משום דהוה גרים התם בשוקלין במקום שולש קטן כמולית זית. ובגירסת המשנה הוא דפליגי ולכן אין להקשות עליו ממתני' דהא בהכי הוא דפליגי ומשום הכי כתבו התוס' ואומר ר"ת דבמסכת שוקלין תנן דהכשר זרעים בשורש קטן אלא אמר ר"ת דלענין מוקף לגיד פחות פליגי ע"כ. ועיין בפרק דם חטאת שראיכו התוספות בזה יע"ש. ויש לדייק בלשון התוספות בא"ש ואומר

יכין תפארת ישראל יכין

פט) דמתוך שדופן אלו הכלים רך. שורש של הגדל בתוכו מקדר ומוקב דופן הכלי ויולא. ולפיכך אפילו אינו נקוב כנקובה דמי: צ) ר"ל אין הכלים הללו גורמין הכשר להזרעים שנלגלין בתוכן כשנפל עליהן מים תלושין אפילו בדלון. דאין כלי זו מחשיבן כתלוש. וכן אין כלים הללו גורמין דין הכשר למי גשמים שנפלו לתוכן. ואפילו בנתן בדלון הפירות לתוך המים. עכ"פ הרי המים מחוברין. ואינן מכשירין במקומן להזרעים שנתן לתוכן אפילו בכוונה. ורק כשהעלן מתוך המים הוכשרו. דלא עדיף מלגון שבמקום [מכשירין פ"ד מ"ז]. ול"ל דמשנתנו מיירי אפילו בהיות הכלים הללו בכוונה שירדו לתוכן גשמים. וגם הפירות היה בכוונה לתוך המים. דאי חסר חד מהנך. כגון שלא היה הכלים בכוונה שירדו לתוכן גשמים. או שהיה הכלים בכוונה שירדו לתוכן גשמים. אבל הפירות נפלו לתוך המים שבכלים הללו שלא בכוונה. אז אפילו הכלים מקבלין. אינן מכשירין במקומן [מכשירין פ"ד מ"ח]: צא) הא דלא כלל להא עם כלי גלגלים. היינו משום דבעי לאפלוגי בין נקוב לשאינו נקוב: צב) להעליך שאינו נקוב. ונמצא שע"י צא בטלו מתורת כלי: צג) שאינו מקבל שום טומאה [כלים פ"ב מ"ז ולפיכך

ר' בהר"ב ד"ה שהשרשים כו' אע"ג שאינן נקובים. מתחת קליפת הדפנות וטבע האדמה. חשיבי הזרעים שבהם כמחוברים. ואינם מקבלים הכשר וטומאה. וכן עלין נקוב ואפילו לר"ש בשבת דף ל"ה דמטוי נקוב כשאינו נקוב לענין הכשר זרעים מודה. (הרא"ש):

ר' בהר"ב ד"ה עפר עד שפתו כו'. פי' הר"ב הואיל ורואה את האויר מארבעה רוחות כו' הוא פי' הר"ש אבל קולר במקום שראוי להלדיך. כיון שאינו ממלא שפר אלא עד שפתו הילך רואה את האויר מד' רוחות אלא ולאי שם חסרון בדברי הר"ב והר"ש ה"ם דטבלא שאין לה לזביז נענין זה. דאם אח"כ הוסיף עפר ע"ב הוי כעפר בעל עבלא תלקה דהוי כמחובר. לפי שרואה אויר מד' רוחות וכ"כ הר"ש בהדיא ע"ש:

משנה אחרונה

י עציץ נקוב אינו מכשי'. משום דתני כלי גלגלים אע"פ שאינם נקובין הוי כנקובין. קמ"ל דעלין אינו כן שאין הסורס נוקב אותו ופתם עלין הוא של חרס. ודוקא בשורש זרעים אבל שרשי אילן אין החרס עומד בפניו וכמ"ש תוי"ט פ"ק דערלה מ"ב. ועיין במשנה למלך פ"א מה"ל ביכורים הביא הרבה סברות ומחלוקות בזה:

שרש קטן. מדלא יהיב שיעורא משמע דכל שהו אפילו כשערה אבל בגמרא ס"פ המצניע משמע שהוא גדול מנקב של כוס משקה. וכפ"ק דערלה מ"ד לא תני קטן ושיעורו במחט של מיתות: מלאהו עפר. דוקא עפר אבל מלאהו תבן וקש אפילו ביטלן לא חשיבי הזרעים כמחוברין ואע"פ שרואין את האויר אפילו עלין נקוב אין עושין הזרעים כמחוברין אלא א"כ הבריאו הזרעים בתוכן אבל בהנחה בעלמא לא כדתני לעיל קבית שנעשה בעלין וכפ"ה דמשברות בגלים משברינו בעלוי' וכ"כ הרמב"ם פ"ב מהטו"ת הנטוע בעלין נקוב הנטוע בארץ. ואין

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

עוקצים זיתים פרק ב

קעה משנה אחרונה

יכין תפארת ישראל יכין

ולפיכך גם הכא לענין הכשר. לף שהגידולין שבתוך העלין. שורדו עליו. מדאין על גבי העלין בית קיבול. עדיין הרי
סו"ל כגידולין בכלי חלוש. הוינו רק משום דהגידולין מושרשים גשמים כמחוברין דמי ואינן מכשירין:
תוך הבית קיבול של העלין. אבל המים שע"ג העלין. מהגשמים

יכולין לגאת בהן דחשיבי כנקובים. ולא אשכחן לה כשום דוכתא כשאר דיגים. ויש מקום לומר דדוקא לענין הכשר זרעים שהתורה ריבתה בזרעים עדרה
בפ' המליגיע והכיאו תוי"ט וגם הרב פ"ה דמעשרות. וגם במשנה למלך שם עמוד בזה:

הלכתא גבירתא והוא כללא דפרק ב

משנה א זיתים שכבשן עם העלין המחוברין בהן בחומץ. או ביין וכדומה. אין על
העלין דין יד או שומר דלא כבשן יחד כדי להזון בהעלין. רק כדי שיהיו
נראין עי"ז כרשובין ואין זה צריכים כל כך:

משנה ב גרעינין שבתוך הפרי. אע"ג שאין הגרעין דבוק בהפרי. אפ"ה מחשב
הגרעין יד להפרי. משום שכשהגרעין תוך הפרי. יכול לאחזן את הפרי
יפה ולא תתמעך תוך אצבעותיו. גרעין של תמרה לחה דהיינו כל שיכול למוץ השרף
מהגרעין. אע"ג דאחר שמוצץ הגרעין זורקו. אפ"ה כולה נחשבת כמאכל. ומצטרפת
לגוף הפרי. ואע"ג שהגרעין מונח רפוי בתוכה אפ"ה מצטרפת משום שהתמרה מקיפתה
סביב אבל יבישה שאין שרף בגרעין שלה אינה מצטרפת מדאינה מאכל. ואף שמוקפת
מהמאכל. מדהיא יבישה אינה מתמעכת ביד האוחזה. ואם מתמעכת. ודאי מחשבה
יד וכלעיל. ובקרום דק שמסבב הגרעין הדין הוא להיפך. דבשהתמרה יבישה הקרום
נאכל עמה ומצטרף וכשהתמרה לחה הקרום מר ואינו מאכל. ואינו מצטרף. גרעין
שמקצתו בולט ויוצא מתוך הפרי. אז רק מה שעדיין טמון תוך הפרי מצטרף. אבל
מה שיצא אינו רק יד. וכ"כ עצם שתחוב בתולדה בבשר. מה ששמון עדיין בהבשר
מחשב שומר. והיוצא לחוץ אינו רק יד אף דלא דמי לגרעין תמרה. דהכא חלק
היוצא היה מתחלה עכ"פ שומר לבשר אחר. אפ"ה השתא שנקלף אותו בשר ממנו.
נחשב יד לבשר אחר שבראש השני. ואם אין הבשר מקוף העצם רק דבוק בו מבחוץ
בצד א'. אז אם יש חלול להעצם. לא מחשב שומר רק חלק העצם שתחת הבשר עד
החלול ההוא. ובאין חלול בעצם. לא מחשב מהעצם שומר רק בקליפת השום שמהעצם
שתחת הבשר. וכ"כ סיאה ואגוב וקרנית. אין משערין כל אורך הקנה שבגגר
הגרעין. רק משהו מהקנה שנוגע בהגרעין מצטרף והשאר מחשב יד:

משנה ג פרי שנימק מקצתו מן הצד או אפילו מן האמצע לא לבד שהנימוק שאינו
אוכל אינו מצטרף אלא אפילו ב' חלקי המאכל שהנימוק מפסיק ביניהן.
אינן מצטרפין. הפטמא שברימון עדיף מפטמא שבקשואין לעיל מ"א ומצטרף מדהו"ל
שומר וה"ה המסרק שבראש הרימון אבל השערות שגדלין בו סביב הפיטמא אין
מצטרפין:

משנה ד כל קליפות הפרי כשומר הן ורק בבצל שיש בו ג' קליפות. הפנימי דינה
כמאכל עצמו. ולהכי אף כשנתנקבה מצטרפת. והאמצעי דינו כשומר. ורק
בשאינה נקובה מצטרפת. דכשנתנקבה תו אינה שומרת להפרי [ולא דמי לקליפת
אגוזים ושקדים דבעינן עד שיכסה התם הקליפה משה] והחיצונה אפילו שלימה אינה
לא יד ולא שומר. מדנושרת מעצמה:

משנה ה פרי או התיכת מאכל שהתחיל לבקעו ולא גמר להלקו לגמרי לב' חלקים
אם התכוון לבשלו כך שאז ע"י הבישול יתמעד מעצמו הדיבוק שבין
החלקים אז גם השתא שלא בישלן עדיין. והם מחוברין אפ"ה אינו חיבור. אבל אם
התכוון לבשלן בישול מרובה. או שהתכוון לכבשן בחומץ לצומתן. או שהתכוון
להניחן כך לפני המסובין על השלחן. אז ניחא ליה בשדבוקין במקצת. והוה חיבור
כשאוחז בטמא וטהור עולה עמו. אגוזין שמתחן על החוט כמין שורה. או בצלים
שקשרן יחד כמין אגודה הן כולן חיבור. דכל אחת נחשבת כיד לחברתה. ורק
כשהתחיל לפרק קצת מאחת מהן. גם חלק הנשאר ממנה בהקשור אינו חיבור.
והנשארין כולן מחובר. אגוזים ושקרים אף שנשבר קצת מקליפתו דקליפה חיבור להפרי
עד שיכסה כל הקליפה אז אף שמחוברת עדיין להפרי אינו חיבור:

משנה ו בביצה יש חילוק דאם צלאה רק קצת באופן שיכול לגמאה דרך הנקב
שיעשה בהקליפה. אז מיד כשיעשה בה נקב שראוי לגמאה דרך שם. שוב
אין הקליפה מצטרפת לה. אבל כששלקה בישול מרובה. הקליפה לה שומר עד שיכסה
ובקליפת אגוזים לעיל. וכ"כ עצם שיש בו מוח. אע"ג שטבעו איפכא. דקודם שיבשלו
המוח שבתוכו גוש. וכשיבשלו מתמעך. אפ"ה תמיד מחשב כשומר עד שיכסה כולו.
הרימון שיש לו גם כן קליפה קשה. אף שפרדו ובקעו אפ"ה הקליפה שומר להגרעינין
שהן המאכל עד שיקיש על הקליפה בקנה כדי שיתרפו הגרעינין מהקליפה שדבוקין בה
ואז אע"ג שהגרעינין עדיין בתוך הקליפה לא מחשב הקליפה להן שומר. שלל הכובסין
ובגד שתפרו בבלאים. אף דשניהן דעתו להפרידן מהדדי בסוף. עכ"פ מדניחא ליה
בחיבורן לשעה. מחשבו חיבור כיד עד שיתחיל להתירן זה מזה אף שמחוברין עדיין
לא מחשבו כיד:

משנה ז עלין הגדלין במאכל שגם העלין נאכלין כל זמן שהן ירוקין הרי הן כמאכל
ומצטרפין אבל כשהתחילו להתלבן כבר כמושין הן ואינן מאכל להצטרף.
ואפילו בכרוב וחזרת אבל עכ"פ נחשבין כיד:

משנה ח קנים הגדלין בבצלים בין שגדלו ממחובר או בתלוש. אם מלאים ליחה.
משתערין לשיעור כביצה עם הליחה שבתוכה. ובמלאין רוח ימעכן יחד
וישער. פת ספוגיי משערו כמות שהוא וביש בו חלול נראה ממעכו ומשער. בשר
עגל שנתפח בבישול או בשר בהמה זקינה שנצטמק בבישול משתער כמות שהוא
:

משנה ט קישות טמאה שנטעה בעציץ שאינו נקוב. אע"ג שהשריש בתוכו עדיין
הוא בטומאתו עד שיגדל חוץ לעציץ אז נטהר כולו:

משנה י כלי גללים ואדמה. שהשרשים בוקעין דופנן ויוצאין. לפיכך אפילו אינו
נקוב בנקוב דמי. והזרעים שהשרישו בתוכו. כמחוברין בקרקע עולם דמי
ואם נפלו עליהן שם מים תלושין אפילו ברצון לא הוכשרו הזרעים וכן אפילו אם
הניח כלים הללו בבוונה בחוץ כדי שירדו לתוכן גשמים וירדו. הרי המים שבתוכן
כמחוברין ובהניח לתוכן פירות בכוונה לא הוכשרו. עד שיוציאן מהמים. אבל שאר
כלים דוקא בנקובין כדי שיצא מהנקב שורש דק. מחשבו המים שבתוכו כמחובר ואינו
מכשיר. אע"ג דכל הגדלין בעציץ שאינו נקוב אף שממולא עפר. אפ"ה במונחין
בתלוש בבלי דמי. אפ"ה במלאהו להעציץ שאינו נקוב בעפר עד שלא נשאר בו חלול
מדבטולא בטלה להעפר שם. לפיכך הו"ל כטבלא חלקה של חרס שאינו מקבל שום
טומאה ולפיכך מי גשמים שירדו עליו עדיין כמחוברין חשיבו ואינן מכשירין:

הטרשה אלא בעפר: כטבלא שאין לה לזכיין. ולא תני לן תנא הך דינא בשום דוכתא לענין תרומות ומעשרו' וכן דין כלי גללים וכלי אדמה שהטרשים

ר' עובדיה מברטנורה עוקצים יש צריכים פרק ג תוספות יום טוב

ציונים

יכין תפארת ישראל יכין

פרק ג א יש צריכים הכשר מים. כדכתיב וכי יוחן מים על זרע. ואין לריכין מחשבה לחשב עליהן לאכילה וכלה מתני' מפרש לקמן:
המותך

פרק ג א יש צריכין הכשר א). ואינן צריכים מחשבה ב). מחשבה והכשר. מחשבה ולא הכשר. לא הכשר ולא מחשבה. כל האוכלים ג) המיוחדים לאדם ד). צריכין הכשר. ואינן צריכים מחשבה ה):
ההותך

פרק ג א *[מחשבה. עיין ספל"ה דכלים]: **כל** האוכלים המיוחדים לאדם. לדפתח ביה נקט. הר"ש ועיין מ"ש ברים שבת: **המיוחדים** לאדם בכל מקום. הרמב"ם פ"ג מה' ט"א הלכה ג' ועיין לקמן:
המותך

פ"ג א ש צריכין מי' שם פ"ג ה"ג. ואינן צריכין ירושלמי תרומות פ"א ה"ב:

חלופי גרסאות

א מחשבה והכשר נד"ב נ"ג ב' תיבות אלו:

משנה אחרונה

פ"ג א מחשבה והכשר. ומחשבה תהא קודם להכשר כדלקמן. וג"ל דכל מחשבה דאוכלין לה מהני אלא בבעלים ומהשבת אחרים לא מהני כדאשכחן גבי כלים לענין מדרס

ד ת נ י א בתוספתא

יכין תפארת ישראל יכין

פ"ג א) שהמקו"ו עד שיוכשר בא' מז' משקין המזכירים [נפ"ו דמכשירין מ"ד]: ב) שכשהוכשרו מקבלין טומאה. לף אלא חושב עליהן להאכילם לאדם. ויש לריכין מחשבה וכו'. דכולן יש ויש קתני. והדר מפרש לכולהו: ג) השתא מפרש לרישא כל וכו': ד) ואפילו חזי רק לבעלי. כגון עדלה וכלאי כרם ושאר איסורין. שכולן מטמאין טומאת אוכלין [בהרמב"ם ספ"א מאוכלין]: ה) אפילו לא לקמן אדם לאכילה. אלא כשרו מאליהן

ותכיאה הר"ש פכ"ב דכלים מ"ט חשב עליהן חפ"ו או אדם שאינו שלו טהור ועיין מ"ש בזה ברים מכשירין: המיוחדים לאדם. ומסיים הרמב"ם בכל מקום ע"כ ולאפוקי ובלת שוף בכפרים לריכה מחשבה הואיל וכם איכה מיוחדת לאדם אע"פ שבשווקים מיוחדת לאדם כדלקמן. ויש לדקדק אם נאכל לאדם ע"י הדחק אי מיקרי מיוחד לאדם. ומהא דתנן ספ"ק דחלה מיסת הכלבים בין שהרועים אוכלים ממנה וכן בחין אוכלין מטמאה טומאת אוכלין ופי' הרמב"ם שם אע"פ שיורב בה מורסן הרבה דלא חזיא לאדם מטמאה עד שתפסל מכלב. התם אפילו ע"י הדחק לא חזיא לאדם. אלא משום שקודם שיורב בה מורסן היתה מיוחדת לאדם

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org